

Pražská vysoká škola psychosociálních studií

Hekrova 805, 149 00 Praha 4

**Jak sociální pracovníci postupují při práci
s klienty vykazujícími příznaky syndromu
zavrženého rodiče**

Bc. Radka Pokorná

Diplomová práce

Studijní program: Sociální práce se zaměřením na komunikaci
a aplikovanou psychoterapii

vedoucí práce: PhDr. Iveta Jelínková, MBA

Praha 2023

Prague College of Psychosocial Studies

Hekrova 805, 149 00 Praha 4

How social workers work with clients showing symptoms of the Parental Alienation Syndrome

Bc. Radka Pokorná

Diploma Thesis

Diploma Thesis Work Supervisor: PhDr. Iveta Jelínková, MBA

Praha 2023

Prohlášení:

- 1. Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracovala samostatně a výhradně s použitím citovaných pramenů, literatury a dalších odborných zdrojů.*
- 2. Prohlašuji, že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.*
- 3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.*

V Praze dne

Podpis

Bc. Radka Pokorná

Poděkování

Ráda bych poděkovala paní PhDr. Ivetě Jelínkové, MBA za odborné vedení diplomové práce, ochotu, empatii, cenné rady a průběžnou podporu.

Děkuji také všem dotazovaným respondentům za obětavost a jejich velice příjemnou a přínosnou spolupráci.

Velké díky patří i celé mé rodině za dlouhodobou podporu.

Anotace

Diplomová práce se zabývá Syndromem zavrženého rodiče, respektive postupem práce sociálních pracovníků při řešení tohoto problematického fenoménu, vyskytujícího se u rodin v rozvodové situaci. Mapuje možnosti, které uplatňují sociální pracovníci k dosažení nápravy rodinných vztahů mezi jednotlivými členy rodiny. Cílem práce je odpovědět na výzkumnou otázku Jak sociální pracovníci postupují při práci s klienty vykazujícími příznaky syndromu zavrženého rodiče?

Teoretická část se věnuje oblastem, které jsou nevyhnutelně spjaty se zkoumaným jevem, rodině, jejím funkcím, výchově dětí. Uvedeny jsou odborné poznatky týkající se rozpadu rodiny, možnosti porozvodové péče o děti. Vyčleňuje pro své potřeby téma syndromu zavrženého rodiče, zaměřuje se na pomáhající profese, které s tímto jevem pracují.

Výzkumná část předkládá prostřednictvím zvolené metody polostrukturovaných rozhovorů náhled aktérů na postup při řešení jmenovaného syndromu.

Klíčová slova

Rodičovství, rozvod, syndrom zavrženého rodiče, sociální pracovník.

Annotation

The thesis deals with the Parental Alienation Syndrome, or the procedure of social workers in dealing with this problematic phenomenon occurring in families in a divorce situation. It maps out the possibilities applied by social workers to achieve reparation of family relationships between family members. The aim of the thesis is to answer the research question How do social workers deal with the Parental Alienation Syndrome?

The theoretical part is devoted to the areas that are inevitably connected with the phenomenon under study, the family, its functions, and the upbringing of children. Expert knowledge concerning family breakdown, possibilities of post-divorce care for children are presented. It singles out for its needs the topic of the Parental Alienation Syndrome, focusing on the helping professions that work with this phenomenon.

The research part presents, through the chosen method of semi-structured interviews, the actors' insight into the process of dealing with the syndrome.

Keywords

Parenting, divorce, Parental Alienation Syndrome, social worker.

Obsah

Úvod.....	9
Teoretická část	11
1 Rodina.....	11
1.1 Rodina v historickém kontextu	12
1.2 Funkce rodiny	14
1.3 Výchova aneb genderové rozdíly rodičů	15
1.4 Nesezdaná soužití a manželství	16
2 Rozvod/rozchod rodičů a jeho dopady na dítě.....	18
2.1 Legislativní ukotvení	18
2.2 Příčiny rozpadu rodiny.....	20
2.3 Děti v rozvodové situaci	21
2.3.1 Psychosociální dopady rozvodu na dítě.....	22
2.4 Porozvodová péče o dítě	23
Společná péče	23
Střídavá péče.....	24
Výhradní péče	25
3 Syndrom zavrženého rodiče.....	27
3.1 Přehled kritérií	29
3.2 Dopady SZR	31
3.3 Řešení, možnosti nápravy	32
4 Zdroje pomoci rodinám zasažených SZR.....	35
4.1 Pracovníci sociálně-právní ochrany dětí.....	35
4.2 Rodinné poradenství	36
4.3 Mediace.....	36
4.4 Psycholog se specializací dětská klinická psychologie	37

4.5	Dětská krizová centra.....	38
4.6	Asistované setkávání.....	38
4.7	Cochemská praxe	39
5	Empirická část.....	41
5.1	Úvod do výzkumné sondy	41
5.2	Cíl výzkumu a výzkumné otázky.....	41
5.3	Metodologický přístup.....	43
5.4	Výzkumný vzorek.....	43
5.5	Etika výzkumu	44
5.6	Metoda získávání dat	45
5.6.1	Pilotní studie	46
5.7	Analýza dat	47
5.8	Výsledky výzkumného šetření.....	49
	Diskuse.....	59
	Závěr	63
	Seznam použitých zdrojů informací:	65
	Seznam tabulek	72
	Seznam příloh:	73

Úvod

Vznikne-li mezi rodiči po jejich rozchodu konflikt, je nutné ho řešit. V tom spočívá zásadní rozdíl oproti situaci, kdy se rozchází pár bezdětný. V takovém případě je nevraživost mezi partnery ryze jejich problémem, který může zasáhnout okruh rodinných příslušníků, avšak jde o záležitost pouze mezi dvěma lidmi. Má-li však rozcházející se pár společné dítě či děti, dostává jejich vzájemný vztah nový rozměr. Rozcházející se rodiče jsou v konfliktu, ze kterého plynou emoce a zároveň řeší otázku úpravy poměrů k dětem. Většina rodičů není schopna tyto dvě roviny oddělit. V případě těchto rodin je žádoucí pomoc odborníků, práce však bývá dlouhodobá a nelehká.

Přestože v posledních letech sílila snaha zařadit syndrom zavrženého rodiče do některé z mezinárodních klasifikací onemocnění a poruch a koncept tohoto jevu přicházel do popředí zájmu vědecké i laické společnosti, stále není předmětem zájmu natolik, kolik by zasluhoval. Je jevem velmi složitým s negativními účinky na všechny aktéry, tedy rodiče a zvláště na jejich děti. Není jevem neobvyklým a můžeme se s ním setkávat v různých formách i intenzitách. K jeho nápravě přispívá včasné odhalení a následné řešení. Aby k brzkým odhalením a efektivním nápravám docházelo, je nutné zvýšit o syndromu povědomí i informovanost mezi populací. S rodinami, procházející vleklým rozvodovým soužitím, kde rodiče mezi sebou vedou spor skrze jejich dítě, se běžně setkáváme a jen zřídka si uvědomujeme, jaké stopy může rodičovský spor na dítěti zanechat. Situace bývají velmi složité a snaha o jejich rozřešení či nápravu bývá ještě složitější. Motivem k napsání této práce se stala mnou často pokládaná otázka, jak lze s tímto závažným problémem efektivně pracovat.

Cílem této diplomové práce je zmapovat a poskytnout přehled o problematice syndromu zavrženého rodiče, práce s ním a možnostech řešení, které mají sociální pracovníci, a odpovědět na výzkumnou otázku: „Jak sociální pracovníci postupují při práci s klienty vykazujícími příznaky syndromu zavrženého rodiče.“

Teoretická část vychází z dostupných odborných publikací českých i světových autorů. Představen je koncept rodiny, její funkce, historický kontext, genderové rozdíly rodičů ve výchově dětí i soudobý trend nesezdaného soužití rodičů. Druhá kapitola seznamuje s problematikou rozvodu či rozchodu rodičů, uvedeny jsou jeho možné příčiny a dopady, zvláště na děti, nastíněno je legislativní ošetření v rámci rozpadu manželství.

Vymezeny jsou možnosti úpravy porozvodové péče o děti. Třetí kapitola je věnována stěžejnímu tématu, syndromu zavrženého rodiče. Přehledně jsou zobrazena kritéria, případné dopady i principy řešení či nápravy. Poslední kapitola této části předkládá výčet zdrojů pomoci, na které je možné, v případě zasažení syndromem, se obrátit.

Hlavní důraz je kladen na druhou, výzkumnou část. Na základě tematické analýzy pěti rozhovorů s pracovníky pomáhajících profesí je v této části vymezený cíl výzkumu, zpřehledněn výzkumný vzorek, podrobně popsána metoda získávání dat i jejich analýza, nejsou opomenuty etické aspekty. Kromě výkladových pasáží obsahuje i praktické ukázky z rozhovorů, tabulky i schéma. V závěrečné části práce jsou detailně zaznamenány významné poznatky a výstupy z provedeného výzkumného šetření, které jsou v diskusi konfrontovány a v závěru sumarizovány, včetně uvedení doporučení a limitů práce.

Odborná literatura, o kterou jsem se opírala při psaní této diplomové práce, vychází z publikací české i světové úrovně. Mezi autory světové literatury zabývajícími se syndromem zavrženého rodiče a podobnými rodinnými problémy jsem čerpala z publikací Gardnera, R. A. (2002), Warshaka, R. A. (2003, 1996), Lamba, M. E. (2004), Biddulpha, S. (2011) i jiných. Z české literatury jsem získávala informace z děl známých odborníků i literárních tvůrců Matějčka, Z. (2017), Bakaláře, E. (2006, 2002), Matouška, O. (2017 a více), Nováka, T. (2008 a více), Pavláta, J. (2011 a více), Vágnerové, M. (2008) a dalších.

V předkládané diplomové práci je použita část textu z mé práce bakalářské, kde jsem se zabývala rodinnými vztahy, přesněji vztahy mezi otci a jejich syny a zkoumala jsem vliv role otce v životě společensky úspěšného syna. Jedná se o část podkapitoly 1.3 Výchova aneb genderové rozdíly rodičů, konkrétně o první a druhý odstavec.

Teoretická část

1 Rodina

Rodina je sociální skupina lidí, která je považována za základní a nejvýznamnější jednotku lidské společnosti. Víme však, co si pod takovou jednotkou představit, zvláště v soudobé společnosti? Pro mnohé je nejdůležitějším a jediným místem, které je založeno na pocitu bezpečí a připoutání se (Výrost & Slaměník, 2008). Matoušek (2016) hovoří o rodině jako o soužití lidí jedné nebo více generací se vzájemnou emocionální a ekonomickou podporou s rodinným jádrem, které tvoří partnerství dvou dospělých lidí. V hlubším pojetí je pro rodinu charakteristické společné soužití dětí a jejich vychovatelů - rodičů, s trvalým a vzájemným uspokojování psychických potřeb, stabilních citových a sociálních vztahů, což přispívá k formování budoucnosti dítěte (Matějček, 2017).

Dle Vágnerové (2008) je rodina velice důležitá sociální skupina, kde jsou všichni členové ve vzájemné interakci, ovlivňují se i přizpůsobují jeden druhému a zásadním způsobem ovlivňují psychický vývoj dítěte, neboť mu sobě vlastním způsobem kontinuálně předává sociokulturní zkušenosti.

V Sociologickém slovníku je rodina vyložena jako skupina lidí, minimálně rodiče a děti, kteří spolu solidárně a dlouhodobě žijí (Jandourek, 2001). Podobně o rodině přemýšlí i Plaňava (1994), který trvalé soužití muže, ženy a dětí doplňuje o místo, tedy společný domov.

Přestože se zdá, že jistou formu nukleární rodiny najdeme ve většině společností, někteří soudobí sociologové univerzalitu takového uspořádání rodiny zpochybňují. Za činitele, způsobující odklon od rodinného uspořádání otec, matka, dítě, považují především vlivy moderních západních společností. Bezprecedentní bohatství, vysoká životní úroveň a blahobyt jištěný sociálním státem jsou změny, které zásadně přispěly k transformaci nejen představ, norem, ale i očekávání spojené s rodinným životem (Hamplová, 2014). Mezi nejvýraznější změny lze považovat nárůst kohabitací, tedy nesezdaných soužití, nárůst narozených dětí mimo svazek manželský a také nárůst nestability svazků. V důsledku takových nárůstů dochází k rozšiřování alternativních

forem rodiny či k rekonstituování rodin, kdy alespoň jeden z partnerů má dítě již ze vztahu minulého.

V současné době přitahuje vysokou pozornost také otázka soužití osob stejného pohlaví, kterému je dle sociologické interpretace přisuzována zásadní role v transformaci rodiny v době pozdní modernity (Sokolová, 2009 in Hamplová, 2014). Za zmínku stojí diverzita rodinných modelů gay a lesbických rodin podle toho, jakým způsobem stejnopohlavní pár k dítěti přišel. Autorky Nedbálková a Polášková (2005) hovoří o dvou variantách, z nichž jednou jsou rodiny s dětmi narozenými v předchozích heterosexuálních manželstvích alespoň jednoho rodiče, druhou variantu představují rodiny, kde partneři veřejně deklarovali svoji homosexuální orientaci a následně děti adoptovali nebo se plánovaně děti do rodiny narodily.

Z uvedených vymezení je patrné, že na rodinu můžeme nahlížet z pohledu několika různých pohledů, ať hledisko sociologické, psychologické či demografické, které se bezpochyby bude lišit kulturou. Také důraz na rozrůznění rodinných forem a posuny v časování rodinných událostí přispívají k tomu, že je velmi problematické najít formulaci, která by společenskou instituci, jakou je rodina, explicitně definovala.

Snad nejvýznamnějším i nejvýstižnějším pojátkem s rodinou, v kontextu s vybraným tématem této diplomové práce, je udržení vysoké úrovně vzájemné lásky, při zachování důsledné sociální regulace emocí (Možný, 2006) a plnění rodinných závazků. V nově navrhované koncepci rodinné politiky je „dnešní rodina rozmanitá kategorie. Určujícím kritériem rodiny je trvalý vztah a hodnoty lásky, úcty a vzájemné péče“ (Koncepce rodinné politiky. Návrh projednáváný na MPSV v listopadu 2016 in Kuchařová & Nešporová, 2017, s. 4).

1.1 Rodina v historickém kontextu

Již z uvedeného tvrzení autora Možného „Rodina se mění, ale vždy je stabilizujícím prvkem společnosti“ (Možný, 2006, str. 14) vyplývá, že i tak pevná instituce, za kterou je rodina považována se stále, v průběhu dějin, vlivem společnosti i kultury, vyvíjí a mění.

Historicky, tradičním modelem nukleární rodiny byl nerovný vztah mezi mužem a ženou, patriarchální atmosféra, kde vládl muž. Značná segregace kompetencí a odpovědnosti byla přirozeným jevem. Povinností muže bylo zajistit potravu, nalézt příbytek, chránit teritorium, zatímco ženě příslušela péče o domácnost a výchovu dětí (Možný, 2006).

Přetrvávající nadřazenost otců pozvolna začala střídat jejich nepřítomnost, možná jen přerušována příležitostnými fázemi vzestupu. Na změnách se podílí evropská civilizace, ekonomický růst, průmyslový rozvoj i proměna profesí. Zoja uvádí, že zároveň dochází k dekadenci řemesel a zemědělství, tím k úpadku tradičních zaměstnání a následně k oddálení se dětí od rodičů, zvláště od otců (Zoja, 2005). Biddulph uvádí, že vzdalování se otců od rodin začalo již průmyslovou revolucí v Anglii počínaje. Rodina, která trávila čas i pracovala pospolu, byla náhle rozdělena a každý člen byl přinucen postarat se sám o sebe. „Vše se náhle změnilo – ženy byly nuceny zůstat doma, muži sfárali do dolů a chlapci začali propadávat trhlinami v rodinných vztazích.“ (Biddulph, 2011, s. 20). Chlapci častou nepřítomností svých otců ztráceli předlohu k utváření vlastního mužství, přestože se usuzovalo, že matky jsou ve vztazích k dětem důležitější, vnímavější, výjimečné. Biddulph (2011) zcela výstižně doplňuje, že milující a cílevědomá matka může syny dovést téměř až k dokonalosti, avšak nikdy ho nemůže naučit být mužem.

Konec 20. století je ve znamení vzestupu vztahu otce a dítěte. Lamb (2004) uvádí, že tyto pomalé, ale významné změny v chování otců jsou spojeny s ochotou více se zapojit a věnovat čas aktivitám se svými dětmi.

Nicméně v průběhu několika posledních desetiletí prochází česká rodina opět značnými proměnami, nejenom v souvislosti s transformacemi společenských a ekonomických procesů, ale zejména v kontextu dlouhodobých demografických trendů, inspirovaných západní společností. Patří k nim nestabilita rodin, destandardizace životních drah či diverzita forem rodinného soužití. Dopady těchto změn jsou zřejmé při plnění rodinných funkcí, v rozkolísané kvalitě života jedince či v narůstající rozmanitosti požadavků na inkluzivní rodinnou politiku (Kuchařová et al., 2020). Role muže a ženy v rodině již nejsou jasně vymezeny, tím dochází mezi jednotlivými členy k vyjednávání a neshodám a následně k většímu riziku rozpadu rodiny než v rodinách společností

tradičních (Matoušek, 2016). S tímto tvrzením se ztotožňují autorky Nedbálková a Polášková (2005), které se domnívají, že rozvolňování tradičních konceptů mužství a ženství ukazuje, že mužskost a ženskost jsou spíše než ontologicky dané identity jen role, které ve společnosti hrajeme.

1.2 Funkce rodiny

Úloha rodiny ve společnosti je nezastupitelná. V praxi nelze mezi jednotlivými funkcemi přesně určit hranici, neboť se vzájemně propojují a rovněž platí, že se vzájemně ovlivňují. Uvedené základní funkce rodiny jsou v literatuře popisovány již dlouho, avšak jejich obsah se mění, neboť jsou výrazně determinovány celkovými proměnami společnosti.

Biologicko-reprodukční funkce rodiny bývala vždy považována za ústřední, ale vlivem demografických trendů a náročnějších socioekonomických podmínek aktuálně slábne (Možný, 2006; Kuchařová et al. 2019). Rodičovství se odkládá na později, taktéž uzavírání manželství, pokud se vůbec realizuje, čímž se zvyšuje počet dětí narozených mimo manželství. Na tomto fenoménu se významně podílí, velmi často v médiích uváděna, stále vysoká rozvodovost, která u mužů a žen vyvolává z manželského svazku pocit nejistoty a přesvědčení, že manželství je tak nějak efemérní záležitost (Možný, 2006).

I povaha neméně důležité ekonomicko-zabezpečovací funkce se v průběhu lidských dějin proměňuje. Velmi patrný je přesun ekonomických aktivit z produktivního režimu společnosti do sféry konzumní. Z výzkumných šetření vyplývá, že rodiče svou nepřítomnost u dětí jim kompenzují materiálními dary (Kraus, 2013), hodnoty materiálního charakteru převládají nad hodnotami duchovními. Nicméně i tak je rodina velice významnou spotřební a společně hospodařící formací (Možný, 2006).

Socializačně-výchovná funkce. Výchova a socializace dítěte v rodině je trvale klíčová, neboť předávání hodnot a norem chování se odehrává převážně v rodině. A přestože rodina není jediným výchovným a socializačním činitelem, zůstává stále první, prioritní a nenahraditelnou jednotkou. V odborné literatuře (např. Možný, 2006; Vágnerová, 2008) najdeme několik teorií socializace, jejichž přístupy se liší, avšak všechny vycházejí z předpokladu, že psychický vývoj jedince se uskutečňuje prostřednictvím

interakce dítěte s jeho sociálním prostředím. Dítě se v rodině učí „odkouváním“ mnoha dovednostem i rolím, Matoušek (2003) uvádí i roli sexuální. Dívka, vyrůstající bez přítomnosti matky, stěží může vyrůst v společensky kompetentní ženu a chlapec se těžko bude orientovat v tom, co je správné mužské chování, pokud bude postrádat vzor mužský.

Funkce emocionální. Pro rozvoj identity, emocionality a také sebeúcty dítěte je nezbytné jeho emoční přijetí v rodině. Někteří autoři vnímají tuto funkci, společně s funkcí socializačně-výchovnou, zodpovědnou za stabilitu rodiny (Ševčík & Špatenková, 2011). Matějček (2017) nazírá pohledem dítěte a často připomíná, že děti potřebují lásku. Potřebují pocit jistoty, že patří k někomu, kdo je neopustí, kdo je prostě jeho. Pokud emocionální podklad chybí a rodina není schopna dát dítěti lásku, pocit bezpečí, pochopení a uznání, nastává citová deprivace a frustrace (Kurucová, 2016).

Aby mohla rodina tyto základní funkce naplňovat, musí dospělí členové rodiny umět nakládat s financemi, zajistit bydlení i zaměstnání, zvládat koordinaci všedních činností či řešení běžných rodinných konfliktů a dokázat zajistit potřeby dětí (Matoušek, 2016).

Nabízí se, že ideál fungující rodiny lze stanovit s ohledem na výše uvedené funkce rodiny. Za fungující rodinu můžeme tedy považovat takovou skupinu lidí, kterou tvoří táta, máma a děti (nukleární rodina), kde rodiče jednají v nejlepším zájmu dítěte či dětí, ochraňují je, vychovávají, podílejí se na jejich socializaci a finančně dokážou pokrýt potřeby celé rodiny. Autorky k dokonalosti fungující rodiny doplňují funkci kulturní, kde se předpokládá, že rodiče budou se svým dětmi trávit volný čas a budou jim předávat vzorce a hodnoty kultury (Kuchařová & Nešporová, 2017).

1.3 Výchova aneb genderové rozdíly rodičů

V tradičním pojetí se o otcovství smýšlí jako o komplementárním k mateřství. Na tom se shodují autorky Dudová (2008) i Janošová (2008). Společnost chápala role otce a matky jako protikladné, i když vzájemně se doplňující. Domnívám se, že i vzájemně nepostradatelné.

Vlivem silných společenských změn, průmyslovou revolucí počínaje, se začala variabilita obou rolí zvyšovat. Empirické studie ukazují, že i otcové jsou schopni

budovat a udržovat vztahy se svými dětmi podobné vztahům mateřským a dokážou s dětmi integrovat stejně jako matky, přesto se jejich přístup k dětem liší. Lupton a Barclay při zkoumání zkušeností otců došli k závěru, že obě pohlaví mají v rámci každodenních pečovatelských aktivit identické předpoklady k vytvoření si blízkého vztahu se svým dítětem. Vzhledem k tomu, že tyto aktivity provádí v rodině převážně matka, stává se „odborníkem“ v záležitostech týkajících se dětí. Pro otce je obtížné do jejich vztahu zasahovat a je delegován do funkce živitele a ochránce (Lupton & Barclay, 1997 in Dudová, 2008). Singly upřesňuje, že je to důsledkem rozdílné disponibility rodičů. Otec svůj čas zpravidla rozděluje na období absence, kdy se věnuje profesionální aktivitě, a období přítomnosti v blízkosti dítěte. Zatímco matka je neustále disponibilní pro případ potřeby dítěte. Z toho vyplývá, že genderovou diferenciací rodičovství Singly nespatřuje pouze v rozdílných praktikách, nýbrž i v odlišných postojích (Singly in Dudová, 2008). Zde se dá navázat na Frommovo pojetí, kde uvádí, že rozdílné postoje odpovídají potřebám dítěte. Přičemž matčinu lásku k dítěti považuje za lásku nepodmíněnou, zatímco otcova láska je podmíněná. Matka dává dítěti potřebný pocit bezpečí, lásku fyziologicky i psychologicky. Otcova láska podmíněná poskytuje potřebu autority a vedení, avšak měla by být spíše trpělivá a laskavá než hroživá a autoritářská (Fromm, 2010).

Matějček uvádí, že výchovně příznivé, ale i žádoucí je, když dítě vidí své rodiče, jak si vzájemně projevují svou mužskou a ženskou citovost, která je osobitá pro každá pohlaví. Za přirozené považuje se před dětmi hladit, objímat, líbat, ale i vzájemně si pomáhat. V případě pohádání se umět před dětmi usmířit. Spatřuje v tom třetí (po citové přípravě a po vzoru citového mužského a ženského chování) z výchovných úrovní – sexuální ponaučení (Matějček, 2007).

1.4 Nesezdaná soužití a manželství

Přestože většina mladé generace pokládá manželství stále za vysoký status, aktuální sociologické studie ukazují, že se zhruba polovina dětí rodí dvěma společně žijícím rodičům, ale mimo manželství (Kuprová 2015; Němečková & Šťastná, 2016; ČSÚ, 2016b in Kuchařová & Nešporová, 2017). Například v roce 2015 se narodilo 47% dětí nesezdaným rodičům (ČSÚ, 2016b in Kuchařová & Nešporová, 2017). Rataj (2020)

tento fenomén spojuje s osobní zkušeností lidí středního i staršího věku, kteří o manželství nemluví optimisticky „stalo se pro ně prázdným, nebezpečným, nesmyslným pojmem“. Vohlídalová vidí důvod tohoto narůstajícího trendu více ve spojení s ohrožením ztráty nezávislosti a s povinností péče o partnera (Vohlídalová, 2014 in Kuchařová et al., 2020). Přičemž Hamplová (2021) onu nezávislost moderního člověka přičítá k pocitu bezpečí, pramenící z bezprecedentního bohatství soudobých společností a rozvoji sociálního státu.

V českém prostředí navíc platí, že se svobodní otcové zapojují do péče o dítě výrazně méně, než muži ženatí. Kromě toho výsledky zkoumání potvrdily, že muži, kteří nejsou biologickými otci (všech) dětí, ale žijí ve svazku manželském s matkou dětí, se do péče o děti zapojují více než biologičtí svobodní otcové (Hamplová, 2007 in Kuchařová & Nešporová, 2017). Lze se tedy domnívat, že otcové, kteří si nejsou svými závazky vůči dítěti i matce jistí, do manželství záměrně nevstupují. Tuto domněnku potvrzují data, ukazující na vzestup rozchodů nesezdaných párů, nejen u párů s dětmi, od posledních let minulého století (Paloncyová & Šťastná, 2012 in Kuchařová & Nešporová, 2017). Naopak jiné výzkumy ukázaly, že se nesezdaná soužití stále častěji mění v trvalou formu vztahu, čemuž přispívá jejich celospolečenská tolerance (Kuchařová et al., 2020). Pokud budeme výsledky těchto šetření reflektovat a budeme chtít podpořit genderovou rovnost a výchovu dětí oběma rodiči, řešení najdeme ideálně v manželství.

2 Rozvod/rozchod rodičů a jeho dopady na dítě

V našem typu společnosti můžeme rodinu označit za křehkou a nestabilní. Její křehkost Matoušek (2017) spatřuje v dlouhé době lidského života, v postarání se sociálního státu o jednotlivce v případě potřeby, ale také v dalekosáhlých změnách mužských a ženských rolí směrem k zrovnoprávnění i společenskému uplatnění. Vztah je vždy složený ze dvou unikátních jedinců a každý z těchto jedinců něco potřebuje. Zastavit se, zadívat se na svého partnera a umět slyšet a propojit jeho potřeby s potřebami svými, umět pracovat se vzájemnou odlišností, v tom spatřuje současný psycholog a párový psychoterapeut Rataj (2020) základ i sílu kvalitního partnerského vztahu. Podobně nad stabilitou partnerského vztahu přemýšlí i autoři jiní (např. Matoušek, 2015; Plaňava, 1994) kde k partnerskému nesouladu dochází při rozporu a neochotě vyhovět přáním a potřebám protějšku.

Odrazem demografických změn, ale také změn kulturně normativních, zejména individualismu a snižující se závaznosti tradičních společenských norem, jsou stále častější volby alternativních forem rodinného a partnerského života, které představují ve srovnání s manželstvím méně stabilní formu koexistence (Seltzer, 2000; Žilinčíková, 2017 in Kuchařová et al., 2020). Nutné je ale upozornit i na statistická data úrovně rozvodovosti: přestože má rozvodovost v ČR v poslední dekádě, mezi roky 2012 – 2021 trvale klesající tendenci s průměrným meziročním poklesem 4,5% (ČSÚ, 2021), jistý podíl má na tomto ona zvyšující se kohabitace (Možný, 2006) a patrně i covidová pandemie (Hamplová et al, 2021), i tak stále patříme v evropském měřítku mezi země s vysokou úrovní rozvodovosti.

2.1 Legislativní ukotvení

Žije-li pár v soužití nesezdaném, jde o faktický stav mezi dvěma spolu žijícími osobami, které se společně podílí na fungování rodiny, aniž by uzavřeli svazek manželský. Takové soužití není právně ukotveno a pro jeho vznik i zánik není potřeba splnění zákonem stanovených podmínek, k jeho zániku dochází „pouhým“ rozchodem obou partnerů. Zatímco manželství zaniká jen z důvodů stanovených zákonem (zákon č. 89/2012 Sb., dále též NOZ). V našem právním řádu jde o jediný možný způsob, za

života obou manželů, zrušení manželství, a tím je rozvod. Aby mohlo být manželství rozvedeno, musí být „soužití manželů hluboce, trvale a nenapravitelně rozvráceno a nelze očekávat jeho obnovení“ (NOZ, § 755). Avšak, i přes splnění této podmínky nebude manželství rozvedeno v případě rozvodu v rozporu se zájmem potlačujícího manžele nebo jejich nezletilého dítěte. Pokud ale manželé nežijí ve společné domácnosti déle než tři roky, soud manželství i přes uvedené bariéry rozvede (NOZ, §755).

Princip a míra rozvratu vztahu mezi manžely predikují způsob a povahu rozvodu. Manželství lze rozvést konsensuálně, respektive dohodou. Jde o rozvod nesporný (§757 zákona č. 89/2012 Sb.), na kterém se oba manželé shodli a již označení vypovídá, že obě strany řízení nejsou ve faktickém sporu. Zákonnými předpoklady takového rozvodu je délka manželství alespoň jeden rok, kdy manželé minimálně šest měsíců žijí odděleně, uvádějí shodná tvrzení příčin rozvratu a záměru dosáhnout rozvodu. Další nezbytnou podmínkou je soudem schválená dohoda o úpravě poměrů nezletilého dítěte, jeho výchovy a výživy, po dobu po rozvodu a dohoda o úpravě majetkového vypořádání, bydlení, případně výživného v době po rozvodu. Výhodami takto smluveného rozvodu je značně kratší doba trvání celého rozvodového procesu, soud nevyžaduje dokazování příčin rozvratu. Až za uvedenými výhodami nesporného rozvodu staví autor, s ohledem na nezletilé dítě, výhodu zachování komunikativního vztahu mezi rodiči, kterou přirovnává ke „šťěstí v neštěstí“ (Novák & Průchová, 2007 , s. 31). Domnívám se, že tento „benefit“ v tak náročné situaci, jakou rozvod nepochybně je, není zanedbatelný a ve výčtu všech kladů, které nesporný rozvod přináší, by si zasluhoval prvenství.

V případě, že manželé nejsou schopni se domluvit, nejen na péči o děti, ale také na vypořádání majetku nebo se jeden z manželů ani rozvádět nechce a je tedy nezbytné oslovit soud, půjde s největší pravděpodobností o rozvod sporný (§755 a §756 zákona č. 89/2012 Sb.). Zde soud příčiny rozvratu manželství nejen zjišťuje, ale požaduje i jejich dokazování (nezřídká pomocí svědeckých výpovědí), což může vést k frustraci nejen aktérů přímých, ale i prarodičů, kamarádů a mnohdy i společných dětí. Opět je nutné vyřešit otázku společného bydlení, majetku a především uspořádat poměry dítěte či dětí po rozvodu. Pokud se rodiče nemohou dohodnout, soud nařídí opatrovnické řízení, jehož předmětem je úprava péče, styku a výživného dítěte. Zároveň je dítěti

soudně ustanoven kolizní opatrovník, nejčastěji sociální pracovník OSPOD, který u soudu hájí zájmy a práva nezletilého dítěte (Skřivánková, 2022).

V následující kapitole se budeme zabývat nejčastějšími důvody a motivy, které vedou lidi k ukončení jejich partnerských vztahů. A to jak svazků manželských, tak nesezdaných soužití.

2.2 Příčiny rozpadu rodiny

Současná rozkolísanost norem s akcentem na práva jedince hodnotu manželství výrazně posunula. Svazek manželský se stal méně závazným a zároveň snadněji zrušitelným procesem. Tolerance rozvodu moderní společností je vysoká, rozvodové řízení se stává méně stigmatizujícím a častějším než u předchozích generací (Clarke-Stewart & Bretano, 2006; Matoušek, 2015; Plaňava, 1994). Tyto faktory rezonují s výsledky studií, kde sedmdesát pět procent dotázaných respondentů souhlasilo s výrokem „když rodina nefunguje, je rozvod přijatelným řešením“ (výzkum CVVM, 2017 in Poloncyová et al., 2019).

V základních standardech nezbytných pro úspěšné manželství nebo dlouhodobé partnerství je naše společnost poměrně konzistentní. Mezi nejdůležitější předpoklady fungujícího vztahu staví, mladá i starší generace, především věrnost a vzájemnou toleranci (Plaňava, 2000; Kuchařová et al., 2020). V obecnější rovině můžeme hovořit o souladu povah, názorů i zájmů. Jejich absence je, dle soudních statistik i Českého statistického úřadu (2021), nejčastěji uváděna, společně s „ostatními důvody“ jako hlavní motiv rozpadu manželství. K těmto faktorům patří také chybná komunikace i neochota řešit partnerské problémy. Zde jsou patrné odlišnosti v důvodech mezi lidmi s různými socioekonomickými statusy, neboť zmíněné pohnutky uvádějí častěji lidé s vyšším socioekonomickým statusem, zatímco lidé se socioekonomickým statusem nižším hovoří spíše o problémech, jako alkoholismus, nevěnování se rodině, špatné zacházení či finanční potíže (Amato & Previti, 2003; Graaf & Kalmijn, 2006 in Vohlídalová, 2010). Zdá se tedy, že vyšší socioekonomický status je jedním z pozitivních prediktorů úspěšného manželství, avšak jeho křehkost mnozí autoři (např. Beck, 2004; Giddens, 2000 in Vohlídalová, 2010; Plaňava, 1994) spojují s velkými nároky i očekáváním vůči vztahu. Konkrétnější odpovědi na otázku příčin rozpadu

vztahů přinášejí veřejné výzkumy. Například podle výzkumů Rodina 2019 nebo Zpráva o rodině 2020 patří mezi hlavní důvody partnerských rozchodů nevěra, dále také nedostatek vzájemné pozornosti a porozumění, neschopnost společně hovořit a povídat si či malá snaha partnerské problémy řešit. Ke shodným závěrům dospěl i VÚPSV, v.v.i., který v rámci projektu Komplexní výzkum o situaci rodin a seniorů, své výzkumné šetření zaměřoval na již neúplné, tedy rozpadlé rodiny. Nejčtenější důvody rozchodu se při porovnání uvedených výzkumů zásadně nezměnily, jsou jimi nevěra, odlišné názory a vzájemné odcizení. Problémy lze rovněž spatřovat v zacházení s penězi, zanedbatelné nejsou ani různé závislosti, a to u obou pohlaví či fyzické nebo psychické násilí, které velmi výrazně častěji uvádějí ženy (Kuchařová et al., 2020). Již méně, avšak opakovaně se ve výpovědích objevovala žárlivost, vysoký věkový rozdíl mezi partnery či odlišnosti v kulturách.

2.3 Děti v rozvodové situaci

Rozvod je velice obtížný proces nejen pro manžele, ale také přináší významný rozvrat v životě dětí. Téměř vždy jde o konflikt mezi dvěma lidmi, který dítě nepříznivě ovlivňuje. Podle Levina a Klineové (2012) trpí děti rozvodem více, než hlavní aktéři. Stává se nejčastějším a nejzásadnějším rizikovým faktorem ohrožujícím zdravý vývoj dítěte. Rozhodnutí rodičů, před která jsou děti postaveny, nemohou nikterak ovlivnit, změnit ani odmítnout. Pro dítě je enormní zátěží jen samotná skutečnost rozchodu rodičů. Přichází tím o blízkost jedné z milovaných osob, rozpadá se jeho přirozené prostředí, ztrácí jistotu, musí se vyrovnat s celou řadou změn. Zažívá stres, strach z opuštění i úzkost, často i pocit viny (Emery, 2013; Matoušek a kol., 2015), avšak rodiče, pod vlivem vlastních emocí, mnohdy ani nejsou schopni neblahé prožívání jejich dětí vnímat. Pro zmírnění psychického vypětí a emoční bolesti dítěte je důležité nejen, aby rodiče své děti ochraňovali, co nejvíce respektovali jejich potřeby a zájmy, ale také aby, dle zkušeností psychologů, s dětmi upřímně a úměrně k jejich věku mluvili o všem, co se jich týká a to bez hanění a snižování druhého rodiče. Čím více budou děti informovány o tom, jak se rozvodem rodičů změní jejich život, tím snáze budou schopny se nastávajícím změnám přizpůsobovat (Kuchařová et al., 2020). Neboť varianta, kde manželé setrvávají v disfunkčním manželství „jen kvůli dětem“, které jsou

velmi vnímavé, není moudrá, ale naopak škodlivá (Gottman, 2015). Vyskytují se i případy, kdy si dítě rozvod svých rodičů přeje. Zpravidla jde o dlouhodobý konfliktní vztah rodičů (Gjuričová & Kubička, 2009). V případě domácího násilí či zneužívání dětí považují Levine a Klineová (2012) rozvod za tu nejlepší volbu.

2.3.1 Psychosociální dopady rozvodu na dítě

Porozvodová adaptace je u většiny mužů a žen velice pozvolná a obtížná. Tato skutečnost negativně ovlivňuje nejen prosperitu dospělých, ale i dětí, které jsou na svých rodičích vitálně závislé. Podstatným faktorem zdravé adaptace dětí na rozchod rodičů je, na kolik jsou rodiče schopni vzájemně kooperovat, efektivně vnímat potřeby dětí, spolupodílet se na jejich výchově a citlivě přistupovat k prožívání jejich emocí, třebaže budou nepříjemné. Matoušek a kol. (2015) uvádějí, že mezi běžné reakce dětí na rozvod rodičů patří smutek a pocity viny, které bývají spojeny se ztrátou jistoty (Černá, 2001), což považuje Matějček za újmu zásadní „dítě má mít ve svém prvním společenství hluboký pocit jistoty, že patří k někomu, kdo ho neopustí, na koho může spoléhat, kdo je prostě jeho.“ (Matějček, 2017, s. 45). Autoři (Matoušek a kol., 2015; Plaňava, 1998) také upozorňují na projevy neurotického charakteru jako jsou poruchy spánku či soustředění, psychosomatické obtíže, zhoršení prospěchu i kázně ve škole. U starších dětí se objevují různé únikové odezvy, jako jsou útěky z domova, záškoláctví, požívání alkoholu, drog, někdy až sebepoškozování či delikventní chování. Výsledky četných studií dokládají, že následky rozvodu rodičů přetrvávají u dětí až do dospělosti (Amato, 1999). Důkazem toho jsou větší obtíže ve společenském přizpůsobení i nižší sebevědomí. Ti, kteří zažili rozvod rodičů v dětství, mají proti dětem z nerozvedených rodin významně horší ukazatele psychického a společenského fungování v dospělém věku (Amato, 1994; Wallerstein, 1991 in Matoušek et al., 2009). Je třeba mít však na paměti, že to neplatí pro každého. Děti na stres spojený s rozvodem reagují v závislosti na své odolnosti velmi rozdílně. V úhrnu dostupných studií jsou odchylky mezi dětmi z rozvedených a nerozvedených rodin sice statisticky významné, ale mírné. Populace dětí z nerozvedených a rozvedených dětí se ve výsledcích do značné míry překrývá. Například 42% dětí z nerozvedených rodin vykazuje v dospělosti nižší úroveň prosperity než průměrné dítě rozvedených rodičů (Pavlát, 2011). Neplatí tedy, že stabilní rodina je zárukou úspěšné budoucnosti dítěte a rozvedená naopak

budoucnosti špatné. V některých případech rozvod přináší příležitost k osobnostnímu růstu a k úspěchu.

I přestože jsou negativní důsledky rozvodu v průměru mírné, zasahují většinu dětí a negativně ovlivňují mnoho oblastí jejich života.

2.4 Porozvodová péče o dítě

Rozvod začíná rozpadem manželského vztahu dvou jedinců, poté se ale stává předně právním úkonem. Do jeho vývoje vstupují experti zabývající se rozvodovou a porozvodovou problematikou, například soudci, sociální pracovníci, mediátoři, psychologové (Matoušek a kol., 2015), jejichž úkolem je, s ohledem na zájem dítěte, posoudit a rozhodnout o podmínkách, podle kterých bude upravena porozvodová výchova dítěte. Zástupcem dítěte je kolizní opatrovník, kterým je zpravidla OSPOD (Rogalewiczová, 2019; Matoušková, 2015 in Höhne & Palonciová, 2021).

Po novele zákona o rodině (Zákon č. 91/1998 Sb.), ze dne 3. dubna 1998, kterým se mění a doplňuje zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů, a o změně a doplnění dalších zákonů (zrušen k 1. 1. 2014) jsou v českém právní systému možnosti porozvodového uspořádání péče o děti alternativní k výhradní výchově. Jedná se o výchovu společnou a střídavou (§ 907 zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku; dále též NOZ). Tyto alternativní úpravy vyžadují komunikaci mezi rozvedenými partnery a zároveň i snahu navzájem si ve výchově pomáhat a vycházet si vstřícně. Nejčastěji se vystavují za předpokladu, že pár přestává být manželi, nikoliv rodiči (Dudová & Hastrmanová, 2007).

Společná péče

Tato forma porozvodové péče klade velké nároky na vzájemnou komunikaci rodičů a jejich ochotu podílet se na každodenní péči o dítě. Schválení dohody o společné výchově předpokládá, že dítě zůstane s oběma rodiči ve stejném kontaktu jako dosud, poměry nezletilého nebudou po rozvodu nijak pozměněny a nemění se ani právní postavení dítěte k jeho rodičům. Toho lze dosáhnout v případě, že i po rozvodu žijí rodiče ve společné nebo velmi blízké domácnosti. To je v souladu s premisou, že by

soud měl do rodiny zasahovat minimálně a jen v případě zájmu dítěte (Höhne & Palonciová, 2021). V případě, že rozvádějící se rodiče jsou takové péče schopni, dá se předpokládat, že navrhované řešení by bylo minimálně pro dítě optimální. Při takto fungujícím vzorci se ale nabízí otázka, zda byl rozvrat manželství tak kritický, že se nedalo setrvat ve svazku manželském.

Střídavá péče

Podmínky pro svěření dítěte do střídavé a společné péče jsou shodné. Oba rodiče musí být výchovně způsobilí, o střídavou péči musí mít zájem nejenom rodiče, ale i dítě, při zachování a zajištění všech jeho potřeb (Dudová & Hastrmanová, 2007). Rozdílnost spočívá v bydlišti rodičů, které dítě střídá po určitých časových intervalech. Tím je rodičům umožněna participace na výchově dítěte rovným dílem. Podle amerického psychologa Warschaka, který se zabývá problematikou postavení dítěte v porozvodové situaci, má taková participace, při zachování rodičovské spolupráce, velmi pozitivní vliv na dítě (Warschak in Matoušek a kol., 2015), vyvážený kontakt s oběma rodiči vylučuje ztrátu či ochabnutí vzájemných vztahů. V rámci střídavé péče je běžný model týdenního střídání rodičů, interval však může být kratší i delší. Nastavený časový úsek by měl zohledňovat individuální potřeby dítěte, jeho bezproblémovou školní docházku i volnočasové aktivity. Blízkost bydliště rodičů, aby dítě mohlo navštěvovat jen jednu školu, by měla být samozřejmostí.

Ačkoliv není v českém zákoně nijak upraveno, zvykem je předjímat, že by intervaly střídání měly být vyrovnané. Dle Barvíkové (2019) přibývá případů tzv. asymetrické střídavé péče, vycházející z možností rodičů (například vzhledem k zaměstnání) a potřeb dětí. Zvláště u nejmenších dětí se někdy daří domluva na větším počtu dní strávených s matkou. Ani s takovým uspořádáním péče o malé dítě nesouhlasí autoři Berger a Gravillon (2011, s. 102), podle jejich názoru střídavá péče „není vhodná pro děti mladší šesti let“. Také již citovaný výrok zastánce střídavé péče Warschaka, který spojuje tento druh péče s pozitivním dopadem na dítě, autoři rozporují, když uvádějí, že nelze toto řešení považovat za zázračné ani u všech dětí starších (Berger & Gravillon, 2011), neboť na dítě jsou kladeny vysoké nároky ve smyslu budování si své identity v měnícím se prostředí (Dudová & Hastrmanová, 2007). V kontextu s tímto fenoménem

autoři hovoří o pocitu syndromu „nomádkého dítěte“, které neustále putuje z místa na místo (Berger & Gravillon, 2011, s. 103).

Nelze opomenout ani zvýšené nároky, nejen materiální, na rodiče, kteří musí tomuto uspořádání přizpůsobit své životy a snažit se svému dítěti co nejlépe vyjít vstříc (Berger & Gravillon, 2011; Dudová & Hastrmanová, 2007).

Výhradní péče

Dlouhodobě tradičním, v českých poměrech nejčastěji voleným uspořádáním, okolo 80% (Klimeš, 2013), je výlučná péče jednoho rodiče, nejčastěji matky. Druhý rodič (nejčastěji otec) zůstává stále nositelem i vykonavatelem rodičovské odpovědnosti, má vyživovací povinnost, ale i právo nadále se s dítětem stýkat, a to podle dohody rodičů nebo rozhodnutí soudu. Rutině používaným schématem styku otce s dítětem je pravidelný víkendový rytmus či každý druhý víkend. Nicméně podle Matouška (2015) pak mají děti s otcem často minimální nebo dokonce žádný kontakt. Tento deficit spojuje Pavlát (2008) s překážkami kladenými matkou. Své tvrzení dokládá studii Kressela a Ardittiho, kde zhruba 40% matek s dětmi svěřenými do péče odpírá otcům jejich návštěvu (Kressel in Pavlát, 2008), z Ardittiho vzorku 125 rozvedených mužů jich polovina referovala o narušování návštěv dětí jejich matkami (Arditti in Pavlát, 2008). Přičemž důležitost otcovské péče dokládá mnoho empirických studií, ze kterých konkrétněji vyplývá, že péče a láska otce má silný pozitivní vliv na sociální, emoční i kognitivní vývoj dítěte (Pavlát, 2008). A tak „nemáme žádný důvod, abychom diskriminovali otce ve sporech o svěření dětí do péče“, uvádí Warshak (1996, s. 114).

I přestože nerezidenční rodič nemá dítě svěřeno do své výhradní péče, bylo by mylné se domnívat, že se nemůže podílet na jeho výchově a taktéž má právo a povinnost podílet se na řešení záležitostí týkajících se dítěte (Novák & Průchová, 2007). V případě, že se rodiče dokážou domluvit, může být výlučná péče dokonce rovnocennou alternativou péče střídavé. Délka styku s nerezidenčním rodičem, pokud je upraven široce, by měla být přizpůsobena potřebám a zájmu dítěte, víkendové pobyty mohou být i prodlouženy, ideálně na některé dny v týdnu, možné je i rozdílné nastavení prázdninového režimu (Höhne & Poloncyová, 2019).

Předností takto nejčastěji stanovené péče o dítě je zejména konstantní a stabilní domácí prostředí s výslovným výchovným modelem, což jsou faktory, které jsou základním a nezbytným předpokladem pro zdravý vývoj dítěte. Naopak mezi nevýhody můžeme zařadit značnou vytiženost rezidenčního rodiče, spojenou s výchovou a zajišťováním materiálních i nemateriálních potřeb dítěte. A zároveň nepřítomnost podstatně méně angažovaného druhého rodiče, absence jeho vzoru a ochablost vzájemného vztahu, též nepříznivě působí na zdravý psychosociální vývoj dítěte.

3 Syndrom zavrženého rodiče

Syndrom zavrženého rodiče je dětská porucha vyskytující se téměř výhradně v kontextu s (po)rozvodovými spory o péči a výchovu dítěte. Souhrn symptomů, které jsou těmto dětem společné, vyzpozoval americký psychiatr R. A. Gardner a v 80. letech 20. století, na základě popisu Wallersteina a Kellyho (1980), kteří hovořili o „stavu specificky spojeném s rozvodovou situací, kdy jedno nebo více dětí se spojí s jedním rodičem k vehementním útokům na druhého rodiče“ (Wallerstein & Kelly in Pavlát & Janotová, 2006, s. 7) zformuloval a zavedl termín „Parental Alienation Syndrome“ (PAS), v českém ekvivalentu „Syndrom zavrženého rodiče“ (dále jen SZR).

V souladu s termínem SZR Gardner navrhl definici: „Syndrom odcizeného rodiče (PAS) je porucha, která vzniká téměř výhradně v souvislosti se spory o péči o dítě. Jeho primárním projevem je dětská očerňovací kampaň proti rodiči, kampaň, která nemá žádné opodstatnění. Vyplývá to z kombinace indoktrinace programujícího (vymývání mozku) rodiče a vlastního přispění dítěte k očerňování cílového rodiče. Je-li přítomno skutečné zneužívání či zanedbávání rodičovské role, nevráživost dítěte může být oprávněná a syndrom zavrženého rodiče nelze na takovou situaci aplikovat“ (Gardner, 2002, s. 95). Podle autora se porucha vyskytuje především u dětí, které byly svědky vleklých soudních sporů o opatrovnictví mezi rodiči. Vysoké riziko vzniku SZR je při výlučné péči jednoho rodiče, kdy dítě nemá možnost vzdorovat vlivu tomuto rodiči, se kterým je v těsném kontaktu. Gardner prokázal, že dítě závislé na jednom rodiči a zároveň jím popouzené proti rodiči druhému si postupně vyvíjí vlastní dynamiku postojů vůči popouzenému, až ho úplně zavrhne. V takovém stádiu nemusí programující rodič své postoje v dítěti již posilovat, neboť dítě své rodiče dělí na hodný a zlý (Bakalář, 2002). S tímto tvrzením se překrývá vymezení uvedené v publikaci Bakaláře, který se tímto jevem i porozvodovou tematikou zabýval: „O syndromu zavrženého rodiče hovoříme, dojde-li k vypěstování nekompromisně kladného příklonu dítěte k jednomu – tomu hodnému, milovanému rodiči a současně k nekompromisnímu zavržení rodiče druhého, toho zlého, nenáviděného. Děje se tak v rámci rodičovských sporů o svěření dítěte nebo o styk s dítětem“ (Koeppel & Kodjoe, 1998 in Bakalář, 2002, s. 110). Zjednodušeně lze říci, že jeden rodič negativně programuje dítě proti

druhému rodiči. Novák (2008) jev nazývá „psychologickým únosem“, kdy dítě o nerezidenčního rodiče nemá zájem, v horším případě k němu cítí nenávisť.

Název tohoto fenoménu způsobuje mezi kritiky, nejen v zahraničí, ale i u nás, pozornost či pochybnosti, je kontroverzní a stává se často předmětem diskusí. Namítají, že „syndrom“ znamená soubor symptomů charakterizující konkrétní onemocnění, což může dítě psychicky stigmatizovat, neboť ho tím prohlašujeme za nemocné a musí se léčit (Novák, 2008). Gardner se snaží vysvětlit, že vyskytující se příznaky vyžadují seskupení kvůli společné etiologii a dodává, že termín „syndrom“ je specifitější než obecnější termín „nemoc“ (Gardner, 2002). Vcelku oprávněně se též pozastavují někteří odborníci nad překladem. Přináší negativní konotace a je nepřesný. Neboť anglické slovo „alienation“, volně přeloženo „zavržení“, může vzbuzovat citové i morální reakce. Z tohoto důvodu někteří naši autoři, například Pavlát a Janáčková, preferují vhodnější označení „odcizení“. Avšak i k tomuto označení autoři namítají, že jeho používání je z hlediska zájmu dítěte až kontraproduktivní, neboť evokuje k akcentu na právo odmítaného rodiče domáhat se nápravy (Pavlát & Janáčková, 2007).

Konflikt a animozita mezi bývalými manželi s sebou často přináší boj o duši dítěte, v podobě pravidelného programování dítěte a brainwashingu. Nejčastějšími motivy k manipulaci dítěte, dle Walshe a Boneho je pomsta, pocit viny, ale také strach ze ztráty dítěte či ztráty role primárního rodiče nebo přání vlastnit dítě (Walsh & Bone in Pavlát & Janotová, 2006). Manipulující rodič má často osobní historii opuštěného dítěte, sám byl manipulován, v některých případech i zneužíván a trpí poruchami vlastní identity. Myšlení a chování takto postižené osoby je traumatem natolik determinováno, že trauma, obvykle nevědomě, přenáší do dalších generací, v nichž se opakuje (Tóthová, 2011 in Matoušek, 2013). Svě dítě používá jako zdroj podpory a spojence proti nepřátelskému okolí a nápravě vlastního sebehodnocení (Johnston & Roseby in Pavlát & Janotová, 2006).

3.1 Přehled kritérií

Mezi soubor příznaků (diagnostických kritérií), které se u dítěte obvykle společně objevují, zejména u středně těžkého a těžkého typu SZR, Gardner zařadil:

1. Kampaň očerňování.

Dítě projevuje nenávisť k rodiči a na cílený dotaz odpoví výčtem záporných charakteristik, zlých činů, špatného chování. Pozitivní emoce jsou vytěsněny.

2. Slabé, absurdní nebo lehkomyšlné zdůvodnění této nenávisti a odporu k zavrženému rodiči či k nechuti se s ním setkat.

Například „Nechci k tátovi, protože se mě pořád ptá, jak mi to jde ve škole.“

3. Nedostatek ambivalence.

Černobílé hodnocení rodičů. Přirozeně dítě většinou hovoří o kladných i nepříznivých povahových rysech otce i matky, zatímco odcizené dítě programujícího rodiče přijímá a zavrženého kritizuje.

4. Fenomén „nezávislého“ úsudku.

Děti často uvádějí, že se nechtějí stýkat s druhým rodičem ze své vlastní vůle. Tyto nepravdivé sugesce dále rozvíjejí a manipulující rodič toho využívá.

5. Reflexivní podpora programujícího rodiče v rodičovském konfliktu.

Dítě reflexivně, automaticky a bez zaváhání souhlasí se vším, co programující rodič říká. Naopak názor rodiče zavrženého zcela ignoruje, neslyší.

6. Absence pocitu viny.

Dítě nepocituje vinu vůči zavrženému rodiči, jeho city ignoruje. Rovněž se mu nedostává pocitu vděku za dárky a financí od zavrženého rodiče.

7. Přítomnost vypůjčených scénářů.

„Papouškování.“ Dítě reprodukuje výpovědi programujícího rodiče, kde jsou velmi podezřelé slovní obraty a výrazy nepřiměřené k jeho věku. Popisuje něco, čemu samo nerozumí. Tento symptom signalizuje obzvláště vysokou pravděpodobnost výskytu SZR.

8. Šíření nepřátelství na přátele nebo širší rodinu zavrženého rodiče.

Rozšiřování averze na členy původní rodiny zavrženého rodiče, což způsobuje bolest zejména prarodičům dětí, kteří svá vnoučata zahrnují láskou.

Tato diagnostická kritéria Gardner doplnil třemi typy podle stupně jejich intenzity. Mírný, středně těžký nebo těžký. Vyjma mírné formy bývají obvykle přítomny všechny symptomy, proto není obtížné syndrom rozpoznat. Pro lepší přehlednost je schéma uvedeno v následující tabulce, kterou reprezentuje ve své publikaci Bakalář (2002).

Tabulka č. 1: Diferenciální diagnóza tří typů syndromu zavrženého rodiče

<i>Symptomatické projevy</i>	<i>mírný</i>	<i>střední</i>	<i>těžký</i>
1. Kampaň za degradaci rodiče	minimální	mírná až zřetelná	velmi intenzivní, velké šíře
2. Slabé, neodůvodněné či absurdní zdůvodňování	minimální	přítomné	četné absurdní racionalizace
3. Nepřítomnost ambivalence	normální ambivalence	žádná ambivalence	žádná ambivalence
4. Fenomén „nezávislého“ názoru	pravidelně nepřítomný	přítomný	přítomný
5. Reflexivní podpora programujícího rodiče v rodičovském konfliktu	minimální	přítomná	přítomná
6. Nepřítomnost pocitu viny	normální pocit viny	žádný nebo minimální pocit viny	žádný pocit viny
7. Vypůjčené scénáře	minimální	přítomné	přítomné
8. Rozšíření nepřátelství na členy původní rodiny zavrženého rodiče	minimální	přítomné	širokých rozměrů, často fanatické
Přechodné těžkosti v době styku	pravidelně nepřítomné	střední	velmi velké, případně styk není vůbec možný
Chování během styku	dobré	periodicky antagonistické a provokativní	žádný styk nebo destruktivní a trvale provokativní chování během návštěvy
Citová vazba k programujícímu rodiči	intenzivní, zdravá	intenzivní, mírně až středně patologická	intenzivní, těžce patologická, často paranoidní vazba
Citová vazba k zavrženému rodiči před zavržením	intenzivní, zdravá či minimálně patologická	intenzivní, zdravá či minimálně patologická	intenzivní, zdravá či minimálně patologická

Zdroj: Bakalář, E. (2002, s. 115). Průvodce otcovstvím

Baker uvedla, že tato rodinná dynamika, kterou Gardner označil za PAS, absolutně existuje. Sama se domnívá, že všech osm, výše uvedených, druhů chování je shlukem příznaků, které mají tendenci jít dohromady a když vidíme u dítěte jeden z nich, máme tendenci vidět i ostatní. Na základě svého výzkumu a své forenzní práce Baker diagnostikuje přítomnost PAS podle těchto čtyř charakteristik:

- dítě mělo dříve přátelský vztah s nyní zavrženým rodičem
- chybí týrání a zanedbávání ze strany nyní odmítnutého rodiče
- existují důkazy, že programující rodič se úmyslně chová tak, aby dítě podlešlo odmítnutí rodiče druhého
- dítě vykazuje mnoho z osmi behaviorálních symptomů odcizení, jak je identifikuje Gardner

Pokud tyto rysy existují společně, Baker připouští, že odcizení je dynamika, která je přítomna v konkrétním případě (Baker in Gottlieb, 2012).

3.2 Dopady SZR

Vzhledem k povaze tohoto problému lze predikovat přítomnost mnoha nepříznivých dopadů, ať v rovině časové či stupni závažnosti. Vlivem potlačování původně pozitivních emocí a náhlé, neopodstatněné nenávisti k zavrhovanému rodiči u dítěte dochází k psychopatologiím v podobě stagnace či deformace emocionálního vývoje, k narušení sebedůvěry. Absencí jednoho rodiče, kterého zároveň dítě ztrácí, je dítěti odepřen tolik potřebný vzor k formování své sexuální role, ke své identifikaci. Bakalář (2006) hovoří i o zásahu do vývoje psychosociálního, neboť dítě přebírá od rodiče konfrontační chování, dochází k narušení vztahu k autoritám a zároveň se snižuje schopnost sociální diferenciaci. Výzkumné studie, zaměřující se na dlouhodobé účinky syndromu zavrženého rodiče na dítě, prováděla A. J. L. Baker (2005). Kvalitativního, retrospektivního zkoumání se účastnilo 38 dospělých, kteří v dětství zažili odcizení rodičů. Výsledky odhalily sedm hlavních oblastí dopadu: nízké sebevědomí, sebenenávist, deprese, užívání drog či alkoholu, nedostatek důvěry, odcizení vlastním dětem, rozvod a další. Tato zjištění nejsou překvapivá a ve své podstatě korespondují s výčtem traumat spojených s odcizením rodičů. Nejen, že účastníci zažili ztrátu rodiče, ale také jim bylo zakázáno truchlit nad tou ztrátou nebo sdílet své myšlenky a pocity se

svým primárním rodičem. V zásadě byli povzbuzováni k popření jakékoliv pozitivní úcty k druhému rodiči a tím popřeli i část sebe, z čehož plyne negativní sebehodnocení. Autorka výzkumu také uvádí, že během rozhovoru si všichni účastníci byli vědomi, že k takovému chování byli zmanipulováni. I když bylo toto zjištění bolestné, považují ho zároveň za začátek znovuzískávání rodiče, kterého v dětství ztratili.

Z právního hlediska jednání manipulujícího rodiče odporuje právním předpisům a zásadám definovaným v občanské zákoníku, kterými by se měl rodič při výchově dítěte řídit a respektovat. Jedná se zejména o porušení povinnosti vykonávat rodičovskou odpovědnost v souladu s nejlepšími zájmy dítěte, ve vzájemné shodě s druhým rodičem.

Rodiče mají povinnost být dítěti vzorem a rodičovská zodpovědnost náleží oběma rodičům. Jeden rodič je tedy povinen dítěti umožnit styk s druhým rodičem, řádně jej na tento styk připravit a zdržet se všeho, co by mohlo narušit výchovu nebo vztah dítěte k druhému rodiči. Rodičovská odpovědnost je v takovém případě vykonávána v rozporu s právními předpisy (NOZ, 2012).

3.3 Řešení, možnosti nápravy

V úvodu této kapitoly bych chtěla upozornit na skutečnost, že terapie či náprava SZR je, rovněž jako jeho diagnostikování, velmi obtížná, neboť dosud nebyl uznán za diagnózu či psychickou poruchu lékařskými ani právními autoritami. Neshodují se ani v myšlence, zda spadá či nikoliv do mezinárodní klasifikace syndromu CAN (Child Abuse and Neglect). Rozmanité názory na etiologii tohoto problému vedou zároveň k různým doporučením léčby či nápravy. Někteří autoři (Plaňava, 1994) zastávají názor, že nespravedlivost může být někdy neodvratitelná, zavrhovaný rodič by měl na situaci rezignovat a jít vlastní cestou, neboť neustálý boj o dítě působí na všechny zúčastněné velmi nepříznivě. Proti tomuto tvrzení se staví Gardner (2002), stejně jako Warshak (2003). Takzvané použití selského rozumu, situaci neřešit a čekat, až se časem uklidní a třeba si dítě k zavrhovanému rodiči cestu najde samo, je chování, které Gardner i Warshak popírají. Warshak říká, že nenajde. Naopak, programování zapustí hlubší kořeny, odcizení a zavržení vzroste a ke sblížení nikdy nedojde (Warshak, 2003). Doplňuje, že výjimky jsou velmi vzácné.

Shodují se však v základním kroku k nápravě, kterým je podpora pozitivního propojení rodičů a dětí a nalezení vzájemné shody. Z toho vyplývá, že vhodnou terapií je zaměření se především na práci s rodinou, s celým rodinným systémem, protože není zřejmé, jaké události předcházely vzniku SZR. Vnímáme pouze symptomy, které mohou mít a často mají skrytou podstatu, nejenom v osobnosti obou rodičů, ale v celém rodinném systému. Kupříkladu různá rodinná tabu z minulosti. Gradková uvádí, že v takové situaci mohou pomoci znalecké posudky, anamnestická data rodičů, ale i charakteristika jejich dílčích životních období. Objasnit jádro problému může také chování programujícího rodiče pracujícího s projekcí, kdy své negativní vlastnosti přisuzuje druhému rodiči (Gradková, 2019). Chybí-li ale pro rodinně-psychotherapeutickou práci zejména náhled a motivace, nejčastěji u programujícího rodiče, je nutná podpora dalších subjektů k zajištění ochrany zájmu dítěte. Jedná se zejména o orgán sociálně právní ochrany dětí (OSPOD) či rodinné poradny. V rámci intervence poradenského centra lze včas manipulaci odhalit, zahájit psychotherapeutická opatření, podporovat setkávání dítěte se zavrženým rodičem a v případě alespoň částečně spolupracujícího programujícího rodiče zahájit i jeho terapii, s cílem získání náhledu na vlastní chování a pokus o změnu.

Není-li možné problémy řešit mimosoudní cestou, je oprávněným subjektem pro řešení záležitostí týkajících se péče o dítě soud, který může v případě rozporů rodičů a projevů manipulace nařídít rodičům dítěte účast na mimosoudním smírčím nebo mediačním jednání, rodinné terapii či návštěvu dětského psychologa. Mediace však, dle odborníků, nebývá úspěšná (Clawar a Rivlin, 1991 in Pavlát & Janotová, 2006; Gradková, 2019).

V případě, že pečující rodič odmítá spolupracovat, Švarc pokládá za nejúčinnější terapii omezit vliv programujícího rodiče, a to v důsledku soudního rozhodnutí (Švarc in Pavlát & Janotová, 2006). S tímto názorem se někteří naši autoři, zabývající se problematikou zavrženého rodiče, ztotožňují, zastávají názor, že situaci, kdy jsou mařeny styky s dítětem, je nutné z úřední moci napravit či usměrnit. Například Bakalář opakovaně a bezdůvodně bránění oprávněnému rodiči ve styku s dítětem považuje za „změnu poměrů, vyžadující nové rozhodnutí o výchovném opatření“ (Bakalář, 2002, s. 117). Zároveň autoři kritizují naše soudy za nedostatečnou ochotu v těchto situacích razantně zasahovat (Pavlát & Janotová, 2006). Bakalář (2002) onu „nedostatečnou ochotu“

spatřuje v dnešním velkém a časově náročném zatížení opatrovnických soudů, jejichž povinností je asistence u všech rozvodových řízení.

S deprogramujícími postupy, které jsou voleny podle stupně zavržení, mají zkušenosti spíše ve Spojených státech. V případě mírného stupně výchova zůstává u programujícího rodiče a styk s druhým rodičem je určen soudně, za přítomnosti terapeuta. Pokud programující rodič nespolupracuje, je sankcionován. Jde-li o zavržení středního až těžšího stádia, soudem nařízená terapie s dítětem probíhá v dočasně pobytových reintegračních zařízeních. Jde o venkovské farmy na samotě, kde dítě společně se zavrženým rodičem žije, při nejrůznějších činnostech, běžným životem. Cílem těchto programových zařízení je obnovit vztah se zavrženým rodičem a neutralizovat programování. Krajním prostředkem v nejtěžším stupni zavržení, kdy pečující rodič opakovaně a bezdůvodně brání oprávněnému styku s dítětem, se doporučuje změna výchovy od programujícího k zavrženému rodiči. Styk s programujícím rodičem je nařízen soudně a je monitorovaný (Bakalář, 2006).

4 Zdroje pomoci rodinám zasažených SZR

Vzhledem k tomu, že se jedná o komplexní problematiku a posouzení situace je záležitostí složitou a náročnou, sociální pracovník se při řešení neobejde bez spolupráce a pomoci dalších odborníků. Každý jedinec, dospělý i dítě, je biopsychosociální individualitou, je tedy třeba posoudit každého jedince a jeho situaci z hlediska medicínského, psychologického, ale také sociálního a sociálněprávního (Matoušek, 2013). Koordinátorem týmové práce participujících odborníků je sociální pracovník.

Základní spektrum služeb a zařízení, na která se mohou klienti, pracovníci OSPOD či jiní odborníci ve své praxi obrátit jako na zdroj pomoci ohroženým dětem a rodinám lze rozčlenit do kategorií – služby terénní, ambulantní a pobytové. Mezi nimi jsou zařazeny služby registrované dle zákona o sociálních službách č. 108/2006 Sb.

Pracovníci, kteří vykonávají sociálně-právní ochranu dětí, spolupracují s dětskými lékaři, psychology. V případě SZR lze využít rodinné poradny, terapeutické poradenství pro rodiny, ale také mediace. Významná je i spolupráce s nestátními organizacemi, které se zabývají ohroženými dětmi a podporou ohrožených rodin.

4.1 Pracovníci sociálně-právní ochrany dětí

Jedním z profesionálů, který nabízí ohroženým dětem komplexní a systematickou pomoc je sociální pracovník, a to zejména sociální pracovník orgánu sociálně-právní ochrany dětí. Činí opatření na ochranu dětí a mladistvých dle § 14 – 16 zákona č. 359/1999 Sb. o sociálně-právní ochraně dětí, Standardy kvality výkonu sociálně-právní ochrany, které byly zavedeny novelou tohoto zákona a mezinárodními předpisy. Jeho nezbytnou znalostí by měla být platná legislativa týkající se rodiny a sociálně-právní ochrany dětí, systémy sociální správy i školských a zdravotnických zařízení pro děti, ale také znalost fungování státní správy a samosprávy. Důraz by měl být kladen i na vědomosti z oblasti soudního opatrovnického řízení i metodiky týkající se činnosti pracovníků OSPOD, mezi které patří hodnocení rodiny, respektive diagnostika rodiny (Laca, 2021), organizace případové konference a vytváření individuálních plánů na ochranu dítěte. Vzhledem k tomu, že OSPOD spolupracuje také s nestátními neziskovými organizacemi zabývající se ohroženými dětmi, měl by být pracovník

obeznámen s legislativou i dostupnými sítěmi nestátních neziskových organizací. Mezi kompetence pracovníka orgánu sociálně-právní ochrany Matoušek (2017) řadí způsobilost odhalení vlivů vyvolávající mezilidské sociální problémy, přiměřené komunikace s klienty, hodnotit průběh i výsledky intervencí, řešit etická i jiná dilemata, do kterých ho jeho práce přivádí. Dle Matouška (2015) se chování rozvádějících se osob může jevit jako nenormální. Na iracionální chování rodičů v období rozvodu poukazuje i Warshak (2003). Způsobilostí odborníka by měla být dobrá komunikace s dětmi. Zakouřilová uvádí, že v případě mladších dětí je vhodné získávat informace prostřednictvím pozorování nebo hry či použitím speciálních technik sociální terapie (Zakouřilová, 2008 in Matoušek a kol., 2015). Dále umět hodnotit míru i vlivy ohrožení dítěte, rozpoznat kvalitu vztahů mezi jednotlivými členy uvnitř i vně rodiny. Intervenovat v rodině takovým způsobem, aby ohrožení dítěte bylo eliminováno nebo alespoň sníženo. Matoušek (2017, s. 81) uvádí, že „míra pomoci a kontroly má být odůvodněna mírou ohrožení dítěte.“ Sociální pracovník musí vždy sledovat zájem a blaho nezletilého dítěte.

4.2 Rodinné poradenství

Mezi služby zaměřující se na pomoc dětem a rodinám lze zařadit poradny pro rodinu, manželství a mezilidské vztahy. Tato sociální služba je zřízená městským nebo krajským úřadem, v některých případech i nestátní neziskovou organizací. Metodicky a odborně jsou řízeny Asociací manželských a rodinných poradců, která za spolupráce MPSV ČR stanovuje kvalifikační požadavky a minimální standardy pro výkon práce (Novák, 2006). Nabízí odborné sociální poradenství. Edukaci ohledně výchovy a péče o dítě a předávání vhodných vzorců chování. V rámci rozvodového poradenství jde o snahu vytvořit dohodu týkající se porozvodového uspořádání poměrů dospělých a dětí (Matoušek, 2017).

4.3 Mediace

Rodinná mediace patří mezi soudobé trendy práce s rodinami, jenž je založena na silných stránkách rodin, na nalezení zdrojů a možností, které vedou k posílení

fungování rodiny. Mediací se rozumí alternativní, mimosoudní řešení sporů, nepovinné setkání rodičů společně s nestranným a neutrálním prostředníkem – mediátorem, který pomáhá účastníkům dosáhnout dohody, nastavit takové podmínky, které budou uspokojivé pro obě strany konfliktu (Vrabcová, 2023). Výrazně se orientuje na budoucnost, na uspořádání poměrů, zlepšení vztahů a získání dovedností k řešení dalších problémů. Některými autory je rodinná mediace vnímána jako proces nejen orientovaný na cíl, ale i proces transformační, směřující ke změně postojů členů rodiny (Bailey, Robbins, 2005 in Holá et al., 2013). Předpokladem rodinné mediace je komunikace mezi klienty alespoň na úrovni schopnosti přijímat nové informace, také relativní rovnost jejich pozic a zájem na řešení či vyřešení problému (Holá, 2013). Za úspěšnou mediací autorka považuje nejen sepsání a dodržování dohody, zlepšení komunikace i vztahů v rodině, ale i pouhou subjektivní spokojenost klienta s pocitem, že se jeho či jejich konfliktní situace zlepšila (Holá, 2013). Mediací se zabývají Zákon č. 202/2012 Sb., o mediaci a také Vyhláška č. 277/2012 Sb., o zkouškách a odměně mediátora (Vrabcová, 2023).

4.4 Psycholog se specializací dětská klinická psychologie

Specializační vzdělávání dětských klinických psychologů se řídí zákonem 96/2004 o nelékařských zdravotnických povolání (Matoušek, 2017). Obsahem specializačního vzdělávání je znalost v oblasti psychopatologie, etiologie, symptomů či patogeneze duševních poruch u dětí, jejich klinický obraz, v závislosti na věku a vývojové úrovni. Rozpoznání poruch úzkostné nebo emoční povahy, poruchy chování, dětské psychózy. Nezbytná je také znalost rodinné interakce, následky dysfunkční rodinné interakce, dětských traumat a zátěží (Matoušek, 2017). V oblasti psychoterapie pak teoretická znalost psychoterapeutických směrů, schopnost individuální a skupinové, zejména rodinné terapie a metod krizové intervence při práci s dětmi a jejich rodinami. Dovedností vést diagnostický rozhovor se členy rodiny, pozorování, ale také schopnost problém analyzovat, řešit, navrhnout terapeutický a rehabilitační plán (Matoušek, 2017). Oaklander (2020) tuto práci přirovnává k umění, cestu k úspěchu spojuje s talentem účelně propojit své schopnosti a dovednosti, vědomosti a zkušenosti s intuicí, tvořivostí, vnímavostí.

4.5 Dětská krizová centra

Dětská krizová centra poskytují služby dle zákona č. 108/2006 Sb. o sociálních službách, některá mají pověření k výkonu sociálně-právní ochrany dětí podle zákona č. 359/1999 Sb. o sociálně-právní ochraně dětí. Nabízejí krátkodobou, okamžitou psychologickou pomoc (krizovou intervenci), ale i dlouhodobou poradenskou nebo psychotherapeutickou pomoc nejenom dětem, ale i jejich rodičům. Sociální pracovníci a psychologové, kteří úzce spolupracují s dalšími odborníky, zejména s lékaři a právníky, provázejí děti, dospívající i celé rodiny rozvodovými a opatrovnickými spory. Prostřednictvím poradenství jsou rodinám předávány potřebné informace i odborné vedení při zvládnání nepříznivé situace. Cílem rodinné terapie je lépe porozumět vzájemným rodinným vazbám i individualitě jednotlivých členů rodiny. V rámci krizového centra je také poskytována podpora ke zvládnutí situace a dělat konkrétní kroky směřující ke změně. Programy pro děti mají podobu individuální nebo skupinové psychotherapie.

Krizová centra jsou zpravidla ambulantní zařízení, některá umožňují i krátkodobou hospitalizaci. Zde je nezletilým klientům v krizi nabízeno ubytování po dobu nezbytně nutnou pro vyřešení jejich tíživé situace. Po dobu jejich pobytu o ně pečují vychovatelé, společně se sociálními pracovníky, psychology i ostatními zaměstnanci centra.

4.6 Asistované setkávání

Preference smírného řešení a vzájemné dohody o rodičovském styku s dítětem je zcela odůvodněná, a to nejen s ohledem na zájem dítěte, ale i na rodiče, kteří mohou ve vzájemné dohodě pružně reagovat na přání a potřeby dítěti, avšak i na potřeby svoje.

Asistované styky či dohled nad stykem je služba nabízená a poskytovaná zpravidla neziskovými organizacemi či OSPOD, vyplývající z dohody rodičů nebo soudního rozhodnutí. Přestože jde o tak významnou službu pro rodiny v rozpadu, v zákoně o sociálních službách ani v zákoně č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, není účast třetí osoby při styku rodiče s dítětem nijak upravena.

Asistované styky jsou doporučovány nebo nařizovány soudem z důvodu zajištění bezpečí dítěte v situaci, kdy jsou jeho rozvádějící se rodiče uprostřed silného konfliktu.

Setkání je uskutečňováno v bezpečném a neutrálním prostředí za přítomnosti odborného pracovníka, který napomáhá zmírňovat vzájemné emoční i vztahové konflikty, pomáhá a usnadňuje dítěti bez ostychu a strachu znovu navázat a prohlubovat vztah se svým rodičem. Obecným cílem těchto asistencí je umožnit dítěti klidný a co nejpřirozenější způsob setkání s rodičem nebo jinou blízkou osobou bez emocionálně náročných nebo vypjatých situací, bez hádek a konfliktů a zároveň směřovat k dosažení takových změn, aby setkávání mohlo probíhat bez asistence v přirozeném prostředí rodiny. Mezi všemi zúčastněnými pracovníky - asistent sleduje vzájemnou verbální i neverbální komunikaci, případně sleduje, co ještě podstatného se děje a co má vliv na aktuální stav (Matoušek, 2015). Délka i trvání asistovaného styku je individuální a závisí na konkrétních potřebách členů rodiny, na vývoji situace a na míře pozitivních změn, ke kterým v průběhu styků dojde. Pokud důvody vyžadující jejich realizaci pominou, asistované styky je vhodné ukončit.

4.7 Cochemská praxe

Podstatou Cochemská praxe je propracovaná síť interdisciplinární spolupráce mezi profesemi, které se podílejí na řešení rodičovského konfliktu ku prospěchu dítěte. Tento model pochází z první poloviny 90. let 20. století v Německu, odkud se postupně rozšířil, v posledních letech se povědomí o něm šíří i v České republice, zejména zásluhou Úřadu pro mezinárodněprávní ochranu dětí a neziskové organizace Cochem.cz. Jak dále uvádí Barvíková (2023), tento model již několik let uplatňují okresní soudy v Novém Jičíně a Mostě.

Cílem spolupráce, na které se podílí pracovníci jednotlivých profesí, především advokáti rodičů, pracovníci orgánu sociálně-právní ochrany dětí, mediátoři, případně pracovníci poraden, soudní znalci, soudci, je snaha dosáhnout toho, aby rozvádějící se rodiče byli opět schopni převzít společně zodpovědnost za své dítě. Výsledkem řízení v intencích Cochemské praxe není rozhodnutí soudu, ale vzájemná dohoda či rozhodnutí rodičů o jejich dalším společném fungování coby rodiče a to v nejlepším zájmu dítěte. Tento model je specifický v tom, že iniciativa k jeho vzniku nevzešla od nadřízených orgánů či zákonem, ale od subjektů zabývajících se tímto problémem a jeho řešením v praxi (Rogalewiczová in Barvíková, 2015). Společným cílem všech

subjektů je neuspokojivou situaci změnit. Nezapojení se byť jednoho ze subjektů postrádá smysl celého snažení, protože pak celý systém nemůže fungovat. Na konci řízení by měli být rodiče schopni spolupracovat a komunikovat tak, aby dítě nemuselo po rozvodu žádného z nich ztratit.

5 Empirická část

5.1 Úvod do výzkumné sondy

Z teoretické části diplomové práce, která se věnuje formulování a vymezení zkoumaného jevu je patrné, že narušení rodinné harmonie je vždy společensky závažné, zvláště v případě úmyslného narušení hlavním zúčastněným. Možnosti nápravy bývají neúspěšné, v případě úspěchu jsou často komplikované a vleklé. Domnívám se, že mezi četné příčiny neúspěšné práce s rodinami zasaženými SRZ lze zařadit neznalost či absence dovedností odborníků s tímto závažným problémem zacházet. Praktická část práce navazuje na teoretická východiska zkoumaného fenoménu, syndromu zavrženého rodiče. Postupně bude uveden cíl zkoumání problému, formulování výzkumných otázek, design výzkumu. Dále bude představen výzkumný soubor, popsán sběr dat, etické aspekty. Výstupem práce bude přehledný popis výsledků, včetně analýzy výzkumného souboru. Závěrem se pokusím o konfrontaci s literaturou, analýzou limitací studie, sumarizaci dosažených výsledků a případná doporučení, odpovídající limitacím výzkumu, pro další výzkum či praxi.

5.2 Cíl výzkumu a výzkumné otázky

Cílem diplomové práce je zmapovat problematiku syndromu zavrženého rodiče, práce s ním a možnosti řešení či nápravy z pohledu sociálních pracovníků. Porozumět významu zkoumaného fenoménu na základě sdělených informací respondentů a najít mezi nimi, pomocí induktivní logiky, nějakou strukturu a pravidelnost (Disman, 2011) a následně získat odpověď na hlavní výzkumnou otázku:

Jak sociální pracovníci postupují při práci s klienty vykazujícími příznaky syndromu zavrženého rodiče?

Zároveň, mým cílem je dospět k obecným poznatkům, vedoucích k nápravě nebo alespoň zmírnění, které by bylo možné prakticky využít v obdobných situacích. Dílčí cíle, ze kterých vzešly další výzkumné otázky či podotázky, jsem si stanovila na základě osobního zájmu o tuto problematiku.

Další výzkumná otázka zní:

Je práce s klienty úspěšná? (V čem se daří situaci zvládat a naopak, kdy bývá práce často neúspěšná).

V úvodu rozhovoru jsem dotazovaného požádala o stručné představení své pracovní pozice i profesní zkušenosti.

Seznam všech otázek, které byly během rozhovorů použity:

- **Jak identifikujete / kdy hovoříte o syndromu zavrženého rodiče?**
- **Jak s klienty pracujete? (krizová intervence, individuální terapie, rodinná terapie)**
- **Jak postupujete při řešení SZR?**
- **Je lepší podle vás situaci přijmout a nezatěžovat dítě nebo se má zavrhovaný rodič domáhat styku s dítětem všemi možnými legálními prostředky a na situaci nerezignovat?**
- **Pozorujete u programujících rodičů některé charakteristické rysy, které mají společné?**
- **Je práce s klienty úspěšná? (V čem se daří situaci zvládat a naopak co se nedaří?)**
- **Na koho se může zavržený rodič obrátit?**
- **Máte nějaký nápad či návrh, v souvislosti s tímto problémem, který zde nezazněl?**

Na závěr jsem se respondentu zeptala, jak se při rozhovoru cítil a zdali má on nějakou otázku, spojenou se zkoumaným tématem.

5.3 Metodologický přístup

Rozhodování o tom, jakou metodologickou strategii ve svém výzkumu využiji bylo podmíněno pečlivou analýzou zkoumaného problému. Záměrně jsem zvolila kvalitativní přístup, který umožňuje stanovený jev prozkoumat do hloubky a poskytnout o něm maximum informací (Švaříček, 2007). Ve své povaze je orientován holisticky, vybraný jev lze zkoumat v mnoha rozměrech, návaznostech, souvislostech. Podstatou kvalitativního výzkumu je tedy zkoumání způsobu, jakým lidé interpretují sociální okolí, své prožívání a zkušenosti. Hendl uvádí, že výzkumník získaný text analyzuje, informuje o názorech účastníků výzkumu a své zkoumání provádí v přirozeném prostředí (Hendl, 2016). Pružný charakter, možnosti doplnění otázek během sběru či analýzy informací přispívaly k objasnění či správnému porozumění stavu. Za přednost kvalitativního výzkumu považuji i možnost pozorování jedince v různých časových okamžicích v průběhu výzkumu. Použila jsem metodu dotazování, techniku rozhovoru. S respondenty jsem vedla, v rámci kvalitativního výzkumu, polostrukturované rozhovory.

5.4 Výzkumný vzorek

Kvalitativní vzorkování usiluje o informační bohatost a platí pro něj dvě pravidla: vhodnost a adekvátnost. Nezbytností je identifikace vhodných informantů, kteří disponují potřebnými informacemi, umožňující odpovědět na výzkumnou otázku a dospět k adekvátnímu popisu zkoumaného jevu. Hendl uvádí, že kvalitativní vzorkování má účelový charakter s cílem vybrat zdroje, které umožní prozkoumat požadované významy (Hendl, 2016). S ohledem na splnění účelu této diplomové práce jsem výběrový soubor vybírala mezi odborníky, kteří se zkoumaným fenoménem pracují a mají zkušenosti. Vzorek byl tady zvolen prostřednictvím metody záměrného (účelového) výběru (Miovský, 2006), ale také metodou „sněhové koule“, neboť jsem si zvolila jen malý počet jedinců k interview a ti se stali informátory pro doporučení „svých kolegů“, dalších vhodných aktérů (Hendl, 2016). Pracovala jsem s malým počtem jedinců, ale s velkým objemem dat. Rozhovoru se zúčastnilo dobrovolně celkem 5 informantů, čtyři ženy a jeden muž. Všichni vybraní museli být relevantní dimenzi zkoumaného problému. Nikdo z nich v průběhu rozhovoru od výzkumu neodstoupil.

Tabulka č. 2: Přehled informantů

informant	pracovní pozice	délka praxe v oboru	délka rozhovoru (v min.)	nahrávka č.
Alena	sociální pracovnice OSPOD	10 let	55:49	1
Barbora	akreditovaná mediátorka, psychoterapeutka, krizová interventka, řádná členka ČAP (od r. 2006 se věnuje řešení sporů pomocí mediace)	36 let	40:10	2
Cecílie	sociální pracovnice v nestátní neziskové organizaci, věnuje se porozvodové péči o klienty a krizové intervenci	2 roky	58:34	3
Denisa	ředitelka neziskové organizace, práce s rodinou, zkušenosti v azylovém domě pro ženy	40 let	55:58	4
Erik	sociální pracovník v nestátní neziskové organizaci, věnuje se rodinným konfliktům	18 let	51:56	5

Zdroj: vlastní zpracování (2023)

5.5 Etika výzkumu

Součástí každého kvalitativního výzkumu, jehož předmětem zkoumání je člověk a jeho působení, by měla být etická pravidla (Švaříček & Šed'ová, 2007).

Dotazované respondenty jsem v úvodu setkání s etickými pravidly výzkumného rozhovoru seznámila. Všichni účastníci souhlasili s audiozáznamem, který bude sloužit výhradně pro přesnost interpretace v rámci této diplomové práce. Dále byli informováni

o zachování anonymity, jména, názvy i místa jsou pozměněna na pouhé pseudonymy nebo zevšeobecněny z důvodu ochrany soukromí dotazovaných jedinců. Jména informantů jsou smyšlená a variabilně navržená chronologicky v abecedním pořadí z důvodu zlepšení přehlednosti. Svůj souhlas účastníci výzkumu stvrdili podpisem informovaného souhlasu, jehož vzor je k nahlédnutí v příloze A.

5.6 Metoda získávání dat

Výběr metody pro sběr dat se zakládá na požadovaném typu informace i na tom, od koho ji budeme získávat a za jakých okolností (Hendl, 2016). Volbu nepochybně také ovlivňují možnosti výzkumníka, jeho zkušenosti a časové možnosti. Vzhledem k tomu, že se mnohdy jedná o informace osobního charakteru, musí být zaručena ochrana před jejich zneužitím. Materiál, získaný během procesu sběru dat je nutné archivovat, dnes nejčastěji v digitální podobě (Hendl, 2016).

Polostrukturovaným rozhovorům předcházela příprava otázek, kde jsem citlivě rozmýšlela jejich obsah, formulaci i pořadí. Ústřední výzkumnou otázkou jsem, v rámci rozhovorů, rozložila na několik otázek, důvodem bylo přesnější zacílení a pochopení podstaty zkoumání (seznam otázek viz výše). Data se z takto vedeného interview snadněji analyzují, neboť jednotlivá témata se snadněji v přepisu rozhovoru lokalizují (Hendl, 2016). Otázky byly otevřené, neutrální i jasné a jejich sekvence udávala strukturu informací. Začínala jsem obecněji otázkou, kdy identifikuje či hovoří dotazovaný o syndromu zavrženého rodiče a následně jsem postupovala ke konkrétnějším, hlubším či doplňujícím sondážním otázkám. Snažila jsem se získat informace o názorech a pocitech vztahujících se k popisovaným akcím a chování. Dotazovaného jsem předem upozornila na rozsah svobody jeho výpovědi, zasáhla jsem pouze v případě nejasností, potřeby pochopení, prohloubení či odbíhání od výzkumného problému, což by snižovalo jeho efektivnost. Abych minimalizovala případnou restrikcí na dané téma, což může tento typ rozhovoru vykazovat, závěrečná otázka byla zaměřena na zcela subjektivní projev či sdílení toho, co dotazovaný považuje, v kontextu s výzkumným problémem, za nepřehlédnutelné či zásadní a v průběhu celého rozhovoru nezaznělo. Pozornost jsem věnovala, po celou dobu rozhovoru, taktéž

projevům nonverbálním. Tyto projevy považuje Hendl (2006) někdy dokonce za základ tematické analýzy.

Použití techniky kvalitativního rozhovoru zahrnovalo aktivní naslouchání, kladení otázek dotazovaným a získávání jejich odpovědí. To vyžadovalo jistou koncentraci, interpersonální porozumění i disciplínu. Zároveň jsem kontrolovala časový harmonogram. S každým informantem byl proveden jeden semistrukturovaný rozhovor osobně o průměrné délce 50 minut. Setkání byla místem i časem přizpůsobena přání respondentů, nejčastěji v místě jejich pracoviště. Rozhovory probíhaly v přátelském duchu, dotazovaní byli vstřícní, otevření, téma rozhovoru vnímali jako zajímavé i smysluplné. Zvláštní pozornost jsem vždy věnovala úvodu i konci rozhovoru. Úvodem jsem se snažila o navození příjemné atmosféry, vysvětlila jsem důvody, průběh i okolnosti dotazování, respondenta jsem též seznámila s tématem, předpokládanou délkou rozhovoru i etickými pravidly.

Získaná data byla elektronicky nahrána na mobilní telefon, aby bylo možné provést jejich analýzu a zároveň se uchovaly v nich obsažené subjektivní významy a sociální kontext. Následně jsem provedla doslovnou transkripci všech rozhovorů, převod mluveného projevu z interview do písemné podoby. Přestože je tento proces velmi časově náročný, kvalitativní postupy si ho vyžadují. Při přepisu jsem se snažila zachovat větné skladby mluveného projevu. Dialekt jsem v některých případech očistila od nadbytečných slovních parazitů, ale tak, aby nedošlo k narušení obsahově-tematické roviny. S takto připraveným textem jsem mohla přistoupit k analýze získaných dat.

5.6.1 Pilotní studie

Z důvodu ověření si správnosti výzkumné techniky rozhovoru, jeho otázek, správnosti výběru zkoumaného vzorku jsem se rozhodla pro pilotní šetření. Mým cílem bylo také otestovat srozumitelnost připravených otázek. „Cílem pilotní studie je zjistit, zda informace, kterou požadujeme, v naší populaci vůbec existuje a zda je dosažitelná.“ (Disman, 2011, s. 121). Dotazovaným respondentem byla sociální pracovnice OSPOD, která má desetiletou zkušenost s rodinami zasaženými zkoumaným jevem. Vzhledem k několikaleté známosti s dotazovanou aktérkou byly při rozhovoru prolomeny bariéry ostychu a nejistoty. V kontextu s touto skutečností jsem si na pilotním rozhovoru

ověřovala relevanci výzkumného záměru, mapovala jsem si reakci na výzkumné otázky, zároveň jsem si pro účely následujících rozhovorů zjišťovala jeho časovou náročnost. Závěrem jsem požádala dotazovanou o reflexi celého designu rozhovoru.

5.7 Analýza dat

Pro analýzu získaného datového materiálu jsem použila tematickou analýzu. Je to metoda, která se stala široce používaným nástrojem pro analýzu kvalitativních dat v psychologii, sociálních i dalších aplikovaných vědách (Terry, Hayfield, Clarke & Braun, 2017). Dle Hendla (2016, s. 264) jde o „proces identifikace datových vzorců, datových konfigurací a témat v kvalitativních datech“. Boyatzis (1998) definuje podobně, tematická analýza je pro něj procesem kódování kvalitativních informací, které vyžaduje explicitní „kódy“, tedy seznam témat, která spolu kauzálně souvisí. Výhoda této metody spočívá ve její flexibilitě. Patří mezi nástroje analýzy, které poskytují bohatou, detailní a komplexní zprávu o datech, která mám pomáhat získat odpovědi na výzkumnou otázku, avšak každá otázka vyžaduje jiný přístup, jiný specifický teoretický rámec tematické analýzy. Já jsem zvolila přístup induktivního kódování, u něhož navrhovaná témata vycházejí z datového korpusu.

Jak bylo již výše uvedeno, pružnost tematické analýzy přináší mnoho výhod, ale také potenciálních úskalí. Nevýhody autorky Braun & Clarke (2006) spatřují v neschopnosti data vůbec analyzovat, slabé nebo nepřesvědčivé vedení analýzy, avšak nejvíce upozorňují na nesoulad mezi daty a analytickými tvrzeními. Výzkumník by se měl ujistit, že interpretace a analytické body jsou v souladu se získanými daty, neboť tematická analýza je dle Boyatzis způsob vidění. „Často se to, co člověk vidí prostřednictvím tematické analýzy, nezdá ostatním, i když pozorují stejné informace, události nebo situace“ (Boyatzis, 1998, s. 1).

Pro minimalizování uvedených hrozeb, lepší zprůhlednění procesu analýzy a také mnou reflektovanými nižšími zkušenostmi s analýzou rozhovorů jsem dbala pokynů autorky Braun & Clarke, které navrhly realizovat postup pomocí šesti fází (Hendl, 2016), avšak neustále se vracet k předchozím bodům a následně postupovat vpřed.

1. Seznámení s daty

Opakovaně a pozorně jsem pročítala přepsaný text rozhovorů, za účelem detailním seznámením se s obsahem. Hledala jsem významy, vzorce a kontexty. V průběhu čtení jsem si do textu vpisovala poznámky, text barevně označovala. V této fázi se mně začínaly objevovat a vytvářet první kódy, které jsem si psala na okraj textu (viz ukázka v příloze C).

2. Generování počátečních kódů

Již rozsáhlý seznam kódů jsem opakovaně kontrolovala, kódy jsem lépe definovala, některé jsem odebrala, další přiřadila i slučovala.

3. Hledání témat

Kódy jsem mezi sebou porovnávala a řadila pod potenciální témata, pro která byly charakteristické. Vzhledem k tomu, že kódů se nahromadilo velké množství, témat vzniklo poměrně také mnoho, některá se překrývala (viz ukázka v příloze D).

4. Propracování témat a jejich revize

Důsledně jsem rozmýšlela, zda se všechny extrakty z dat v podobě kódů přesvědčivě vztahují ke „kandidátům“ na konečná témata a stále jsem kontrolovala korelaci s výzkumnou otázkou.

5. Vymezení a pojmenování témat

V této fázi jsem hledala nejvhodnější alternativu definování jednotlivých témat, která by co nejvýstižněji zachycovala a identifikovala podstatu výpovědí. Také mně záleželo na tom, aby čtenář již z názvu jednotlivých témat pochopil jeho význam a podstatu.

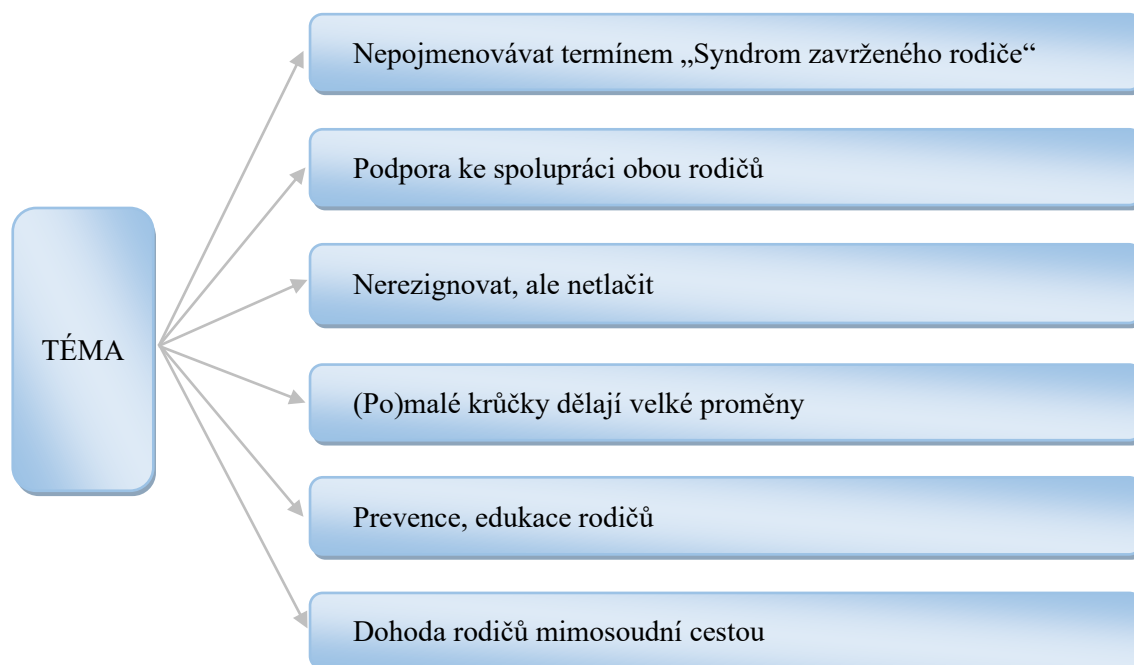
6. Příprava zprávy

Na základě zvolených témat jsem vypracovala výslednou zprávu, která je odpovědí na položenou výzkumnou otázku. V průběhu této práce jsem se opětovně vracela k textům rozhovorů, aby zpráva nepostrádala pravdivostní hodnotu.

5.8 Výsledky výzkumného šetření

Cílem výzkumu bylo zjistit, jak sociální pracovníci postupují v práci s klienty při řešení syndromu zavrženého rodiče. Šetření se zúčastnilo pět respondentů, jejichž výpovědi, přesněji odpovědi na jednotlivé otázky se mnohdy shodovaly, tím docházelo k pozvolnému vysycení. Na základě objemného množství všech získaných dat, za pomoci tematické analýzy, jsem identifikovala šest hlavních témat, která ze všech rozhovorů vystupují jako nejsilnější:

Tabulka (schéma) č. 3: Přehled hlavních témat identifikovaných z rozhovorů

Zdroj: vlastní zpracování, (2023)

Nepojmenovávat termínem „Syndrom zavrženého rodiče“

Při položení první otázky: „Kdy hovoříte o syndromu zavrženého rodiče?“, téměř všichni dotazovaní hned na začátku uváděli, že především daný problém takto pojmenovávat se vyhýbají, termín syndrom zavrženého rodiče nevyslovují, neboť se domnívají, že to k ničemu nepřispívá, naopak jeho vyslovení vnímají jako negativního činitele, který už tak nepříznivou situaci mezi klienty může ještě zhoršovat. Erik

vyzývá, při používání tohoto termínu, být opatrný. Obává se, „*aby to toho rodiče pak nehodilo do nějaký jako pasivity a pocitu, že vlastně teda, tak já teď jako bych byl nemocný, mám tenhle syndrom a tím pádem s tím nemůžu nic jako dělat. Vy to za mě změňte.*“ (rozhovor č. 5). Barbora termín nepoužívá, neboť je v roli mediátora nestranná, nemůže hodnotit či popisovat co se děje „*nemůžu jednomu nebo druhému říct vy jste ten zavržený rodič nebo vy ho zavrhuje. A takhle jako, že bych to odiagnovala, to nejde.*“ (rozhovor č. 2). A pokud pracuje s klientem v rámci terapie, tak se snaží spíše pomoci najít takové zdroje, které posunou vztah dítěte k oběma rodičům k lepšímu fungování. Uvádí, že: „*někdy to jde, někdy to nejde. Ale takhle, že bych řekla je to syndrom zavrženého rodiče, to se mi nestává.*“ (rozhovor č. 2). Taktéž respondentky Cecílie s Denisou se vyvarují používání zmiňovaného termínu, důvody spatřují v nejasnosti mezi faktory naplňující definici termínu či počáteční neprůhlednost rodinné situace. „*Já se sama vyhýbám tomu onálepkování, že se jedná o syndrom zavrženého rodiče, protože nemám za to, že by to naplňovalo ty znaky nebo ten scénář, který vlastně obsahuje ta definice toho pojmu.*“ (rozhovor č. 3). Denisa, která má dlouholetou zkušenost v oblasti řešení rodinných problémů, hovoří o dlouhodobějším procesu pozorování, teprve poté lze identifikovat přítomnost či nepřítomnost zkoumaného problému.

V souvislosti s tímto tématem Erik navrhl, dle jeho mínění, příznivější pojmenování, které při své praxi také používá: „*Myslím si, že je v pořádku mluvit o tom – nedaří se, aby se dítě potkávalo s oběma rodiči, a to nemyslím tím, že bych to jako nějak tím zmírňoval. Syndrom zavrženého rodiče je důrazný, ale myslím, že je v pořádku mluvit o tom, že to dítě není v kontaktu s oběma rodiči a že to se musí proměnit.*“ (rozhovor č. 5). Potom své uvažování vysvětlil pomocí otázky k zamyšlení. V případě vyslovení, že jeden z rodičů, konkrétně zavržený rodič, trpí nějakým syndromem a všude se uvádí, že jde o záležitost obou rodičů, tak čím trpí ten rodič druhý, manipulující? „*Pak by totiž se mělo možná teda i říkat, co je ten druhý, jo. Když má jeden syndrom zavrženého rodiče, tak tohle je syndrom třeba dominantního rodiče nebo manipulujícího rodiče, jo.*“ (rozhovor č. 5). Na doplnění uvedl, že pojmenování není ani potřeba, neboť je zřejmé, že situace je nepříznivá, zejména pro děti a je nutné ji změnit.

Podpora ke spolupráci obou rodičů

Při svých výpovědích všichni respondenti opakovaně zdůrazňovali nutnost a důležitost vzájemné domluvy, komunikace a kontinuální spolupráce obou rodičů. Schopnost rodičů tato pravidla akceptovat a splňovat je, dle dotazovaných, cesta k úspěšnému zvládnutí svízelné rodinné situace. Zároveň se shodují, že tento krok musí být pro oba rodiče, kteří se nacházejí v nějaké krizi, v naštvání, zhrzenosti, ublížení či emoční bolesti, velmi nelehký. „Většinou to bývá o tom, že odejde ten chlap a že ještě jako v nejhorším případě má partnerku, [...] a ona zůstane sama s těmi dětmi a s tím jakoby v uvozovkách s tím svým nějakým stářím nebo nespokojeností, třeba. Je to jako ta zhrzenost si myslím, tak ta tam hraje velkou roli.“ (rozhovor č. 1). Denisa hovořila o stejných zkušenostech: „...že s zaseknou v té křivdě, že se zaseknou v tom nějakém ublížení, v té bolesti a nechtějí z toho ven.“ (rozhovor č. 4). V takovém případě respondenti doporučovali individuální terapii, která by je od těchto bolestí měla očistit, aby byli schopni udržet sdílené rodičovství na důstojné úrovni „Prostě pořád jsou oba rodiče a ta spolupráce těch rodičů, byť je složitá, byť je těžká, tak prostě musí nějakým způsobem fungovat, protože jinak se to odrazí opravdu na tom dítěti a to, myslím si, že je důležitý a myslím si, že to je úplně nejtěžší, ale také nejvíc dává naději a může být tím posunem a tím motorem k tomu, právě to, že ti rodiče se soustředí na to dítě, jeden i druhý. Když se nebudou soustředit na to dítě, tak je těžký, aby ten vztah spolu nějak jako narovnali jako rodiče. Tohle je prostě zásadní.“ (rozhovor č. 2).

Cecílie popisovala, jak pracují s klienty v organizaci: „Zásada naší spolupráce je, že pracujeme s rodiči dohromady, nikoliv zvlášť. To znamená, že ta filosofie je taková, že ať se děje co se děje pro to dítě nebo v tom rodinném prostředí, tak vždycky za to nesou odpovědnost ti rodiče. Ale naším klientem je jakoby dítě, kdy říkáme, že vy rodiče pracujete a ku prospěchu toho dítěte.“ (rozhovor č. 3). Jako příklad uvedla situaci, kdy matka začne zavrhanému tátovi předávat informace o dceři a obě zjistí, že se nic neděje, že je to bezpečné a současně to může být žádoucí inspirací pro dceru „že pokud vlastně ta máma to zvládá nebo že dokáže s tím tátou komunikovat a není to ohrožující, tak vlastně i pro tu dceru to může být jako důležitá informace.“ (rozhovor č. 3).

Práce s oběma rodiči je samozřejmostí i v případě respondentky Denisy: „Tam jako vlastně připravujete oba na to, jak teda budou s tím dítětem zacházet, co budou dělat,

jak to budou dělat a primární je teda práce s oběma rodiči, aby teda oni se setkávali, domlouvali a s tím dítětem aby nějakým způsobem také jako byli.“ (rozhovor č. 4). Jejich práce spočívá v hledání možností, s každým klientem hledání té jeho schůdné cesty k tomu, aby se vztahy proměnily. Za klíčového považuje rodiče, který to způsobil. *„Dokud ten rodič sám, třeba ta matka nebo ten otec, dokud sám neuzná, že dítě potřebuje oba, tak neuděláte nic.“ (rozhovor č. 4).*

Taktéž v případě výpovědi Erika byl několikrát kladen důraz na nezbytnost vzájemné kooperace obou rodičů. Své klienty již na začátku spolupráce upozorňuje na fakt, že, v rámci organizace, pracují vždy s oběma rodiči, protože oni jsou největší znalci svých dětí a zároveň jsou jediní, kteří mohou tu situaci pro děti proměnit. Spolupráce je postavena na společném hledání „světlych výjimek“ a vzpomínek, které ve svém životě rodina prožila, jejich připomínání si a zvědomování. Proměn k lepšímu dosahují, avšak ne tolik, jak by si přáli. K dosažení vyšších procentuálních čísel úspěchu brání ti rodiče, kteří nejsou ochotni, v nejlepším zájmu dítěte, dostat vzájemné dohody. Takové klienty považuje Erik, v rámci nabízených služeb, za nevhodné, jak z hlediska časového, tak z pohledu své vlastní psychohygieny. Dle dotazovaného by tito rodiče měli obdržet zprávu typu: *„Fajn, ale tím pádem vy pro nás nejste jako důvěryhodný v té péči, protože vlastně tady v té spolupráci bráníte, přitom je to na bíledni, že vy tu odbornou pomoc prostě potřebujete, protože vlastně vy sami nejste, tu situaci pro ty děti, schopni jako nastavit v jejich prospěch. [...]částečně je to i pro naši vlastně jako ochranu a nějakou psychohygienu s tím, že na těchto rodičích my bychom si vylámali zuby a myslím si, že pro tu dlouhodobost té služby a i pro všechny, kdo jako opravdu o tu službu stojí a je to potřeba, tak je za nás jako i vhodnější se s těmito rodiči časem rozloučit.“ (rozhovor č. 5).*

Nerezignovat, ale netlačit

V rámci výzkumu mě také velmi zajímal názor dotazovaných na práci s rodičem zavrhaným, odmítaným. V odborné literatuře jsou doporučení diverzifikovaná, počínaje rezignací na situaci, až po cílené domáhání se rodičovských práv. Názory byly u všech dotazovaných respondentů jednoznačné. Přestože se jedná vždy o individuální záležitost zahrnující faktory aktuální míry vyhocení stavu, věku dítěte či role

odmítaného rodiče v životě dítěte před rozchodem, zavrhovaný rodič zůstává stále rodičem, který má povinnosti, ale také práva vůči svému dítěti či dětem. Na situaci by rozhodně neměl rezignovat, avšak domáhání se kontaktu a znovunavázání vztahu se svým dítětem by měl přizpůsobit a nastavit dle únosnosti dítěte.

Alena hovoří o zlaté střední cestě a potřebě zhodnotit přístup individuálně podle situace v rodině. „*Když mi tatínci začali říkat: „no já už nemůžu, já už nechci, já to nechám být a ona, až bude dospělá nebo on, až bude dospělý, tak si ke mně cestu najde.“ No nenajde. Já mám takovou svoji oblíbenou větu, kterou furt jako vtlokám všem do hlavy a myslím si, že je fakt pravdivá a to je, že: Za vztah mezi dítětem a dospělým je odpovědný dospělý, nikoliv dítě. To znamená, že jestli ten dospělý se o ten vztah nebude celoživotně snažit, tak ať nečeká, že dítě v osmnácti, dvaceti, třiceti najednou přijde, řekne: „ahoj tati, tady jsem, já tě mám rád a chci být s tebou.“* (rozhovor č. 1). Obdobné dopady predikuje i Barbora: „*Myslím si, že když to vzdá, tak je to pro něj velká prohra [...] pro něj bude mít dopad, až bude bilancovat svůj život.*“ (rozhovor č. 2). Rodič by měl být aktivní, zároveň by si měl uvědomit, že situace jeho dítěte nemusí být příznivá „*je manipulováno tou matkou, je pod obrovským tlakem, je to pro něj náročný, je to pro něj devastující, takže ono uniká do toho, že přijímá to, co mu říká máma, protože je to pro něj bezpečnější.*“ (rozhovor č. 1) a s ohledem na to by měl zvolit variantu, která by dítěti neubližovala.

Barbora je podobného názoru, domnívá se, že rodič by vztah neměl vzdávat. Ale neznamená to, nemyslí si, že je správná cesta vymáhat ho čistě právní formou. „*Někdy, zvláště u těch otců, jsem se setkala s tím, že jim to nějak dává smysl, že tomu rozumí, tomu právnímu pohledu, ale neuvědomují si, že to je vztah a že ten vztah mezi tím dítětem a ním je potřeba vytvářet pomocí nějakých zážitků.*“ (rozhovor č. 2). Mnoho otců si uvědomí, co pro něj otcovství vůbec znamená až v době, když se svazek rozpadá.

Denisa uvedla případ, který je zatížen velkou a dlouhodobou mírou vyhrocení a tím poukázala na nutnost individuálního přístupu dle aktuální situace. „*My jsme tady třeba měli holčičku, která prostě seděla a koukala do zdi a s tou jsme teda, my jsme s ní vedli rozhovory, my jsme se jí věnovali, ten tatínek byl docela trpělivý, docela se jako fakt snažil, ale ono to nikam nevedlo. My jsme nakonec řekli: „Počkáme.“ A to je teda*

možnost, že počkáme.“ (rozhovor č. 4). S tatínkem se domluvili, že se bude dceři připomínat, posílat jí pozdravy, přání k narozeninám, dárky k Vánocům a za nějakou dobu se opět s dcerkou pokusí sblížit. „No jiná cesta není, to se prostě musí takhle pomaličku, jo.“ (rozhovor č. 4). „Jsou to fakt jako malinký strípky, ale připomínat se.“ (rozhovor č. 5).

Taktéž Cecilii i Erikovi přijde velmi důležité kontakt nabízet a dávat tomu dítěti vědět, že o něj stojím, vždy budu stát a vždy budu tím rodičem, který ho bude podporovat a chránit.

(Po)malé krůčky dělají velké proměny

Z výzkumu také vyplývá, že rodiče, kteří využijí k řešení problému, dobrovolně či soudním příkazem, služeb pomáhajících pracovníků, mívají velká očekávání. Bývají netrpěliví, proměny k lepšímu vnímají jako málo patrné a pomalé. „... *pro toho tátu to bylo třeba jako málo, on se ptal, co to je za pokrok, v tomhle. A my jsme říkali: „Víte co, nějakou dobu se to kazilo a nejspíš možná stejně dlouhou dobu bude trvat, než se to vlastně zase postupně vrátí zpátky.“ (rozhovor č. 5). Zdá se, že vnímání posunů či proměn očima rodičů je v rozporu s vnímáním změn z pohledu sociálních pracovníků. Ti si ze zkušeností, jak uvedla Alena, dávají za cíl malé, krátké kroky, neboť ty velké cíle by je dovedly zajisté k vyhoření (rozhovor č. 1). Drobné změny jsou velmi důležité. Potvrzují, že práci dávají smysl a není marná. Těmi kroky, ku příkladu, může být individuální práce se zavrženým rodičem „Vraceli jsme se zpátky do toho, do těch situací, který postupně mu začaly dávat logiku, protože on byl hrozně překvapený, jeho to zaskočilo, tak vlastně potom jsme identifikovali to, kde a jak se mohlo stát, že se ti dva dospělí od sebe jako vzdalovali, co k tomu přispělo. Tím, že tomu jako víc porozuměl, tím si to dokázal víc představit, tak nějak začínal postupně přijímat to, že ta jeho žena může mít na některý věci jiný pohled [...] on si to postupně takhle poskládal a myslím si, že hodně jsme mluvili o tom, jakým způsobem s ní komunikovat“ (rozhovor č. 2). Z pohledu Denisy je dílčím, ale velmi důležitým krokem uvědomění si manipulujícího rodiče, že jeho chování není nikomu prospěšné „...a jakmile si to uvědomí, tak je vyhráno. Tak potom už se to dá jako spravit pěkně postupně, ale pokud tam není to poznání, tak se vlastně nedá nic dělat.“ (rozhovor č. 4). Další respondent za*

důležitý krůček považuje pouhou ochotu rodičů se setkat „*není to pro ně příjemné, ale že do toho vkládají čas a energii se tady setkávat s tím druhým člověkem, kterého by nejraději jako neviděli.*“ (rozhovor č. 3). Všimnout si malých posunů a přiřadit jim velký význam je zásadní i pro Erika. To, že se rodiče na čtvrtém setkání najednou poprvé pozdraví, rozloučí „*nejdřív je to pan doktor, paní doktorka, jo a pak tam uklouzne: „no, Honza to tak zhruba dělá.*“ (rozhovor č. 5), tak to jsou ty malé věci, které spouštějí velké proměny.

Prevence, edukace rodičů

Toto téma rozdělím na dvě subtémata, která jsem identifikovala v rámci výzkumu, zabývající se informovaností rodičů o naléhavosti problému, na prevenci a edukaci. Jejich předmětem je zvědomování rodičům potřeby respektu, komunikace a orientace na potřeby dítěte.

Prevence

Cecílii a Erika znepokojuje stále vysoké číslo rodin, které jsou zasaženy zkoumaným problémem. Snížení tohoto čísla spatřují ve včasné informovanosti rodičů, možná i rodičů budoucích, za účelem uvědomit si závažné dopady na všechny členy rodiny, zvláště pak na dítě, které mohou způsobit trvalé poškození jedince, jeho osobnostní vývoj. Cecílie by zavedla povinnou edukaci rodičů v rámci rozvodové situace, kde by upozorňovala rodiče na novou životní situaci, nejen jejich, ale hlavně jejich dětí.: „*Vybavit rodiče tím, co to pro ty děti znamená, co děti potřebují, kde třeba nacházet podporu, když nevím nebo na to nějak jako sami nestačí. Podporovat je vlastně tou cestou dohod a dialogů, nikoliv soudu, což tady vlastně i zažíváme,[...]soudně nařízené zakázky jsou těžké a je to vlastně jako pozdě.*“ (rozhovor č. 3). Uvádí, že se snaží jít cestou preventivní a přesto je smutné, že k takovým syndromům stále hojně dochází.

Erikův přesah v rámci preventivního opatření je propracovanější, o informovanosti rodičů má představu: „*Já si myslím, že tak jako sňatek, plánování dítěte, někde něco pro to se chystá, něco se musí podstoupit, nějaký ty oficity, tak si myslím, že stejným způsobem by měla být jako povinná nějaká minimálně edukace rodičů s tím: „My tu*

naši rodinu chceme rozdělit a máme to takhle a takhle naplánovaný, takhle to držíme.“ „*Jo, super, tak vy můžete jít sami. Jo, vy chcete to rozdělit a za všechno může ona, tak vy jdete rovnou na edukaci a podle toho, jak se vám to bude dařit, tak budete svobodní a nebo to budeme prostě my jako ten stát vlastně držet, protože tady jsou ty děti. Když nemáte děti, tak si dělejte, co chcete.*“ (rozhovor č. 5). Prevenci by podpořil už ve škole u studentů v dospívajícím věku a všude tam, kde se zachytí nějaké nuance či disproporce ve vztazích, aby se včas začalo pracovat na nápravě a zároveň by se předcházelo stavům dlouhodobých konfliktů, které syndrom zavrženého rodiče vyvolávají.

Edukace

Edukace je pro dotazované respondenty také významným zdrojem informací, které by měly být pro rodiče výstrahou před nežádoucím chováním, kterého se dopouštějí v souvislosti s rozvodovou situací. Všichni dotazovaní hovořili o nutnosti opětovného vysvětlování rodičům toho, co dělají, co svým chováním páchají, protože často si to ti rodiče neuvědomují. Alena vzpomínala na práci s rodinami vykazujícími znaky syndromu: „... s tím jsem opravdu pracovala tou cestou, že jsem se to snažila jakoby vysvětlovat, těm stranám všem, těm rodičům.“ (rozhovor č. 1). Erik rodičům říká, že: „v budoucnu se to otočí proti nim, protože ty děti si nejspíše potom v tom dospělém věku samy udělají nějaký obrázek, poskládají si to, dojde jim, že i s tím druhým rodičem ty hezké zážitky měly a je evidentní, že to se jim prostě vrátí.“ (rozhovor č. 5).

Cecílie uvedla, že takové edukace, například formou skupinového vzdělávání, některé soudy (např. v Praze 10 nebo v Mostě) nabízejí. Rodiče jsou seznámeni s emočními dopady rozvodu, co může následovat a na co je třeba se připravit. Sdílení těchto informací vnímá respondentka jako velmi smysluplné (rozhovor č. 3).

Dohoda rodičů mimosoudní cestou

Všichni z dotazovaných preferují smírné řešení rodičů dohodou, cestu soudního řízení ve věci úpravy poměrů dítěte považují za neprospěšnou, často způsobující gradaci rodičovského konfliktu. Uvažují o ní pouze v krajním případě, ku příkladu, když je dítě,

jak říká respondentka Denisa: „*vysloveně poškozované jedním z rodičů.*“ (rozhovor č. 4). V takovém případě lze doporučit odebrání dítěte na dobu dočasnou. Zároveň však Denisa zdůraznila: „*Vždycky je nutný počítat s tím, že rodiče jsou pro dítě dvě nejdůležitější figury, to je jednou jasná věc. A nějaká jako reintegrace do původní rodiny nebo k původním rodičům, biologickým rodičům by měla být, samozřejmě, vždy na programu.*“ (rozhovor č. 4). Svoji myšlenku o odebrání dítěte, pro správné porozumění, objasnila. Někdy nastávají situace, kdy je pro dítě bezpečnější umístění do neutrálního prostředí na přechodnou dobu. Dítě je ochráněno od negativního vlivu rodičů, současně se pracuje se všemi členy rodiny tak, aby se začali postupně setkávat a dítě se mohlo vrátit zpět. Takovým neutrálním místem může být Zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc (ZDVOP) či některé Krizová centra nabízející tento druh služby, popřípadě dětské domovy (rozhovor č. 4).

Povinností sociální pracovnice OSPOD Aleny je informovat klienty o soudních variantách, zejména ve vyhrocených stavech. Z výpovědi je však zřejmý její postoj: „*Takže prostě jako se ho ptám, jestli má nějaký rozsudek nebo nemá, jak ten rozsudek zní, co v něm je, že může podat ten a ten návrh. Že může vymáhat prostě skrz policii. Ale já osobně to nevnímám jako dobrý postup, takže těm lidem to říkám jako poslední variantu a upozorňuji je vždycky na to, že si osobně myslím, že to neřeší tu situaci, ale že to naopak prohloubí ten rozpor a oddálí to dítě od toho rodiče ještě víc, ten soud.*“ (rozhovor č. 1). Jako příklad uvedla: „*Protože, co udělá ten manipulující rodič? Řekne: „No, tatínek nás dal k soudu, podívej se.*“ (rozhovor č. 1).

Respondentka Barbora je podobného názoru. Právní rovnu, v kontextu s řešením rodičovských sporů, vnímá neuspokojivě, nelíbí se jí. S ohledem na to, že není právník, říká: „*Myslím si, že to úplně nepřispívá k tomu, aby rodiče mohli spolupracovat a podporovali se. Jo, že to je těžký. Ta právní rovina často to jako hodně komplikuje. To, že se vůbec musí řešit u nás úprava poměru k dětem, když ti rodiče se rozcházejí. Často je začátkem toho, že se projeví syndrom zavrženého rodiče nebo, že se prohloubí ten syndrom, jo.*“ (rozhovor č. 2).

Podobné zkušenosti z praxe mají i Erik a Cecílie, k neúspěšné spolupráci dochází v případech, kde souběžně probíhá soudní řízení (rozhovor č. 5).

Na tomto místě bych chtěla připomenout ještě Cochemský model, který dotazovaní vnímají velice pozitivně. K dosažení mimosoudní dohody rodičů, zachování jejich rodičovské odpovědnosti je potřeba rodiče spojovat. V tom spatřuje Barbora důležitost: *„Proto se mi třeba líbí i ta Cochemská praxe, která vlastně vede k tomu, aby ti rodiče opravdu se snažili domlouvat od začátku.“* (rozhovor č. 2). Cecílie hovořila o kladech Cochemské praxe v souvislosti se soudy. Uvedla konkrétní místa, kde soudci seznamují rozvádějící se rodiče se všemi možnými dopady jejich jednání, za účelem situaci zvrátit. *„To se děje třeba na Praze deset. Pak třeba máme také zkušenost z Mostu. V Mostě je také jeden ze soudců, který jako podporuje Cochemskou praxi, kterou tam zavedl. Takže třeba mostecký soud je v tomto hodně známý.“* (rozhovor č. 3). Respondentka dodala, že v tom vidí hodně velký smysl. Její zkušenosti potvrzují poznatky autorky Barvíkové, která o aplikaci Cochemské praxe Okresního soudu v Mostě hovoří (Barvíková, 2023).

Diskuse

Cílem mého výzkumu bylo zjistit, jak sociální pracovníci pracují s rodinami, kde konflikt mezi rodiči zásadně ovlivňuje jejich dítě, neboť dochází k situaci, kde jeden z rodičů svým chováním dítě popuzuje proti rodiči druhému, který se stává rodičem odmítaným, avšak dítě té situaci nerozumí, jeho chování je neopodstatněné. Výzkum ukázal na nevhodnost už samotného pojmu, kterým je tento rodinný stav nazýván. Syndrom zavrženého rodiče se zdá být velmi nešťastným termínem, jeho používání může na jednotlivé aktéry působit spíše negativně, což je v souladu s odbornou literaturou. Například Novák (2008), vnímá Gardnerův návrh pojmu „syndrom“ jako slovo, které signalizuje nemoc dítěte a je potřeba léčby. Přestože jeden z dotazovaných nesprávně přisuzuje onen syndrom nikoliv dítěti, ale zavrhovanému rodiči, který není hlavním aktérem vyhocování stavu a manipulování dítěte, podstata nelichotivého pojmu zůstává neměnná. Dodejme, že například doc. MUDr. Pavlovský (2005) na psychický stav zavrhovaného rodiče poukazuje, říká, že tento rodič trpí mnohdy více než dítě. Zároveň může zavrhovaného rodiče demotivovat ke snaze svoji velmi slabou pozici a celou situaci měnit, ve smyslu narovnávání vztahů. Z mého pohledu je také vážná nepostižitelnost rodiče, který odcizuje. Za své chování není nikým a ničím sankcionován a tak své dítě může stále ovlivňovat. Souhlasím s názorem jednoho z respondentů, kdy při práci s rodinami používají termín „pomáháme obnovit kontakt mezi rodičem a dítětem“, nikoliv „vy jste zasaženi syndromem zavrženého rodiče.“ V souvislosti s tím se vynořilo i další nevhodné používání pojmů střídavá a výhradní péče, kde se jeden z respondentů taktéž domnívá, že jejich používání nepřispívá blahodárně k požadovaným cílům, ale naopak to vyvolává další nevraživost mezi rodiči. Tato myšlenka mě zaujala a domnívám se, že pojmy mohou zvyšovat tenzi mezi rodiči a přitom podstata tkví pouze v nastavení jak dlouho a v jakém rozvrhu bude dítě u jednoho a u druhého rodiče.

Jedním z nejsilnějších a nejzásadnějších témat směřující k odpovědi na výzkumnou otázku bylo téma vzájemné spolupráce obou rodičů, někteří respondenti hovoří o sdíleném rodičovství. Ze všech rozhovorů vyplynulo, že pokud rodiče přistoupí na dohodu, tak je vyhráno. Důraz na dohodu rodičů jako řešení, které si rodiče sami připraví, vychází jednak ze skutečnosti, že jsou rodiči, kteří nesou odpovědnost za své

společné dítě a proto by měli sami připravovat a přijímat rozhodnutí, která jejich dítě v životě ovlivní. Na takových rozhodnutí by se měli nejen domluvit, shodnout, ale také je dodržovat. V rozhovorech často zaznívaly věty typu „Proměna manželství v rodičovství“, „Rozcházíme se, ale zůstáváme rodiči.“ Zní to velmi prostě, ale situace bývají často vážnější a složitější. Napadá mne myšlenka, zdali všichni rodiče, nacházející se v této problematické situaci, jsou schopni vnímat a zároveň respektovat a plnit ten skutečný cíl, jednat v nejlepším zájmu dítěte. Mé úvahy vycházejí z domněnky, že někteří lidé, zvláště nedostatečně vyzrálé osobnosti, si závažnost dopadů na dítě neuvědomují a pokud ano, tak není jisté, že dohody dosahují. Mám za to, že někteří rodiče zaměňují svůj zájem za zájem dítěte. Další proměnnou může být pocit ublížení, zhrzenosti, který rodiče často zakoušejí. Rodiče, kteří nejsou schopni dohodnout se v otázkách týkajících se jejich společného dítěte, bez ohledu na to, zda se jedná o úpravu péče o dítě, styk s dítětem, výživného nebo jiné významné záležitosti, mohou svůj konflikt řešit soudní cestou.

Identický postoj zaujímají dotazovaní respondenti k zachování se zavrženého rodiče. Jsou přesvědčeni, že odmítaný rodič by se neměl se svojí pozicí smířit, měl by vždy bojovat o svá práva i povinnosti vůči dítěti. Tento „boj“ by měl ale, vždy přizpůsobit přáním, potřebám i tempu dítěte. Nelze zapomínat na intervenující proměnné, jakými jsou věk dítěte, osobní zkušenosti, povahové zvláštnosti i znaky dědičnosti. Tyto výsledky korespondují s názory psychologů Gardnera (2002) a Warshaka (2003), kteří se tématem intenzivně zabývali. Řešení spatřují v přirozeném projevení zájmu. Situaci neřešit a čekat, že si dítě někdy cestu k němu najde samo popírají, míra odcizení naopak vzroste a dítě si cestu ke sblížení nikdy nenajde. Mezi autory se vyskytují i názory protikladné, například Plaňava (1994) uvádí, že zavržený rodič by měl odstoupit, na situaci rezignovat, protože neustálý boj působí na všechny zúčastněné nepříznivě a celou situaci zhoršuje.

Lze konstatovat, že představa rodičů o úspěchu, respektive rychlosti dosahování proměn se značně rozchází s tím, jak vnímají posuny sociální pracovníci. Rodiče si pro pomoc přicházejí často ve stavu velké krize a od odborníků očekávají naléhavě nápravu. Jde o složitý proces dlouhodobého pozorování, identifikování, hledání individuálních možností. Pracovníci pomáhajících profesí přikládají, ze zkušeností, značný význam nepatrným změnám, které členové rodiny nemusí ani pocítit. Pomocí těchto titěrných

posunů se snaží společně dosahovat žádoucích cílů. Od rodičů to vyžaduje trpělivost, ochotu spolupráce a uznání významu bývalého partnera jako rodiče v životě dítěte a tuto jeho úlohu jsou schopni a ochotni podporovat.

Bohužel, v mnoha případech přichází rodina žádat o pomoc až v pokročilém stádiu zavržení, kdy dítě přimkne k programujícímu rodiči natolik, že opakuje scénáře předkládané zavrhujícím rodičem, ba dokonce tato tvrzení doplňuje, rozvíjí a utvrzuje se v jejich pravdivosti. Tento fakt respondenty znepokojuje, pokládají sami sobě otázku, jak je to možné. Zodpovědnost za tento počín přisuzují liknavé podpoře systému, jen jejich úhly pohledu se nepatrně liší. Východisko progresivních fází spatřují ve včasné prevenci a řádné edukaci, která by se pro rodiče v konfliktu stala povinnou.

Velkým tématem, ve spojitosti se syndromem zavrženého rodiče, jsou cesty jeho řešení. Cesta vzájemné dohody rodičů je nesporně podporovaná všemi respondenty, což je pochopitelně v souladu nejen s odbornou literaturou, ale také Občanským zákoníkem, který vychází z teze, že rodiče mají své děti vychovávat společně, společně o nich rozhodovat a za tato rozhodnutí vést společně odpovědnost. Dobrou metodou se jim jeví vytvoření systému vzájemné spolupráce, tzv. Cochemskou praxi. Ta ale v našich poměrech není zdaleka tak uplatňována jako například v Německu, místě svého vzniku. Jistý podíl na tomto faktu má zřejmě nastavený systém odměňování českých advokátů. Soudní řízení ve věci úpravy poměrů dětí rozvádějících se rodičů považují dotazování za cestu nevhodnou, nežádoucí, po které sáhnou až v mezních případech, avšak neopomenou rodiče upozornit na její nevýhody a limity.

Cílem rozhovorů bylo získat odpověď na otázku, jak sociální pracovníci postupují při práci s klienty vykazujícími příznaky syndromu zavrženého rodiče. Domnívám se, že otázce respondenti porozuměli a svými adekvátními výpověďmi pomohli cíle dostát.

V souvislosti s výzkumným šetřením v rámci diplomové práce jsem si vědoma také limitů, které předkládaný text může vykazovat. Vzhledem k malému počtu participantů nelze výsledky generalizovat na všechny pracovníky pomáhajících profesí, kteří mají v této oblasti zkušenosti a s rodinami pracují. Se syndromem zavržení rodiče souvisí mnoho společensky i právně nevyřešených otázek. K těm nejpodstatnějším patří, z mého pohledu, nepostižitelnost manipulujícího rodiče. Skutečnost, že rodič u dítěte syndrom vyvolal, a i kdyby se podařilo najít výslovnou spojitost mezi odcizujícím

rodičem a odmítáním druhého rodiče ze strany dítěte, postih v podstatě žádný není. Tyto nejasnosti nepřispívají ke správnému uchopení jak situaci řešit, zvláště za předpokladu, že každý případ je nutné řešit individuálně. Jde o jev komplikovaný, který nabízí mnoho možností pro budoucí výzkumy. Pro rozvoj tohoto zajímavého tématu bych doporučovala navázat výzkumem opět kvalitativním, kde bych se zaměřila na rodiny zasažené tímto jevem, kteří mají zkušenosti se spoluprací odborníků z této oblasti a doptávala bych se na to, jak spolupráci hodnotí oni. Zajímavé by také byly jejich poznatky s odstupem času, ve smyslu nápravy. Domnívám se, že toto téma není u výzkumníků, zvláště v českých poměrech, středem zájmu a není známo, jakým směrem se vztahy mezi jednotlivými členy rodiny v průběhu dalších let ubírají.

Závěr

Cílem diplomové práce bylo zjistit, jak sociální pracovníci postupují při práci s klienty, kteří vykazují příznaky syndromu zavrženého rodiče.

Pro úspěšné dosažení cíle jsem v rámci teoretické části pracovala s odbornou literaturou i s dostupnými výzkumy za účelem seznámení se s tématem, abych poznala jeho limity i možnosti. Pomocí metody tematické analýzy jsem analyzovala pět polostrukturovaných rozhovorů se sociálními pracovníky, kteří se tímto tématem zabývají. Napříč rozhovory jsem identifikovala šest základních témat, která ze všech rozhovorů nejvíce vystupovala.

Nejasnosti a spory již se samotným názvem „Syndrom zavrženého rodiče“ vedoucí k neustálým diskusím mezi autory a odborníky byly evidentní i mezi respondenty. Přináší negativní konotace a je nepřesný. Při práci s klienty dotazovaní respondenti tento termín nepoužívají, pokud potřebují pojmenovat situaci, která se mezi jednotlivými členy v rodině děje, vypomohou si slovy, že pomáhají obnovit přerušovaný kontakt mezi rodičem a dítětem.

Zřejmě nejvýznamnějším tématem, pro účely této práce, se stává téma sdíleného rodičovství. Cestu k úspěchu, k dosažení nápravy spatřují zcela jednotně všichni dotazovaní ve vzájemné spolupráci obou rodičů. Skutečnost, že si rodiče nerozumí jako partneři, ještě neznamena, že nedokáží nadále společně fungovat jako rodiče. Zásadní je, aby si rodiče uvědomili, že je potřeba jejich nelehkou situaci nejvíce ulehčit dítěti. Snadněji toho dosáhnou, pokud budou připraveni a ochotni spolupracovat na tom, aby tato nová rodinná situace představovala pro dítě co nejméně změn. Naopak v případě, kdy rodiči stále zmítá jejich problém partnerský a z něj plynoucí emoce a nejsou schopni oddělit roviny partnerství a rodičovství, tak u těchto rodičů se očekává, že práce s odborníky bude neúspěšná.

Nekomfortní pozici zavrženého rodiče, nejčastěji otce (uvádějí respondenti i odborná literatura), je nutné proměnit tak, aby se vztahy mezi ním a dítětem obnovily. Řešení partcipanti shodně nalézají v neustálém snažení se o navázání kontaktu, ale formou, která dítěti nebude nepříjemná. Pokud by nerezidenční rodič své snažení vzdal, je velmi pravděpodobné, že k navázání vztahu již nedojde.

Syndrom zavrženého rodiče je velmi složitým jevem a ideální by bylo, kdyby k takovým zavržením nedocházelo. Ve včasné prevenci a edukaci rodičů spatřují respondenti východisko alespoň ke snížení počtu těchto závažných rodinných situací. V případě, že rodina je tímto problémem zasažena, pro participanty je zásadou situaci řešit vzájemnou dohodou rodičů, nikoliv cestou soudního řízení, neboť tím se situace ještě více komplikuje.

Výsledky analýzy jsem konfrontovala s dostupnými zdroji. Některá zjištění se shodovala, zároveň otevřela další otázky pro případné budoucí výzkumy. Domnívám se, že by výstupy z této analýzy mohly být přínosem pro pracovníky pomáhajících profesí, i pro další odborníky, kteří s rodinami pracují.

Seznam použitých zdrojů informací:

1. Amato, P. R. (1999). *Children of divorced parents as young adults*. In E. M. Hetherington (Ed.), *Coping with divorce, single parenting, and remarriage: A risk and resiliency perspective* (pp. 147–163). Lawrence Erlbaum Associates Publishers.
2. Bakalář, E. (2006). *Rozvodová tematika a moderní psychologie:(studijní texty jsou zaměřeny na osud dítěte, jehož rodiče procházejí nebo již prošli rozvodem)*. Karolinum.
3. Bakalář, E. (2002). *Průvodce otcovstvím, aneb, Bez otce se nedá (dobře) žít*. Vyšehrad.
4. Baker, A. J. L. (2005). *The Long-Term Effects of Parental Alienation on Adult Children: A Qualitative Research Study*. *The American Journal of Family Therapy*, 33(4), 289–302. doi:10.1080/01926180590962129
5. Barvíková, J. (2016, 21. 11., aktual. 2023, 15. 3.). *Cochemská praxe*. Dostupné na: <https://sancedetem.cz/cochemska-praxe>
6. Barvíková, J. (2015). Konference: „Cochemská praxe v České republice“. *FÓRUM sociální politiky*, (4), 25-27.
7. Berger, M., & Gravillon, I. (2011). *Když se rodiče rozvádějí: jak pochopit citění dítěte a jak mu pomoci*. Portál.
8. Biddulph, S. (2011). *Knih o mužství*. Portál
9. Boyatzis, R. E. (1998). *Transforming qualitative information: Thematic analysis and code development*. sage.
10. Braun, V., & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative research in psychology*, 3(2), 77-101.

11. Clarke-Stewart, A., & Brentano, C. (2006). *Divorce: Causes and consequences*. Yale University Press.
12. Černá, M. (2001). *Rozvod, otcové a děti*. Praha: Eurolex Bohemia.
13. ČSÚ. (2021). *Vývoj obyvatelstva České republiky v roce 2021*. Praha: ČSÚ
14. Disman, M. (2011). *Jak se vyrábí sociologická znalost. Příručka pro uživatele*. Karolinum
15. Dudová, R. (2008). *Otcovství po rozchodu rodičovského páru*. Sociologický ústav AV ČR Praha.
16. Dudová, R., & Hastrmanová, Š. (2007). *Otcové, matky a porozvodová péče o děti*. Sociologické studie. *Sociological studies*, 7(7).
17. Emery, R. E. (Ed.). (2013). *Cultural sociology of divorce: An encyclopedia*. SAGE publications.
18. Fromm, E. (2010). *Umění milovat*. Český klub Praha
19. Gardner, R. A. (2002). *Parental Alienation Syndrome vs. Parental Alienation: Which Diagnosis Should Evaluators Use in Child-Custody Disputes? The American Journal of Family Therapy*, 30(2), 93–115. doi:10.1080/019261802753573821
20. Gjuríčová, Š. & Kubička, J. (2009). *Rodinná terapie: systemické a narativní přístupy*. Grada Publishing as.
21. Gottlieb, L. J. (2012). *The parental alienation syndrome: A family therapy and collaborative systems approach to amelioration*. Charles C Thomas Publisher.
22. Gottman, J. (2015). *Sedm principů spokojeného manželství: praktický průvodce fungováním dlouhodobých vztahů*. Jan Melvil Publishing.

23. Gradková, V. (2019). *Metodika: Rozvodová a porozvodová péče v kontextu sociálně-právní ochrany dětí*. Akademický ústav Karviná.
24. Hamplová, D., Hozová, L., Jochová, J., Kahoun, M., Kříž, J., Kuchařová, V., Novák, K., Patta, I., Pivoda, J., Seemanová, J., Scheu, H. Ch., Vildová, B., Vítková Rulíková, K., Volák, S. (2021). *Rodina jako středobod života zdravé společnosti*. Společnost pro Svatováclavská studia, z. s.
25. Hamplová, D. (2014). *Sociologie rodiny. ŠUBRT, Jiří a kol. Soudobá sociologie VI (Oblasti a specializace)*. Praha: Karolinum.
26. Hendl, J. (2016). *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. Portál.
27. Hendl, J. (2006). *Kvalitativní výzkum v pedagogice*. In *Současné metodologické přístupy a strategie pedagogického výzkumu. Sborník 14. konference České asociace pedagogického výzkumu (Vol. 5, No. 7)*.
28. Hőhne, S., & Paloncyová, J. (2019). *Péče o děti po rozvodu či rozchodu*. VÚPSV, v. v.i.
29. Holá, L. a kol. (2013). *Mediace a možnosti využití: v praxi*. Grada Publishing a.s..
30. Jandourek, J. (2001). *Sociologický slovník*. Portál.
31. Janošová, P. (2008). *Dívčí a chlapecká identita; vývoj a úskalí*. Grada Publishing as.
32. Klimeš, J. (2013). Dítě jako oběť manželského konfliktu. *Právo a rodina*, 17-21.
33. Kraus, B. (2013). Rodina v procesech transformace společnosti. *KONTAKT: Odborný a vědecký časopis pro zdravotně sociální otázky*, 422-430.
34. Kuchařová, V., Barvíková, J., Hőhne, S., Nešporová, O., Paloncyová, J., & Vidovičová, L. (2020). *Zpráva o rodině 2020*. VÚPSV, vvi.

35. Kuchařová, V., Höhne, S., Nešporová, O., & Paloncyová, J. (2019). *Rodiny se třemi a více dětmi*. VÚPSV, vvi.
36. Kuchařová, V., & Nešporová, O. (2017). Česká rodinná politika-podpora rodin s nezaopatřenými dětmi a autonomie rodiny. *Fórum sociální politiky*, 11(2), 2-13.
37. Kurucová, R. (2016). *Zátěž pečovatele: posuzování, diagnostika, intervence a prevence v péči o nevléčitelně nemocné*. Grada Publishing as.
38. Laca, S. (2021). *Koncept teórií a metod v sociální práci*. Pražská vysoká škola psychosociálních studií.
39. Lamb, M. E. (2004). *The Role of the Father in Child Development*. Published by John Wiley & sons.
40. Matějček, Z. (2017). *Rodiče a děti*. Nakladatelství Vyšehrad
41. Matoušek, O. (Ed.). (2017). *Dítě traumatizované v blízkých vztazích: manuál pro profesionály a rodiny*. Portál.
42. Matoušek, O. (2016). Definice významných pojmů a zkratk. MATOUŠEK, Oldřich a Hana PAZLAROVÁ. *Státní orgány sociálněprávní ochrany dětí*. Karolinum, 11-17.
43. Matoušek, O. a kol. (2015). *Děti a rodiče v rozvodu*. Portál
44. Matoušek, O. a kol. (2013). *Metody a řízení sociální práce*. Portál
45. Matoušek, O., Koláčková, J., & Kodymová, P. (Eds.). (2009). *Sociální práce v praxi: specifika různých cílových skupin a práce s nimi*. Portál sro.
46. Matoušek, O. (2003). *Rodina jako instituce a vztahová síť*. Sociologické nakladatelství
47. Miovský, M. (2006). *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Grada.

48. Možný, I. (2006). *Rodina a společnost*. Sociologické nakladatelství
49. Nedbálková, K., & Polášková, E. (2005). *Gay a lesbické rodiny*. HELLER, D., Procházková, J. & Sobotková, I.(ed.). *Psychologické dny 2004 : Svět žen a svět mužů : polarita a vzájemné obohacování : sborník příspěvků z konference Psychologické dny*, Universita Palackého v Olomouci.
50. Novák, T. (2008). *Vztah otce a syna*. Grada Publishing as.
51. Novák, T. & Průchová, B. (2007). *Předrozvodové a rozvodové poradenství*. Grada Publishing as.
52. Novák, T. (2006). *Manželské a rodinné poradenství*. Grada Publishing as.
53. Oaklander, V. (2020). *Třinácté komnaty dětské duše. Tvořivá psychoterapie v duchu gestalt terapie*. Portál.
54. Pavlát, J. (2011). Dlouhodobé následky rozvodu pro děti. *Česká a slovenská psychiatrie*, 107(5): s. 297-300.
55. Pavlát, J. (2008). Otcovství, děti a rodina. *Česká a slovenská psychiatrie*, 104(4), 189-195.
56. Pavlát, J. & Janáčková, L. (2007). Syndrom odcizeného rodiče a porozvodová adaptace. *Česká a slovenská psychiatrie*, 103, No. 3, pp. 131–135
57. Pavlát, J. & Janotová, D. (2006). Syndrom zavrženého rodiče. *Česká a slovenská psychiatrie*, 102, No. 1, pp. 7–12.
58. Pavlovský, P.: *Podnět k diskusi o tzv. syndromu zavrženého rodiče*. Čes a slov. Psychiat., 101, 2005, 7, s. 382.
59. Plaňava, I. (2000). *Manželství a rodiny*. Nakladatelství Doplněk.
60. Plaňava, I. (1998). *Spolu každý sám: v manželství a rodině*. Praha: Lidové noviny.

61. Plaňava, I. (1994). *Jak se (ne)rozvádět*. Grada Publishing as.
62. Paloncyová, J., Höhne, S., Barvíková, J., & Žáčková, L. (2022). *Stabilita rodiny a porozchodová péče o děti ve veřejném mínění*. VÚPSV Rilsa.
63. Paloncyová, J., Barvíková, J., Höhne, S., & Kuchařová, V. (2019). *Neúplné rodiny*. VÚPSV, vvi.
64. Rataj, P. (2020, 24. 3.). *Když vztah ztěžkne*. Dostupné na: <https://psychologie.cz/kdyz-vztah-ztezkuje/>.
65. Seltzer, J. (2000). Families Formed outside of Marriage. *Journal of Marriage and the Family*. Vol. 62, No. 4: 1247-1268.
66. Skřivánková, M. (2022, 17. 3.). *Rozvod manželství*. Dostupné na: <https://sancedetem.cz/rozvod-manzelstvi>
67. Ševčík, D., & Špatenková, N. (2011). *Domácí násilí*. Portál.
68. Švaříček, R. (2007). *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Portál.
69. Terry, G., Hayfield, N., Clarke, V., & Braun, V. (2017). Thematic analysis. *The SAGE handbook of qualitative research in psychology*, 2, 17-37.
70. Vágnerová, M. (2008). *Vývojová psychologie I*. Karolinum
71. Warshak, R. A. (2003). *Rozvodové jedy*. Triton.
72. Warshak, R. A. (1996). *Revoluce v porozvodové péči o děti: jak se po rozvodu dohodnout o výchově dítěte*. Portál.
73. Vohlídalová, M. (2010). Kdo podává žádost o rozvod a jaké jsou příčiny rozpadu partnerských vztahů? *Gender. Rovné příležitosti. Výzkum*. Ročník 12, číslo 2/2010.

74. Vrabcová, D. (2014, 3. 1., aktual. 2023, 15. 3.). *Rodinná mediace: cesta k řešení sporů mezi rozvádějícími se rodiči*. Dostupné na: <https://sancedetem.cz/rodinna-mediace-cesta-k-reseni-sporu-mezi-rozvadejicimi-se-rodici>.
75. Zákon č. 89/2012 Sb. občanský zákoník (nový. In: *Zákony pro lidi.cz [online]*. AION CS 2010-2023 [cit. 17. 2. 2023]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2012-89>.
76. Zoja, L. (2005). *Soumrak otců*. Prostor.

Seznam tabulek

Tabulka č. 1: Diferenciální diagnóza tří typů syndromu zavrženého rodiče	30
Tabulka č. 2: Přehled informantů	44
Tabulka (schéma) č. 3: Přehled hlavních témat identifikovaných z rozhovorů.....	49

Seznam příloh:

Příloha A: Vzor dokumentu informovaného souhlasu s rozhovorem.....	I
Příloha B: Transkripce rozhovorů.....	III
Příloha C: Ukázka kódování	XL
Příloha D: Potenciální tematické výstupy výzkumu.....	XLI

Příloha A: Vzor dokumentu informovaného souhlasu s rozhovorem

Informovaný souhlas s poskytnutím rozhovoru a dalších souvisejících informací pro diplomovou práci na téma:

Jak sociální pracovníci postupují při práci s klienty vykazujícími příznaky syndromu zavrženého rodiče

Držitel souhlasu:

Bc. Radka Pokorná
Křižatky 69, Králův Dvůr
telefon: 607 661 254
email: radka.pokorna75@gmail.com

Předmět a provedení: Výzkum je zaměřený na práci a postupu řešení pomáhajících pracovníků s klienty zasažených syndromem zavrženého rodiče.

Výzkum je prováděn v rámci zpracování diplomové práce Pražské vysoké školy psychosociálních studií v Praze.

Výzkum bude veden formou rozhovoru. Průběh rozhovoru bude nahráván, poté analyzován a interpretován. Ze zvukového záznamu budou následně použity přímé či nepřímé citace. Zvukový záznam bude sloužit výhradně pro přesnost interpretace a bude k dispozici pouze Radce Pokorné pro účely této diplomové práce. Přepis rozhovoru i zvukový záznam bude důsledně anonymizován tak, aby byla zaručena anonymita a ochrana všech osob zmíněných v průběhu rozhovoru, aby nebylo možné odhalit jejich totožnost či identitu. Zejména budou pozměněna všechna jména osob.

Kompletní rozhovor, zvukový záznam či doslovný přepis, bude Radka Pokorná uchovávat u sebe.

Výzkumnice Radka Pokorná se zavazuje k mlčenlivosti o všech osobních údajích dotazovaného.

Prohlášení:

Souhlasím s poskytnutím rozhovoru či dalších souvisejících informací.

Souhlasím, že doslovné citace částí anonymizovaného rozhovoru mohou být použity v závěrečné diplomové práci Radka Pokorné na Pražské vysoké škole psychosociálních studií.

Rozumím tomu, že obsahem rozhovoru mohou být i osobní a citlivé záležitosti a obtížná témata.

Rozumím tomu, že mohu odmítnout odpověď na jakoukoliv z otázek.

Rozumím tomu, že mohu dodatečně změnit jakoukoliv ze svých výpovědí.

Rozumím tomu, že mohu kdykoliv, bez udání důvodu, přerušit či ukončit rozhovor nebo úplně zrušit svou účast na výzkumu.

Rozumím tomu, že v případě mého zájmu mi bude poskytnuta k nahlédnutí výsledná diplomová práce.

Rozumím výše uvedenému textu a souhlasím s jeho obsahem.

Jméno dotazovaného respondenta:.....

Podpis dotazovaného respondenta:.....

Jméno výzkumnice: Bc. Radka Pokorná

Podpis výzkumnice:.....

Datum:.....

Příloha B: Transkripce rozhovorů

(rozhovor č. 1, s respondentkou Alenou)

Jak pracujete s klienty zasaženými SZR?

Alena: Já jako pracovník OSPOD – OSPOD není schopen v podstatě vůbec nic diagnostikovat. On prostě nemá žádný psychology ve svých řadách, má tam jenom sociální pracovníky a sociální práce jaksi nedisponuje žádnými jako kvalifikovanými, diagnostickými metodami testovými. Takže sociální pracovník OSPODu není schopen diagnostikovat SZR. V případě OSPODu to bude jednoznačně prostě jeho domněnka, že to pravděpodobně tady ten a ten syndrom je. Nehledě na to, že – jestli se teda nepletu, možná, že mě vyvedeš z omylu, že už je to jakoby jinak, ale že to není žádná jako oficiální diagnóza. Což já tedy si myslím, že by měla být, já jako to nechci jako ponížovat nebo snižovat tomu důležitost, to vůbec ne, jenom, že vlastně oficiálně to není, což pak jako dělá docela velký problém i v případě, kdy ten OSPOD se rozhodne, že potřebuje mít diagnostikovanou tu situaci a zadá znalecký posudky, to je nejčastěji soudním řízením, že je navrhne jako další důkaz v rámci toho řízení, jako návrh na doplnění dokazování a tak tam navrhne znalecký posudky z oboru psychologie a tam se třeba ptá, na to, jestli tam SZR je, jo. Já jsem se takhle už na to několikrát ptala a záleží na jakého znalce narazíš, protože některý znalec ti řekne, že to není diagnóza a on to není schopen diagnostikovat a není k tomu žádná jako právě odborná metoda diagnostická. Jiný ti řekne – ano, vycházel jsem tady z literatury, kterou máme dostupnou, která je taková a maková, já nevím, jak se jmenuje ten autor hlavní, co se tomu věnuje a prostě podle toho popisu, co se tam popisuje by to mohl být SZR, ale nikdy ti neřeknou, je to stoprocentně SZR. Jo, jako že i ten znalec ti nanejvýš jako řekne, že je to velmi pravděpodobně SZR. Tak to bych asi řekla jakoby v úvodu, to znamená, že ten OSPOD vlastně s nimi pracuje, i když má tu domněnku, i když si ta sociální pracovnice konkrétní myslí, že prostě je tam SZR, tak s ním prostě pracuje úplně stejně jako s jakoukoliv jinou rozvodovou rodinou, protože není schopný nic víc dělat. Pokud je ten pracovník jako trošičku schopnější a přemýšlivější a chce tu práci dělat líp a jinak, tak se to snaží těm rodičům vysvětlit. Co to je SZR a jakoby jít tou cestou jako prevence a vysvětlovat, proč to jako není pro to dítě dobré. Nebo jako co prostě může být důsledkem a tak. Ale po pravdě si myslím, a nechci být hnusná a střílím do vlastních řad, ale myslím si, že to jako devadesát pět procent prostě sociálních pracovníků OSPODu nedělá. Že s tím jako nepracuje, s tímhle tématem vůbec. Já jsem vlastně u soudu se potkala jednou se znalkyní, která prostě s tímhle syndromem operovala jako s jednou věcí, která je popsána odborně, existuje a ona ji diagnostikovala. A byla to jedna jediná soudkyně v jednu znaleckým posudku ve velkém množství rodin za celou tu dobu, co jsem s nimi jakoby pracovala. No a, když bych měla pocit, že tam je SZR, já teda budou vzpomínat na těch pár rodin, co jsem si třeba jako myslela, že to tam jako fakt je, v práci, tak jsem s tím opravdu pracovala tou cestou, že jsem se to snažila jakoby vysvětlovat, těm stranám všem, těm rodičům, snažila jsem se poslat jakoby rodiče do nějakých jako, nevím jestli jako do terapeutických služeb, ale různých rodičovských dialogů a podobných jako aktivit a rozhodně jsem netlačila na děti, aby byly v kontaktu s tátou. Třeba, jo. Protože nejčastěji je zavržený otec, že jo, jakoby. No ta doména, tato psychická manipulace je asi doména jakoby žen, víceméně mi přijde. Ale tak jsem na ně jako nikdy netlačila, protože prostě si myslím, že, no nevím. A jako pro mě je to, tento SZR a práce s touto problematikou a vůbec to kolizní opatrovnictví v rozvodových sporech, je jako pro mě oblast, která mně přijde strašně těžko uchopitelná a fakt jako hodně nevděčná a těžko řešitelná. Protože třeba tento příběh, na který já teď jako vzpomínám, kde ta znalkyně ten syndrom prostě jako popsala, ve znaleckém posudku, tak prostě ona jako vhodné řešení té situace viděla to, že nemá být upravený kontakt dětí s otcem a péče matky, ale že prostě děti musí jít z péče matky okamžitě do péče otce a úplně odstránit matku. A to byl podle psychologičky, soudní znalkyně vhodný postup pro řešení SZR. Což jako bylo docela brutál, protože zrovna tento příběh této

rodiny, byl fakt jako vyhrocený v tom, že ten tatínek, jak byl ještě cizinec a žil v jiné zemi, jo. Takže se jako předpokládalo, že by odjel s těmi dětmi do té jiné země, jo prostě. A jako mně to jako koliznímu opatrovníku těch dětí jako dobrý řešení nepřišlo, jo. A i jsem si říkala, no ale jako my jim teď tady vydáme rozsudek, on bude pravomocný, teď ona mu je nebude chtít předat, tak on tam tedy přijde s policií, přijde tam se soudním vykonavatelem a budou prostě tahat děti za ruce, za nohy jako od mámy, jo. Prostě nedává to smysl. Takže já vlastně nevím, jak se to řeší a jak se s tím pracuje, jo. Ani jsem k tomu vlastně nikdy jako sociální pracovník OSPODu neměla žádné školení, žádný prostě jako informace, nic prostě. Jako, neumím s tím pracovat reálně.

Aha. Uvádí se, že OSPODy mají k dispozici vypracované příručky, které vypracoval přímo Gardner, který kdysi syndrom pojmenoval a že to jsou příručky, podle kterých by se ti pracovníci měli řídit a podle toho to jakoby specifikovat.

Alena: Hm, v životě jsem žádnou takovou příručku neviděla, jestli je k dispozici u nás na OSPODu to nevím, ale myslím si, že spíš jako ne a rozhodně to není jako žádná příručka, která by byla metodicky doporučovaná od MPSV nebo krajských úřadů.

Hm, jako je jen popisováno, že je to právě obtížné, musí být splněna spousta kritérií, tedy alespoň několik z nich, aby se to mohlo uzavřít, jako že to je ten syndrom.

Myslíš tedy, že pracují, spíše než OSPOD, s těmi klienty třeba krizový intervenci nebo je to na nějakou individuální terapii nebo rodinnou?

Alena: Hele, já nevím, jo. Asi, teď přemýšlím, jestli jsem jako vhodný respondent (smích) pro tebe. Protože to je jako prostě, já vím, že to není zase až tak mladá věc – SZR, ale v tom rigidním, zkosnatěném systému prostě, té péče o ty ohrožený děti, je to vlastně furt nová věc v plenkách a nikdo to neumí a nikdo s tím prostě nepracuje. Nebo mně to tak alespoň přijde. A já jsem fakt za těch, jako nevím kolik let v SPOD, jsem se nesetkala s tím, že existuje k tomu nějaká metodika, je reálné to popsat, může to popsat i pracovník nebo je k tomu i nějaký kurz, kde by se mohl přihlásit někdo nebo tak, vůbec. Takže prostě, kdo třeba vím, že se tomu věnuje, je třeba organizace v Praze Pro dialog, kteří právě dělají rodičovské dialogy, tak se to jmenuje, a hodně se zaměřují právě na ty jako rodičovské konflikty a rodičovské spory. Tak to třeba pro mě byla jako super organizace, kterou jsem pro toto využívala. Protože třeba krizový intervenci, jako krizová centra, ti to podle mě také neznají, ti tam mají úplně jinou tematiku převážně. Dětská krizová centra, třeba konkrétně v Praze, ta jako ano. Asi by byly schopní s tím pracovat, protože oni se prostě specializují na děti, který si zažily jako sexuální zneužívání, týrání a takové. Já nevím, jestli s tím umějí reálně nějak jako dobře pracovat. A jako po pravdě asi bych nevěděla, kam poslat klienta jako se SZR. Takový jako nepsaný pravidlo nebo věc, co se těch OSPODům doporučuje jak postupovat v těchto jako sporech a teď tedy jako obecně rodičovských sporech i rozvodových, tak prostě jako mediace a terapie rodičů. Jenomže jako, co jsem se já bavila s terapeuti, tak jako terapie není úplně na místě, protože oni toho nejsou schopní. Oni prostě jsou v nějaké krizi, v nějakém naštvání, v nějakých emocích a přes ně nejsou schopní jít do řešení té situace. Takže terapie není v tu chvíli na místě a měla by přijít na řadu až prostě po nějakém období, kdy proběhnou jakoby ty prvotní emoce a ta vyhrocená jakoby situace po tom rozchodu, rozvodu. Takže nevím, jestli to je správně, protože nejsem terapeut, takže to neposoudím, ale vím, že mi toto ti terapeuti říkali a i vím, že když tam třeba soud nařídil jako terapii nebo terapeutickou spolupráci rodičů s nějakým centrem třeba, tak jako to většinou ztroskotalo jako velmi rychle. Nefungovalo to moc prostě. A jako je samozřejmě mediace. Mediátorský výevik celý nemám, mám nějaký takový zkrácený a jednoduchý, ale tam prostě si tedy myslím, že mediace je schopná řešit dílčí jako problémy, na kterých se nejsou schopní dohodnout, když má každý jiný názor, ale chtějí se dohodnout, že jo. Tam musí být ta podstata toho, že se dohodnout chtějí. U SZR, pokud se budeme bavit jako tak, že prostě zavržený je otec a matka ho zavrhuje, tak jako matka ta se ho chce zbavit, ta se o ničem s ním bavit nechce, že jo. Tak co by s ním dělala v mediaci, no a

on jí sám jako nezlomí na té mediaci, ani terapii. Takže jako já fakt reálně nevím, co se s tím dá dělat a jsem jako velmi zvědavá na tvoji diplomovou práci (smích). Ale prostě jako fakt to nevím a pro mne je to téma, které já, kdybych na tom OSPODu dělala dál, tak na něm jisto jistě vyhořím. Protože to je prostě fakt neřešitelný, je to fakt jako, ty rozvodové spory samy o sobě jsou šílenost jo, protože to tam prostě jako řešíš, že „on mi předal dítě, které má špinavý bryndák a ona mi nedala dostatečné množství plenek a on mi nedal tohle a ona to“ a teď je to furt jako u blbečků na dvorečku, furt se tam takhle dohadují a ty v tom nedokážeš udělat vůbec nic. Ty je můžeš furt jako, prosím vás, vzpamatujte se, je to vaše dítě, to dítě vás potřebuje oba, teď nejvíc ubližujete jemu a ty je jako můžeš korigovat, ale to prostě nikam jako nevede v podstatě a zároveň na to nemá tu časovou dotaci, kterou bys na to potřebovala, na tom OSPODu, jo. Protože máš tisíc dalších takových rodin, že jo. No a když už je ten SZR, tak je tu úplně prostě v háji. Jako, to je fakt, jako podle mě je to jeden z nejméně ošetřených problémů, teď v této jako problematice porozvodových sporů nebo rozvodových.

Tak to jsem si dobře vybrala.

Alena: Tak zase to bude objemný, no.

Je lepší podle vás situaci, v roli zavrhaného rodiče, řešit, být urputný, nevzdávat se, domáhat se svých práv, dítě navštěvovat i za cenu, že ví, že ho manipulující rodič k dítěti nepustí nebo si myslíte, že zavrhaný rodič nemá šanci. Že dítě je tak zmanipulované, že by měl zavržený rodič raději situaci akceptovat v nejlepším zájmu dítěte. Co je podle vás lepší, situaci přijmout a dítě nezatěžovat nebo z pozice zavrhaného rodiče se domáhat styku s dítětem a na situaci nerezignovat?

Alena: Otázce rozumím a řekla bych na to asi, že to nejde takhle říct, že to je individuální. Že to je podle situace v té rodině, podle toho, jakou roli měl otec dítěte v jeho životě už před tím rozchodem, jak staré je dítě, jak vyspělé je dítě, jestli je třeba mentálně postižené jo nebo prostě , protože jiná situace bude v případě, kdy tatínek byl běžnou součástí prostě rodiny, byl to takový ten tatínek, co je od rána do večera v práci a dítě ho ani nevidí, maximálně večer třeba v posteli, ale fakt se jako zajímal, staral, vozil do školy, nevím, jo. Prostě byl fakt jako činný v té výchově dítěte a dítě s ním bylo zvyklé být, třeba tak, že maminka si jako odešla na půl dne prostě s kamarádkami po obchodech a on hlídal dítě a nebyl v tom třeba problém, jo. Tak v tu chvíli, když tam pak vznikne SZR a ta situace předtím byla taková, tak je tam na čem stavět a co jakoby připomínat tomu dítěti, jo. Jestli mi teď rozumíš. Tak tam bych řekla, tomu otci, že to nemá nechat být a že má být urputný a dál se o to snažit. Pokud to ale bude situace, to samé bych teda řekla rodiči, který třeba nebyl úplně až tak extrémně aktivní, byl to prostě takový běžný tatínek jako v té rodině, jo, přece jenom to tak bývá, že jo, v naší společnosti je stále asi převahujícím způsobem, že tatínci vydělávají, tak ale bych mu řekla, kdyby to dítě bylo malé, ať se o to snaží, ať to nenechává být, ať bojuje. Protože to dítě je malé a zatím si neumí úplně formulovat vlastní názor a prostě ty vzpomínky jakoby nemá na ten společný čas. Ale, kdyby to byla třeba třináctiletá holka, která prostě prochází pubertou a je jako v tuto chvíli naštvaná na celý svět, nechce být u žádného rodiče a oba jsou trapní a on do toho jí prostě posílá každý den smsky, jak jí má rád a nechce o ni přijít a že máma mu brání a pojd' se se mnou sejít a já ti koupím toto, tak je to podle mě už jako neúměrné jako zatěžování toho dítěte a není to pro to dítě vhodné a tam bych mu jako řekla stáhněte se. Prostě napište jí zprávu, jednou týdně, ne jednou denně, v té zprávě jí napište, ani po ní nechtějte odpověď, ale napište jí prostě: ahoj Maruško, myslím na tebe, držel jsem ti palce na volejbale, doufám, že to dobře dopadlo, kdybys měla chuť se sejít, budu rád, táta. Tečka. Ende. A nechat to jakoby být a takhle se jí jakoby připomínat, ale natlačit na pilu prostě, jo. Ale myslím si, že je to fakt prostě individuální, že tyto dva tábory jako – extrémně tlačte a jděte do toho urputně a proti tomu jako – vykašlete se na to, nechte to být, protože je to prostě už tak zmanipulované to dítě, že se to nezmění, že ty extrémy jsou blbě prostě. Že to je zlatá střední cesta, tak jak ve všem a že je potřeba to fakt hodnotit individuálně podle situace v té rodině. Asi takhle bych to

řekla. Jo a co jsem vždycky říkala svým klientům v práci, když mi jako tatínci začali říkat: „no já už nemůžu, já už nechci, já to nechám být a ona, až bude dospělá nebo on až bude dospělý, tak si ke mně tu cestu najde“. No nenajde. Já mám takovou svoji oblíbenou větu, kterou furt jako vtlučím všem do hlavy a myslím si, že je fakt pravdivá a to je, že za vztah mezi dítětem a dospělým je odpovědný dospělý, nikoliv dítě. To znamená, že jestli ten dospělý se o ten vztah nebude celoživotně snažit, tak ať nečeká, že dítě v osmnácti, dvaceti, třiceti najednou přijde, řekne: „ahoj tati, tady jsem, já tě mám rád a chci být s tebou prostě“. To jako neudělá žádné dítě, to už se jako neobnoví. Takže tam musí být aktivní ten rodič, ale je potřeba, aby prostě si kdyžtak uvědomil, že to moje dítě je teď jako manipulováno tou matkou, je pod obrovským tlakem, je to pro něj náročný, je to pro něj devastující, takže on uniká do toho, že přijímá, to co mu říká máma, protože je to pro něj bezpečnější. Tudíž, já musím zvolit variantu, kterou mu nebudu ubližovat. A toto mu musí vysvětlit ten OSPOD nebo případně jiná organizace.

Aha, takže na každého se musí individuálně.

Alena: Jako myslím si to. Ale znova, nejsem psycholog, nejsem na to odborník, nemám k tomu žádný kurz, nic a přiznám se, že jsem ani nikdy nečetla žádnou knížku pořádně celou o SZR. Vycházím ze svých zkušeností prostě z práce a tak.

Děkuji. Teď se zeptám, jestli pozoruješ u programujících rodičů některé charakteristické rysy. Třeba které mají společné?

Alena: Hm, asi bych řekla, že většinou jsou to jako zhrzené ženské, jo. Že většinou to bývá o tom, že odejde ten chlap a že ještě jako v nejhorším případě má partnerku, samozřejmě úplně nejhorší varianta je, že je mladá, krásná, štíhlá, úspěšná, že jo (smích) a ona zůstane sama s těmi dětmi a s tím jakoby v uvozovkách s tím svým nějakým stářím nebo nespokojeností třeba. Je to tak jako ta zhrzenost si myslím, tak ta tam hraje velkou roli. Protože v momentě, kdy ten vztah se rozpadá za předpokladu, že jdou od sebe oba dva a oba dva mají nového partnera, tak oba začínají znovu a oba mají nový život a už jim jako většinou nezáleží na tom kazit život tomu druhému, jo. Takže mně přijde, že většinou se to stává, když jsou jako zhrzený. Jo, nějakým způsobem. Že jsou prostě ublížení. A nemusí to být tedy ani samozřejmě jenom tímto, ale jinak jako velkou rolí v tom, podle mě, hrají peníze. Mně se v práci ukazovalo neustále a ukazuje se to prostě stále a furt dál, že jako jakmile se ukončí spor o výživné, jakmile se ukončí ideálně spor o společném jmění manželů, tak se ukončují i spory o děti. Že to fakt je jako silně provázané s těmi penězi. A měla jsem právě ten příběh, co jsem říkala, jak tam ta znalkyně řekla, že se mají děti odtrhnout od maminky, tam to v podstatě bylo opravdu jenom o těch penězích jako celé. To prostě nebylo o ničem jiném. Jo, takže nějaká zhrzenost na straně té ženy a i nějaké jako ublížení, spor o peníze je tam většinou typický. No jako osobnostní rysy těch programujících rodičů, těch manipulujících, tak to ani nevím, jestli jsem schopná jako popsat, víš. Já přemýšlím, budu chvilku asi přemýšlet, vzpomínám na ty ženy, no bývají to takové, ve většině případů ale, ale také ne vždycky, teď si jako vzpomínám prostě na jednu, která byla hrozně milá, úžasná, fajn, ale ona se prostě bála jako. Tam byl prostě strach za tím vším jako, jo. Ale prostě většinou to bývají takové „herdekbaby“, takové prostě jim do telefonu třikrát řekneš, že doopravdy to řešit nemůžeš nebo že dneska opravdu čas na tu schůzku nemáš a ať přijde zítra a ona ti tam za deset minut klepe na dveře, že šla kolem a tak se rozhodla zastavit a vy tady nikoho nemáte, tak já jdu dovnitř, jo. Taková jako neodbytnost hodně často, ale to mi přijde, že to může být náhoda, že se mi to takhle sešlo. Myslím si, že může být programující matka i taková ta tichá, nenápadná, co dítěti večer před spaním říká: ty jsi moje láska, já teď nikoho jiného na světě nemám, nechod' k tomu tatínkovi, já tady budu smutná a nešťastná a jinak se jako neprojevuje, jo. Já si myslím, že to prostě nemusí mít společné rysy, jako ty lidi.

Takže třeba jako aby to byli většinou ti dominantní v tom páru....

Alena: (přerušila mojí otázku) Hele zažila jsem jako dvě super manipulující matky a to byly fakt jako méně dominantní než ten muž, rozhodně oni ti chlapi taky nebyli žádní nijak jako extra dominantní, oni

byli zrovna takoví oba dva velmi milí, uvědomělí, klidní, jo prostě. Ale ty ženy byly jako klidnější ještě víc, takový jako bych to nazvala trošku takový jako uťáplé myši, jo, nevýrazný ženy. A fakt ta manipulace probíhala ne tím způsobem, jako: „táta je hroznej, on se na nás vykašlal, podívej se, co udělal, on se s námi soudí“. Ta manipulace probíhala tím emočním vydíráním, jako že: „já zůstanu na věky věků sama, tatínek má novou rodinu, tatínek má toto, támhle to a já mám jenom tebe, nikam mně nechod', ne, že mě opustíš, bude furt se mou, vid', že jo, neopustíš maminku svojí milovanou, že jo“. Jo a taky to dítě manipuluje a vlastně za mě je ta manipulace ještě jako horší, jo. Protože je to fakt emoční vydírání v tu chvíli. Jo a taky je to manipulace, taky je to programování toho dítěte proti tomu otci, protože ono pak půjde a řekne: já k tobě tati nepůjdu, já nemůžu. Protože mamince by se stýskalo, maminka by byla nešťastná, nepůjdu. A jinak mě asi jako, no, nepřijde mi, že by měli extra podobné rysy, no. Jak říkám, většinou je tam ta hádavost prostě, nějaká urputnost, neodbytnost, cílevědomost obecně, ale není to pravidlem.

Je práce s klienty úspěšná? Můžeš konkrétně říci, jakých úspěchu se při práci se SZR dosahuje, v čem se daří a naopak, s čím se nehne?

Alena: Já myslím, že ten pracovník OSPODu, který je trošičku už zkušenější a už těch rodin víc viděl, tak dokáže odhadnout, jestli tady to má šanci jako na úspěch a nebo ne. To si jako myslím. Jako je fakt, že musí být trošku jako vnímavější, šikovnější a fakt jako už zkušenější, jo. Nový, začínající člověk po škole, který prostě ty rodiny vidí první, druhou nebo nevím a ještě není třeba ani tak citlivý, tak to asi jako nepozná. Ale prostě, já bych asi si troufla o sobě říct, že už jsem třeba potom viděla, že tady v té rodině, když tam na to budu tlačit, když to nenechám být, nenechám to prostě jakoby usnout celý, tak by se nám to mohlo posunout alespoň o trochu dál. Tak a co se dařilo? No přijde, že záleží na tom, jaký je ten chlap, když ten je zavřený, jo. Když je ten chlap jakože nějaký přemýšlivější a nechá si poradit a prostě chce nad tím jako, jo protože zase máme dva typy, že jo těch otců, jo. Jedni budou takový jako mě to vůbec nezajímá, ne, ona mě to dítě prostě dá a já ho chci přes mrtvoly, to znamená, že jako já mám tady papír, mám mít dítě u sebe, to, že dítě řve doma a říká, že nikam jít nechce, matka říká: dítě jít s tebou nechce, odejdi a on tam stojí dál a zavolá policii a domáhá se prostě o předání dítěte, tak podle mě jako, už je to jako extrémně vyhocený a měl by se na to ten chlap vykašlat, protože to stejně mu nepomáhá a ve vztahu k tomu dítěti. Protože, co si pamatuje to dítě? No to, že tam zasahovala policie, že to bylo vyhocený, ono tomu racionálně nerozumí, pamatuje si to emoční rozložení všech, že jo, nasává to tam jak houba prostě od té mámy, že jo, protože ona je ve stresu, vyřízen. Tak jako v těchto případech se nedaří dělat vůbec nic jo, protože matka zabejčená, že jo, ta si jede svojí, otec zabejčený a jede si svojí. A v tu chvíli, to jako, abych byla upřímná, samozřejmě, že je tu úplně naprosto nevhodný teďka to, co řeknu, ale to jsem měla jako chuť ty rodiče oba dva prostě vzít a proplesknout, jako jo. Protože to máš pocit, že ani nemyslej, že to už není ani možný. A když ten chlap je trošku přemýšlivější nebo je snaživější, spolupracující víc a není takovýto jako zabejčený v tom, že prostě a já chci, já chci, já chci, já chci a chápe, že je to o potřebách dětí nikoliv o jeho právech, protože to je ten spor věčný, oni nám většinou ti chlapi chodí říkat: já mám ale právo na kontakt, no a já jim říkám: to je hezký, to máte, ale mě vaše právo vůbec nezajímá, mě zajímají práva a potřeby toho dítěte, protože já jako OSPOD stojím za dítětem, nikoliv za vámi nebo za matkou. Jo, takže já, když jsem někomu vysvětlovala, proč kontakt, tak protože dítě má právo na kontakt, ne že táta má právo. A, takže když neopakuje furt teda jenom to jeho právo, ale je ochoten nad tím jakoby nějak přemýšlet a chce to udělat dobře vůči tomu dítěti, tak se tam většinou pak odpracovat dá. Protože on je trpělivý, pak v tu chvíli a vyčkává, přijímá ty strategie, který mu jsou doporučované, že nemá tlačit a podobně, na ty děti, kdo to třeba není jakoby dobrý zrovna a my máme prostor pracovat s tou matkou v tom duchu, že ona nezbrogí. Ona nejde do války. Já nevím, jestli mi teďka jakoby rozumíš, že jo, protože když on bude tlačit a bude podávat jeden návrh k soudu za druhým, na to, aby mu to bylo v předběžným opatření upravený, že bude moct odjet s dítětem nevím, do

Chorvatska a podobně, tak ona půjde do velkého protitlaku a velkého protiboje a to dítě bude manipulovat o to víc. Tudíž, když on se jakoby trochu uklidní a stáhne, víc se napojí na tu spolupráci, přijme to, že je potřeba, aby spolupracoval a nebojoval, tak vlastně v tu chvíli my máme větší prostor s tou maminkou pracovat systematicky na tom, aby ona vlastně nebojovala a to dítě tímhle způsobem nemanipulovala, jo. Takže v těch případech, kdy ten chlap je jakoby více jako spolupracující, tak se to vlastně jako víc daří, jo. Ty si se ptala na to, co se daří, jo. Tak toto je podle mě lepší, no. A pak jako zajímavá je práce s těma dětma samotnýma, jo. Protože jako když máš ty děti už starší, já jsem třeba měla takhle dvě holčiny patnáct, třináct let, který tedy podle mě taky byly jako, no jenomže to asi nebyl SZR, protože vlastně jako ona je nemanipulovala, ta máma, podle mě. Ona je podle mě, on tedy tvrdil jako že jo, on tvrdil, že je to samozřejmě SZR, ale podle mě ta matka ho nemanipulovala. Ale on si to právě dělal sám tím, že strašně na ně jako tlačil a nerespektoval jakoby ty holky a ten jejich věk a tu jejich pubertu, jo. On jim dělal totiž věci, že jako přijel ke škole, že jo a tam na ně mával ahoj, ahoj, tady jsem, táta, pojď ke mně a ta holka se mohla propadnout do země, protože ježišmarja, táta tady na mě mává u školy. Takže, to asi nebyl úplně SZR, ale zajímavá byla ta práce s těma holkama, na tom jakoby tématu, jak by si to představovaly, co by se mělo změnit u toho táty, prostě a tak. A potom vlastně to předání těch informací od těch holek tomu tátovi, jo, to mi přijde taky jako dobrý. A pak určitě bych řekla jako , že u toho SZR jako fakt i vysvětlovat a objasňovat tomu tatínkovi, no. Co to znamená a co to znamená pro to dítě hlavně, jo. Že to dítě je mezi mlýnskýma kamenama, jo. Ono prostě má rádo oba, ale pro něj je teď bezpečnější říct, že má rádo jenom jedno a druhého nesnáší, že jo, prostě, jo. A tohle mu furt vysvětlovat a snažit se ho dostat do toho, do těch pocitů toho jejich vlastního dítěte, aby právě jakoby tolik netlačil a šel na to citlivěji prostě, no.

No. A to, co se nedaří, tak to spíše vychází z toho, že ti rodiče jsou prostě zabezpečeni a nejsou schopni spolupracovat.... (znění otázky přerušeno Alenou)

Ne, jako já jsem přesvědčena, že OSPOD, mluvím teda OSPOD, neudělá absolutně nic s tím, když ti rodiče odmítají jakoukoliv dohodu, jakýkoliv kompromis a každý si stále jede svoje. V tu chvíli prostě OSPOD nemá sílu s tím něco dělat, absolutně vůbec. Protože ten pracovník toho OSPODu nemá žádný terapeutický výcvik, žádný krizový intervence výcvik, žádný mediační výcvik, prostě nic. Takže, jediný, co může udělat je, že ho bude tlačit do nějakých, ty rodiče, do nějakých specializovaných služeb, jo. Případně ještě, samozřejmě může udělat to, že jim to nařídí, že tam budou chodit, jo. OSPOD může ve správním řízení prostě nařídít rodičům docházku do poradenského centra. Ale jako reálně, to správním řízení je byrokraticky nebo jako prostě procesně řízení tak náročný a má to tak blbý výsledek, že většina lidí se na to stejně vykašle, nejde tam a ty jim pak dáváš pokutu ve správním řízení, že to nedodrželi, což nevede k žádnému jako posunu, že jo, v té situaci, co ty chceš řešit, že většina OSPODů ty správkou nedělá.

A co práce s dítětem? Pracujete s dítětem a pokud ano, má význam?

Alena: No tak jakoby, pokud je tam, pokud je ta situace taková, že probíhá soudní řízení, ve kterém je OSPOD kolizním opatrovníkem dítěte, tak by prostě OSPOD měl, v ideálním případě, prostě s dítětem komunikovat. Měl by s ním mluvit, vysvětlovat mu, jaká je situace, co probíhá u toho soudu, jakou má on roli, prostě co to je kolizní opatrovník a tak a měl by samozřejmě chtít vědět, jaký je názor toho dítěte na to, co se doma děje. A v tomhle to je jakoby prostor na to, aby ten OSPOD pracoval i s tím dítětem. Ale, pokud tam soudní řízení neprobíhá a jakože velmi často neprobíhá, protože prostě tyhle věci vznikají i bez těch soudů, že jo, prostě. A nebo se to až později dostane k soudu, ale to už ten zavržený rodič je zabrzděný. Takže, prostě, no tak, pokud je to takhle, tak ten OSPOD nemá příležitost vstoupit do té rodiny a s tím dítětem mluvit, jo. Protože OSPOD může vstoupit do rodiny pouze v případě, že je dítě ohrožené, podle paragrafu šest a nebo pokud je kolizním opatrovníkem. V tomhle případě jako SZR je hrozný, je to špatně, ale není to prostě ohrožení podle paragrafu šest a není to důvod k vedení dítěte

k spisový dokumentaci OSPODu. Pokud nejsem kolizním opatrovníkem, tak jím prostě nejsem a nemůžu tam jakoby vstoupit, no. Tak, pak je na tom pracovníkovi jako, co s tím bude dělat? On by ještě mohl ten spis vést v nějaké jako pomocné evidenci, víš, že se jako rodiče chodí radit a ptají se a tak a v rámci prostě své jako odborný způsobilosti jako komunikovat s tím dítětem. Ale, to už je prostě zase jakoby věc, která některý kraje nebo vedení různý, prostě s tím nesouhlasí, myslí si, že se to nemá dít, protože to je prostě jakoby proti zákonným pokynům v podstatě a většina sociálních pracovníků OSPODu si myslí, že nemá dostatečnou odbornost na to, aby s dítětem mluvili, Nebo jako, mluvili i jo, ale tak jako ti řeknou: tak já zjistím, že je zavržený, ono se mi tam rozbrečí a já ho nebudu schopná dát jako dohromady. Jo, to je jako věčná obava u ospoďáků, že dítě se mi začne jako hroutit, rozbrečí se a já nebudu vědět, co s ním, protože nejsem terapeut. No, já třeba tuto obavu jako třeba nemám a do hovorů s dětma jsem jako běžně vstupovala a vstupuju, ale je fakt, že jako si nějakým způsobem v těch hovorech s těma dětma jako věřím a zároveň mám k tomu prostě spoustu jako svých výcviků, bokem udělaných, jako krizová intervence, mediace, prostě mám spoustu malých kurzů ke komunikaci s dětma. Jeden jsem i jako lektorovala a takže prostě, já jsem jako víc v klidu, no. Ale když jako občas vidím, s jakým jako psychickým rozpoložení a v jakým stresu jdou ty moje kolegyně mluvit s tím dítětem, tak jako chápu, že se jim do toho nechce, tak že to nedělají. Ale jako jednoznačně ten OSPOD to jako neodpracuje s tím dítětem, na to prostě je krátký. A může být sebelepší, i kdyby to jako byl terapeut, co prostě pracuje na OSPODu jako sociální pracovník, tak prostě to není jeho kompetence jako.

Ano, zrovna si říkám, že to asi není jeho kompetence, spíše to je jeho vůle nebo uvážení, jestli chce nebo nechce.

Ale taky vůle těch rodičů, protože, když tě tam jako nepustí, tak zase jako, pokud to dítě není ohrožený nebo nejsi kolizní opatrovník, tak prostě ty za ním nemůžeš jít, když tě tam ten rodič nepustí. Jo, kdyby to byla jedna z těch dvou variant, tak prostě já za ním můžu jít třeba do školy taky, za tím dítětem a oni mě tam musí pustit, já mám oprávnění v tu chvíli mluvit s dítětem o samotě, rodiče to nemusí dopředu vědět a já musím rodiče vyrozumět jenom o tom, že jsem s dítětem mluvila, jo. Ale jako to můžu jen v případě, že já mám vážné podezření, podložitelný podezření, že je dítě ohroženo, podle paragrafu šest a nebo, což teda mimochodem v tom paragrafu šest je ale i vážný rodičovský spory, jo. Takže ono jako dalo by se to na to navlíknout, ale je to už takový jako ošemetný a moc často se to nedělá, že tu šestku většinou používáme v případech, kdy to je prostě, je fakt dítě ohrožený na zdraví, na životě, jo prostě a podobně a, no a když jsem kolizním opatrovníkem, tak tam můžu taky jít.

Dobře a když třeba za tebou přijde třeba ten otec, přijde třeba na ten OSPOD a řekne ti, že má tento problém, tak ty ho kam pošleš? Jdeš to s ním řešit nebo ho pošleš někam, nebo kam je odkazujete ty lidi, když tedy primárně s tímto problémem nepracujete?

Jo, záleží asi hodně na regionu, nevím, jestli budeš mít respondenty i z jiných oblastí než jenom Praha, protože Praha je dobře zasíťovaná, Praha má hodně sociálních služeb a má jich i hodně specifických, který třeba jinde ani jako nejsou nebo jsou jako fakt jedna služba taková v celém kraji, prostě jo a podobně. Třeba ten Prodialog jako rodičovský dialogy, jo. Já nevím, kolik těch organizací takový věci dělají, vím, že třeba v Liberci je organizace, myslím, že v Liberci, která jakoby pracuje podobným způsobem, ale jako nevím o, jo, já nemám jakoby samozřejmě přehled o těch regionech jiných, jo. Ale, jo, bude se to lišit regionálně, to, co jim ten OSPOD bude doporučovat, podle služeb, který mají k dispozici. Já na svém prostě OSPODu, který je pražský a má možnost ty lidi poslat do odborných služeb, věnující se rodičovským sporům a tam bych ho odeslala nebo bych ho odeslala obecně k dětskému psychologovi, aby se s ním pobavil o tom, jak s tou dětskou jako duší teda v tuhle chvíli teda pracovat, jo. Co teda mám dělat? Mám teda tlačit a tomu dítěti neustále psát a furt se mu připomínat nebo naopak se mám stáhnout? Jenomže, jak už si řekla předtím, i ti odborníci na ten SZR se jako liší v závěrech, jo. Takže, on půjde k jednomu psychologovi a ten mu řekne: tlačte, tlačte, tlačte, musíte. Pak

půjde k druhému a ten mu řekne: stáhněte se, tlačíte moc, musíte zpomalit. To je prostě, jako fakt je to blbá oblast, která není dostatečně popsána a uchopená, neví se, co s tím, blbě se s tím pracuje. Většina lidí se tomu raději vyhýbá, jo prostě. No, jako já bych v Praze, na svém OSPODu, kdyby mi tam takhle přišel ten tatínek, tak já si ho vyslechnu, možná se doptám na to, na nějaký věci, abych věděla teda, jak on se dřív staral, jestli byl součástí toho života, jestli se teda někdy stalo něco mezi ním a dítětem přímo, jo. Protože, když mi prostě řekne: no mě holka teďka zavrhuje nebo jako teď prostě mě nechce, je jí třináct a ještě před rokem to bylo dobrý. No tak se s ním možná budu bavit taky o tom, co se stalo před tím rokem? No já jsem jako si začal s novou paní prostě, že jo. A, jak jste je seznámil s novou paní dceru? No já jsem prostě, když k nám přišla, tak jsem jí řekl: mám pro tebe překvapení a v kuchyni stála moje přítelkyně, že jo. Jo, tak ono to asi nebylo moc citlivý, ona to možná holčička bere jako vstup do jejího teritoria, musíte taky vnímat, že ona na vás žárlí, ona na vás úplně normálně žárlí prostě, nebo já nevím jestli na ni nebo, no prostě jako, že jo. No prostě na tu situaci a prostě a taky mu vysvětluju jako že to je taky blbý věk, že je to hrozně citlivý věk a že je v pubertě a že to taky jako možná bude mít nějakou souvislost fyziologický změny, že možná ta holčička začala mít třeba menstruaci a najednou má prostě blíž k mámě a je třeba doba, kdy ona tam nechce, protože to je zrovna doba té periody třeba nebo jako, jo. Že to může mít spoustu důvodů, proč ona ho odmítá. Tak ať jakoby netvrdí hned, že to je o tý manipulaci matkou. Ale neberu mu to, protože já to nevím, že jo. Protože já tam nejsem. Takže jako bavím se s ním o těch možnostech, o tom, co se děje v té rodině, vyslechnu ho, doptávám se a případně mu prostě navrhnou ty organizace, s tím že ale, měl by tam jít s matkou, že jo, prostě. Protože, když nebude spolupracovat s tou matkou, tak se to jako nezmění. To oni mu to tam říkají sami, v těch organizacích, jenom s ním pracovat nebudou. A nebo toho psychologa, protože to třeba v těch případech, kdy jako mi se třeba vrátí, jo, ten tatínek znova, jo, že jako se někam obrátil, matka že odmítá spolupracovat a dál to prostě vypadá takhle blbě, tak co s tím? Tak mu říkám, tak prostě vám už nedokážu poradit, teď v tuhle chvíli nic jiného než, že jako můžete jít třeba k dětskému psychologovi a tam se jako fakt ptát na to, jak jako nepřijít o ten vztah s tím dítětem a zároveň to dítě nezatížit ještě jako víc. No a samozřejmě já jako ospoďák jsem povinná mu poradit nebo informovat i o těch soudních variantách, jo. Takže prostě jako se ho ptám, jestli má nějaký rozsudek nebo nemá, jak ten rozsudek zní, co v něm je, že může podat ten a ten návrh. Že pokud rozsudek teda má, že může postupovat tak a tak. Že může vymáhat prostě skrz policii. Ale já osobně to nevnímám jako dobrý postup, takže těm lidem to, jim to říkám jako poslední variantu a upozorňuje je vždycky na to, že si osobně myslím, že to neřeší tu situaci, ale že to naopak prohloubí ten rozpor a oddálí to dítě od toho rodiče ještě víc, ten soud. Protože, co udělá ten druhý manipulující rodič, řekne: no, tatínek nás dal k soudu, podívej se. Nepomůže mu to prostě. Takže, no, takhle s tím pracuju.

Máš nějaký návrh, i když z rozhovoru vyplývá, že není žádný univerzální, že je to tak moc individuální záležitost. Třeba nějaký návrh, který tady třeba nezazněl, jak nejideálněji postupovat?

Hm, já si jako myslím, nevím, jestli je to úplně odpověď na tvou otázku, ale když nad tím teďka jako přemýšlím, během toho hovoru, tak si myslím, že by se měli v tomto směru dívat systémové změny, jo. Jako, že by mělo se s tím tématem víc pracovat, asi by bylo dobrý, aby OSPODy byly víc obeznámeny, o těch tématech, aby se prostě jako definitivně jasně rozhodlo, jestli jako se to může diagnostikovat nebo nemůže diagnostikovat, co a jak. Protože ona zase je to pak jako jiný, že jo. Pokud máme jako, ano, je tady, jo, třeba jako syndrom týraného, zneužívaného dítěte, že jo, syndrom CAN, tak prostě ten je jasně jako uchopitelný nějakým způsobem a prostě je to jako diagnóza a dá se s tím pracovat, jo. Takže jako zavedení prostě SZR do klasifikace asi nemocí nebo čeho a prostě nějaký jako zoficiálnění tohoto tématu, který je furt jako v plenkách, u nás prostě. No a jako edukace OSPODu a práce jakoby na těch OSPODech v tom jakoby zlepšení v této tématice. No a v té konkrétní, přímý práci s tím konkrétním klientem, já nevím no, tam asi postup fakt nemám, no. Citlivě, individuálně, pomalu, neklást jako, jakože, já si myslím, že jo, všichni víme, že v celý sociální práci prostě malý, krátký kroky, cíle. Nedávat si velký

cíle, vede to k vyhoření. Tady je to jako podle mě ještě stonásobně víc pravda, protože prostě, jestli se tady podaří, že dítě na smsku táty odpoví ok, tak je to prostě posun a dobrý, jo. Takže jako no, jít pomalu, netlačit. No, já jsem spíš na té straně netlačit. Jak si se ptala na začátku, jo. Ale samozřejmě záleží, no. Pokud je to fakt jako pětiletý dítě, který jako takhle ze dne na den prostě není s tátou a maminka ho programuje, manipuluje, tak jako tam řeknu tlačte, tlačte, nenechte to dojít do takového stavu, že je dítěti třináct a nic se s tím nedělo, jako jo. To je blbý, no.

(rozhovor č. 2, s respondentkou Barborou)

Setkáváte se se Syndromem zavrženého rodiče?

Tak to se mi stává v rámci těch individuálních terapií, že přichází rodič, který je právě tím, kdo byl zavržený. Tak s tím se jako setkávám. Málokdy si říkám, že bych se potkala, když se mám touhle optikou na to dívat, že bych potkala toho druhého rodiče, který toho prvního zavrhuje. Takže to asi ne, ale s čím se setkávám, tak si myslím, že nebo s tímto tématem se setkávám u dětí nebo dospívajících, kteří vlastně to prožívají a prožívají to vlastně zpětně, když už jsou, když už jako opravdu procházejí sami buď nějakým vztahem nebo dospívají a projevuje se to právě, právě v tom, jak hledají tu svoji identitu a řeší ty svoje konkrétní, konkrétní věci, no.

Dobře. A když se tedy zeptám úplně jako na úvod, kdy jako vy z vašeho pohledu hovoříte, můžete říct ano, to je zřejmě syndrom zavrženého rodiče? Kdy ho identifikujete, kdy jako, když třeba hovoříte s tím klientem a když si řeknete, ten klient vám třeba povídá a vy si řeknete, aha tam je tento syndrom?

No, ona ta moje práce, ať už jsem v roli terapeuta nebo jsem v roli toho mediátora, to úplně takhle neumozňuje. Protože já vlastně jako mediátor jsem nestranná, takže když tam mám ty dva rodiče, tak nemůžu jednomu nebo druhému říct vy jste ten zavržený rodič nebo vy ho zavrhuje, jo. Takže to je jako, nejde hodnotit, vlastně nejde popisovat jako co se děje. A takhle jako, že bych to, že bych to odiagnotikovala, to nejde. Ale můžu s tím pracovat a můžu podporovat ty rodiče v tom, aby opravdu jako začali spolupracovat jako rodiče a aby se ta situace posunula nebo proměnila, jo. To je vlastně pro mě důležitější než jim říct vy tady zažíváte tuto situaci, jo. Nebo je to takhle u vás. Takže takhle s tím pracuju u té mediace. A co se týká té terapie, pokud teda přijde to dítě už dospívající, který to, který zažívalo vlastně to, že jeden z těch rodičů byl jako zavržený, tak tam se snažím spíše tomu dítěti jako pomoci najít zdroje pro to, aby mohlo fungovat, aby se nějak posunulo. Ten jeho vztah, toho dítěte k tomu rodiči, ať už k tomu, který zavrhoval a nebo k tomu, který byl zavržený. Jenom co to jde. Někdy to jde, někdy to nejde. Ale takhle, že bych řekla je to syndrom zavrženého rodiče, to se mi nestává. To se mi dělo ještě předtím, než jsem pracovala jako terapeutka nebo jako mediátorka, tak takhle jsme s tím pracovali právě při té sociální práci, protože dlouhá léta jsem dělala sociální pracovníci a tam to teda jsem hlavně v období těch 2003 – 2005, tak to bylo hodně velký téma, hodně se o tom mluvilo a tam jsme s tím pracovali opravdu tak, že se to, že jsme to jako popisovali, že jsme byli vedený i jako metodicky k tomu, aby se s tím, abychom podporovali ty rodiče ke spolupráci větší.

Dobře. Tak jo. A když tedy jakoby poznáte, že tam asi něco takového se děje, tak konkrétně s těmi klienty pracujete? Ona je to asi hodně individuální záležitost.....ale třeba jako krizová intervence nebo individuální terapie nebo rodinnou. Jak s nimi pracujete?

No, je pravda, že tím, že jsem terapeutka a jsem terapeutka v soukromé praxi, tak ke mně lidi přicházejí někdy i v období, kdy je to jako pro ně krizový. Zažila jsem třeba tady klienta, který byl tím zavrženým rodičem, měl malého čtyřletého chlapečka, a manželka ho označila za toho, kdo zneužíval jejich syna. Takže to byla jako opravdu krizová intervence a postupně jsme pracovali víc a víc jako, já využívám systemiku, jsem systemický terapeut, takže jsem pracovala s ním dál, když překonal ty první těžká

období, tak vlastně jsme začali pracovat opravdu jako individuálně terapeuticky, takže jsme se vraceli zpátky do toho, do těch situací, který postupně mu začaly dávat logiku, protože on byl hrozně překvapený, jeho to zaskočilo, tak vlastně potom jsme identifikovali to, kde a jak se mohlo stát, že se ti dva dospělí od sebe jako vzdalovali, co k tomu přispělo. Tím, že tomu jako víc porozuměl, tím, že si to dokázal víc představit, tak nějak začínal postupně přijímat to, že ta jeho žena může mít na některý věci jiný pohled, co ji možná vedlo k tomu, že se zachovala tak, jak se zachovala. A sám pro sebe si vlastně, bylo důležité, aby si sám pro sebe vytvořil nějakou novou pozici toho, toho partnerství vůči ní nebo spíš rodičovství jako partner – rodič a to trvá třeba rok a půl než se toto vlastně v něm nějak přetvoří. Protože je to hodně těžký právě proto, že ta žena s ním odmítá komunikovat, je to prostě těžký, složitý, ale on si to prostě takhle postupně poskládal a myslím si, že hodně jsme mluvili o tom, jakým způsobem s ní komunikovat, jak ji oslovovat, jak jí sdělovat to, co fakt jako potřebuje, aby to bylo, aby to nebylo jako o nějakým jeho vzteku, o nějaké obraně vůči ní, ale aby jí opravdu sděloval to, co je důležité, co je podstatný. Takže, je to náročný pro ty lidi a to si myslím, že je klient, který dobrovolně přišel sám, který opravdu jako potřeboval pomoc a po té pomoci sáhl. Myslím si, že pro ty rodiče, kteří jsou zavržení a nemají tuto podporu a nemají někoho, kdo je v tom nějak posílí, tak pro ně to musí být opravdu jako hodně devastující. Protože ten člověk prostě potřeboval antidepresiva, aby toto všechno zvládl sám na začátku. Že to nebylo jenom o spolupráci se mnou jako s terapeutkou, ale bylo to také o spolupráci s psychiatrem.

Hm, on vlastně sám musí změnit ten pohled, postoj.....

Jo, na to aby mohl být, prostě pořád jsou oba rodiče a ta spolupráce těch rodičů, byť je složitá, byť je těžká, tak prostě musí nějakým způsobem fungovat, protože jinak se to odrazí opravdu na tom dítěti a to myslím si, že je důležité a myslím si, že to je úplně nejtěžší, ale také nejvíc dává naději a může být tím posunem a tím motorem k tomu, aby, právě to, že ty rodiče se soustředí na to dítě, jeden i druhý. Když se nebudou soustředit na to dítě, tak je těžký, aby ten vztah spolu nějak jako narovnali jako rodiče. Tohle je prostě zásadní. Vidím to i u těch mediací. Když se stane, že někdo ,že vidím, že ten jeden z rodičů má, buď už je to jako o syndromu zavrženého rodiče a nebo se k tomu hodně blíží, tak je strašně důležité to propojení právě přes to dítě, takže v mediaci s tím pracujeme tak, že si necháváme popisovat to dítě, jaký je, co prožívá, jaká situace jsou pro to dítě náročný, který situace jak který ten rodič s nimi zvládá, aby fakt jako spojili síly, aby si uvědomili, že na to dítě, v některých ohledech třeba, pohlížejí hodně podobně, což je důležité, aby viděli, že přece jenom nějaký pohled na ten život mají společný. A nebo, že se v některých rozcházejí a že každý to nějak jako řeší a řeší to ku prospěchu to dítěte, jo. To je jediný možný základ k tomu, aby mohli spolupracovat a aby se proměnila ta situace a ten syndrom zavrženého rodiče se nějak uchopil rozumně.

Jo, děkuju. Takže vlastně jak postupujete při řešení jste tím řekla.....

No, někdy je to fakt taková velmi časově náročná práce, u těch mediací, tam prostě ti rodiče přicházejí a to jedno sezení je tříhodinový. Když si představíte, že třeba pět, šest, sedm sezení je o tom, aby si opravdu jenom zprostředkovali pohledy na to, jak uvažuje jeden rodič, jak uvažuje druhý rodič a trošku spojili síly v tom, jak přistupovat k tomu dítěti, opravdu je to velmi časově náročný, Od nich to vyžaduje tu invenci toho času a té energie, že tam prostě vydrží s tím druhým, se kterým se opravdu jako nemusí. A který si jako hodně ublížili, to už většinou bývá, že to pak je.

V rámci té mediace jsou přítomni oba, že jo a je také důležité, aby oba měli zájem.

No, je to hodně důležité a většinou ten, kdo je zavržený, tak ten má větší zájem se jako potkávat a ten, kdo zavrhuje, tak samozřejmě tu snahu nemá. Nicméně musím říct, že tady asi docela dobře zafunguje občas OSPOD a nebo soud, který teď, dost často se setkáváme s tím, že ten soud hodně vede ty rodiče k tomu, aby se domlouvali ohledně těch dětí a co nejvíce těch věcí ošetřili sami a domluvili se a stejně tak postupuje OSPOD v mnoha případech. Takže tam, byť tedy mediace je o dobrovolnosti, tak ti rodiče

úplně dobrovolně, minimálně ten jeden jako nepřijde. Ale, když se povede dobře to první setkání, povede se dobře napojit na ty klienty, tak pak je dobrý, oni pak vidí ten užitek, že s tím druhým můžou v klidu jako mluvit, nic se nestalo, nic se nevyhrotilo, tak to je někdy přivede k tomu, že pokračují dál a že si říkají jo, tak třeba by se dalo domluvit toto konkrétní, když mi to chytíme za nějaký konkrétní věci. Když je to třeba před prázdninami, což je třeba teď to období, tak to chytíme a mluvíme o tom, jak by se to dítě mělo vidět s jedním, druhým rodičem. A když mají nad sebou právě tu instanci toho soudu nebo toho OSPODu a vědí, že na ně tlačí, aby se domluvili ohledně prázdnin, tak vlastně tady u nás ten prostor využijí a to konkrétní, ta konkrétní jedna dobrá domluva může být jakoby, dávat jim naději, je to dobrá zkušenost, je to jiná zkušenost, než jako měli dosud. Takže to je to, co je přivede pak třeba zpátky k tomu mediálnímu stolu.

A můžete mi říci třeba konkrétně, jak to probíhá, třeba na příkladu, abych měla představu toho jakoby postupu?

Jo, jo, je to úplně, ona ta mediace má fakt jako zákonitý fáze, takže na začátku hodně se hodně nechává prostor, necháváme jako mediátoři prostor tomu, aby jedem i druhý popsali co teď prožívají, jaký to pro ně je. Dost často ti rodiče využívají to, že se vracejí, tady při těchto sice otázkách na současnost, se vracejí do té minulosti a popisují ty věci, který se jim kazily, proč je to od sebe oddalovalo, hodně to potřebují vypustit.

A to se děje v přítomnosti obou?

Ano, ona vlastně mediace je na tom postavena. Mediace je o tom, že my vlastně jako „překládáme“ těm dvěma a vlastně vytahujeme, co potřeboval, co potřebuje ten jeden, co potřeboval ten druhý, co potřebuje teď. A to je důležitý, aby oni to slyšeli, jo. A když se povede trochu, tím, že mají prostor jeden i druhý hodně popsat to, co pro ně bylo hodně těžkého, jak oni to prožívali a sdělovat ty informace tomu mediátorovi, co je pro ně, co pro ně bylo důležité, tak ten mediátor to může vytahovat a tím, že je takovým jako tlumočnickem nebo překladatelem, tak vytahuje ta podstatná fakta a měl by zároveň to, co oni vidí, viděli třeba stejně nebo podobně nebo to, co teď vnímají podobně, to hodně zviditelnit. Protože ty lidi, jak jsou v tom konfliktu a mají pocit, že ten druhý je s prominutím debil, tak prostě nevidí ty věci, který opravdu jsou nosný, o který se můžou opírat, na čem vlastně můžou stavět. A to je důležitý, aby ten mediátor vytáhl z toho rozhovoru, no. Ono je to proto tak časově náročný, protože potřebujeme prostě ty tři hodiny na to, aby toto mohli říct ty lidi a abychom to my, jako mediátoři z toho to mohli vytáhnout. A pak, když se toto povede, což se děje tak při prvním, možná spíše při druhém setkání až, tak ti lidi dostanou trochu větší rozhled, větší nadhled nad tou situací a řeknou si no, možná, že tady by se s tím druhým dalo na něčem domluvit. Sice je, zase použiji to slovo, debil, ale už se s ním dá jako, už se s ním možná dá tady domluvit.

Že se to staví na ty pozitivní, na ty dobré věci

Jo, na to, co jako rodiče, jak přistupují třeba k tomu dítěti stejně, protože když to takhle je nebo podobně nebo mají na to podobný pohled, tak to dává možnost se na tom domluvit. Aha, tak když se na toto díváme stejně, tak se můžeme domluvit, že to dítě budeme vést tímto směrem a že k němu budeme přistupovat tak, že když přijde ke mně domů, takže si udělá v prvé řadě úkoly a u mě to bude mít stejně, jo nebo podobně. Takže, když pak toto vidí, ty konkrétní výsledky vlastně toho, té domluvy, tak jim to dává šanci, že s tím druhým se dá domlouvat i další a další věci, jo. Takže takhle s tím vlastně pracuje mediátor.

Dobře. Ted' se zeptám na váš názor, ve kterém se autoři rozcházejí, je podle vás, z vašeho pohledu lepší situaci (coby zavržený rodič) přijmout, smířit se s tím a nezatěžovat více dítě nebo se má zavrhaný rodič domáhat svých práv, tedy styku s dítětem a na situaci nerezignovat?

Jo, jednak je to individuální a jednak si myslím, že v tom je hodně rovin. Jedna rovina je právní a to je těžký. Já teda nejsem úplně právník, ale musím říct, že čím víc jsem v praxi, tak tím míň se mi ta rovina

právní v těchto rodičovských sporech líbí. A myslím si, že to úplně nepřispívá k tomu, aby rodiče mohli spolupracovat a podporovali se. Jo, že to je těžký. Ta právní rovina často to jako hodně komplikuje. To, že se vůbec musí řešit u nás úprava poměru k dětem, když ty rodiče se rozcházejí. Často je začátkem toho, že se projeví syndrom zavrženého rodiče nebo že se prohloubí ten syndrom, jo. Takže, já s tou právní úplně, ale jak říkám, nejsem právník. A myslím si, že další rovina je opravdu ta rodičovská a ta vztahová a tady je opravdu to, co psal už tehdy pan Gardner. A on říkal, že je potřeba oddělit opravdu to rodičovství a to partnerství, jo. A myslím si, že to je jako dobrá cesta, že bychom se jí měli držet jako všechny ty pomáhající profese. Že by měli pomoci těm rodičům zvládnout to, co se jim dělo v tom partnerství, protože tam je zdroj toho, že se ty lidi od sebe oddalují a že dochází k tomu syndromu. A pomoci jim, aby nově nahlídli na to rodičovství. On je to hodně těžký. Je to těžká, složitá cesta. Ale myslím si, že je důležitý a že ty nástroje máme, máme OSPOD, který je možný. Který může edukovat ty rodiče, může je vést k tomu, aby je udržel v těch mantinelech toho rodičovského vztahu, aby jim pořád zvědomoval – jo, jste partneri, běžte si vyřešit to partnerství k terapeutovi nebo nějak jinak. Prostě máte nějaké zdroje, tak hledejte zdroje na to, abyste to zvládli, buď každý zvlášť nebo společně, na to prostředky jsou i možnosti, zvláště tady v Praze nebo v Brně nebo někde jinde. A důležitý je, aby je ty ostatní pomáhající profese, pokud jsou tam ty děti, tak držely u toho rodičovství. A pomáhaly jim, aby nově mohli vybudovat tu pozici toho táty a mámy v tom rodičovství jinak, než to bylo doposud. Protože evidentně tam spousta věcí mohlo fungovat, ale taky tam něco nefungovalo a je potřeba to prostě opravdu zrekonstruovat. A k tomu je možný využít poradnu, k tomu je možný využít mediátory, prostě těch služeb je tady dost.

Jo, jo, takže spíše jste toho názoru, že prostě at' jsou rodiče

Jo, vlastně k té vaší otázce, abych odpověděla úplně přesně. Já si myslím, že ten rodič by to, ten vztah neměl vzdávat, jo. Ale naznamená to a nemyslím si, že je správná cesta vymáhat to čistě tou právní formou, jo. Že někdy, zvláště u těch otců, jsem se setkala s tím, že jim to nějak dává smysl, že tomu rozumí, tomu právnímu pohledu, ale neuvědomují si, že to je vztah a že ten vztah mezi tím dítětem a ním je potřeba vytvářet pomocí nějakých zážitků, pomocí sdělování toho, že to dítě je pro něj důležitý. Často se to zašmodrhalo už v době, kdy se ten pár nebo ta rodina byla pohromadě a ten táta buď neměl prostor nebo nějak nebyl, nebyl v tom dost šikovný, aby ten vztah si s tím dítětem tak jako vytvářel nebo na to nemyslel, nevím, možná měl sám nějaký, prostě byl vychovaný tak, že tohle úplně není jeho dovednost. Ale, že by měl posilovat svoje, svůj otcovský vztah k tomu dítěti a že by ho měl hledat. Spousta těch mužů, když se ten svazek rozpadá, tak najednou si uvědomí, co pro něj to otcovství vůbec znamená, jaký věci to pro něj obnáší a že v mnoha případech buď nevědomě a nebo po nějaké nepsané dohodě s tou ženou se jakoby vzdal těch otcovských jednak povinností, ale taky těch zážitků s tím dítětem a že může být hodně přínosný, jak pro toho tátu, ale především pro to dítě, když ten táta to svoje otcovství uchopí opravdu jako nově a jinak a nebude jenom bojovat s tou mámou, ale uvědomí si, že jde o vztah s tím dítětem. Jo, někdy je to hodně komplikovaný, protože jestli ta máma má nějaký možnosti, jak tomu otci bránit v tom kontaktu s tím dítětem, já se omlouvám, že to tak jako zjednodušuju, ale víceméně se setkávám přesně s tímto rozdělením. A když ten druhý rodič opravdu jako brání, tak někdy je to složitý, ten vztah s tím dítětem budovat, ale neměl by to vzdát, ten rodič. Protože si myslím, že když to vzdá, tak je to pro něj velká prohra a že se mu to, když ne za pár let, tak za desítky let opravdu jako, že to pro něj bude mít, i pro něj bude mít jako dopad až bude bilancovat svůj život. A zároveň to bude mít velký dopady pro to dítě. To dítě by mělo vědět, že ti rodiče, jeden i druhý o něj stáli a že mu dávali nějakým způsobem najevo jak tě miluju, mám tě rád. A to, že vedle tebe teď nejsem není tvoje vina a já se snažím dělat všechno pro to, abych s tebou být mohl. Protože když pak se setkávám právě na té individuální terapii s těmi dospívajícími a zažili právě to, že táta tam prostě nebyl nebo ten druhý rodič tam nebyl, tak pro ně je to, to období, té puberty, toho dospívání, té identity, hledání identity sama sebe je náročný a

když tam, když nemají zprávy od toho rodiče, já jsem o tebe stál, jo, nepovedlo se to třeba, v takovém rozsahu, v jakém jsem chtěl, ale stál jsem o tebe, to je, to tam strašně chybí. Ty děti jsou nejistý, samy mají potom potíže v navazování kontaktů nejenom s druhým pohlavím, ale vůbec sociálních kontaktů, ještě po covidu zvlášť, takže si myslím, že to je strašně důležitý. A když to ten rodič na doporučení takového odborníka, který říká vzdejte to, nechte to být, tak je to špatně.

Pozorujete u programujících rodičů něco společného, nějaké stejné charakteristické znaky?

To je asi hodně složitý. Ale, když za sebe upřímně mám říct, tak někdy pozoruju, za ta léta, že, ať už jsem se stýkala s takovými a zase teď budu jako genderově neférová, ale s matkami, které samy vyrůstaly bez otců a které samy vlastně měly, buď jim jako hodně chyběl, jako vůbec chyběl ten otec v tom životě nebo samy zažily, že ten jejich otec byl zavržený. A myslím si, že tak jako trošku přebrały, ono je to přirozený, že děti dělají to, co zažijí, že jo. Chováme se podle toho, co vidíme, ne podle toho, co nám kdo říká. Takže ten programovací způsob chování tam vůči tomu partnerovi si myslím, že dost přejímají jako z té původní rodiny, jo. Tam bych řekla, že některé ženy se samozřejmě toho chopí a v dospělosti se postaví k tomu jinak, protože jim, nějak se na to, mají šanci, nevím, nějaké zážitky je přivedly k tomu, že takhle nechtějí postupovat a že k tomu partnerovi se vztahují jinak, ale neřekla bych, když tedy se mě ptáte na to, jestli tam vidím nějaký takový jako stejný symptomy, tak tohle bych řekla, že jo.

Není tam třeba zřejmá dominance?

Mně to nepřijde, mně to nepřijde. Já si říkám naopak, že často ty programující ženy jsou hodně v roli jakoby oběti. Dost často jsem se setkala s tím, že, začalo to právě tím, že byly, jako že jsou oběťmi domácího násilí nebo že jsou ty, které zažívaly nějaký psychický nátlak jo, že opravdu se víceméně staví do role té oběti a mám někdy, když mám tu šanci s nimi mluvit, když jsem s nimi měla šanci mluvit, tak mi přišlo, že ony opravdu nemají jakoby výbavu vůči, jak se vztahovat a jak se chovat vůči tomu partnerovi a že často samy, aniž by to dávaly nějak zřetelně najevo tomu partnerovi, tak potlačují svoje potřeby, jako kdyby nebyly, nechci říci dozrálé, ale v tom jako projevu toho co já potřebuju, vlastně toho partnerského fungování, že to neumí, že neumí fungovat jako partnerky. Že umí fungovat trošku jako dítě a nebo jako někdo, kdo je vlastně závislý na tom vztahu. A v momentě, kdy tu, kdy tam zřejmě nedostávají to, co od toho vztahu potřebují, tak se dostanou do té situace, že opravdu se stanou oběťmi a začnou vlastně manipulovat. A dost často jediným možným nástrojem, jak se možná vymanit z toho vztahu, je pak přes to dítě, no. Ale nevím, to je jenom můj soukromý pohled. Nemám to nějak, že bych to i cíleně nějak pozorovala. Ale, když jste se mě zeptala, tak toto mi jako naskočilo, no.

Je práce s klienty úspěšná? V čem se daří situaci zvládat, kde dochází k posunu, k nápravě nebo naopak, kde se nedaří dosahovat změn?

Tak to asi nevím, jestli dokážu odpovědět. Já si totiž myslím, že já se setkávám s takovým jako malinkatým vzorečkem v praxi. Za mě, já to mám tak, že vlastně tento SZR někdy zavnímám, ale vlastně s tím nějak dál moc nepracuju v tom směru, že bych to nějak sledovala. U té mediace mám zkušenost, že ty mediace z jedné třetiny jsou, přijdou a když řeší něco podobného, co se blíží k tomu SZR, tak dost často to skočí tím, že, ta jedna třetina skončí tím, že si řeknou tak jo, vyposlechli jsme to, většinou nepřišli úplně dobrovolně ani jeden, ani druhý a spoléhají hodně na soud a čekají, že jim to ten soud nějak jako rozřeší. Popřípadě, když tam je právě to, že ten jeden rodič, který programuje, tak dost často spolupracuje s nějakou neziskovou organizací, která pomáhá obětem domácího násilí, takže je ještě podporovaný těmito organizacemi a myslím si, že ty rodiče se ještě od sebe vzdálí a že se nepodaří a nepovede se, aby začali spolupracovat jako rodiče. Tak to je moje zkušenost, že jedna třetina takhle dopadne. Jedna třetina těch mediací se posune v tom směru, že alespoň dojdou k nějakým dočasným dohodám. Oni si řeknou, nejsou schopni se třeba domluvit jak to bude na „dofurt“, jak oni říkají, až dokud to dítě zletí, ale dokážou se domluvit třeba na těch letních prázdninách nebo se domluví na té době, jak se postarají o to dítě a začnou více spolupracovat jako rodiče právě přes tyto konkrétní dohody a

řeknou si jo, tak prostě necháme to na rozhodnutí soudu, třeba budeme podstupovat znalecký posudky a já nevím co všechno, ale do té doby, než soud rozhodne, tak se postaráme o děti takto. A začnou více spolupracovat, což si myslím, že je docela jako dobrý. A je to velká šance na to, já to pak nesleduju, někdy se ke mně ty lidi třeba vrátí a sepíšeme dohodu později, ale spíše je to výjimečný. Takže nevím, jestli to tak vydrží, ale někdy, když máme zpětnou vazbu od těch klientů nebo od těch ospoďáčků, tak říkají, tu dohodu, kterou měli na tu dočasnou, tak většinou nějak přepracují a mohou v tom pokračovat dál. Takže to si myslím, že je dobrý. No a jedna třetina právě se povede tam to spojení přes to dítě nebo přes ty děti, začnou opravdu jako přemýšlet nad tím, jak tu budoucnost uchopit a posunou se a najdou způsob, jak spolu, jak se domluvit, když už se jim to rozpadlo, tak jak fungovat jako rodiče, jo. Tak já bych řekla, že tak jako zhruba na ty třetiny to tak je. Já tedy nemám nějaké statistiky, ale jedinou statistiku, kterou si vedeme, tak je právě, já spolupracuju s Prahou 10, oni tam vlastně platí klientům mediaci a dost často se právě stává, že tam přicházejí tyto rodiče, v této situaci. Takže tam tu statistiku sledujeme už desátým rokem a víceméně to tak je, že jsou to ty třetiny. Takže to tak plus minus je.

Aha, také si myslím, že je to velice individuální záležitost.

Jo, je. A i záleží také, v které fázi přijdou. Jestli se to chytí hned ještě někde na začátku, což se někdy děje, že ty mámy mají tendenci on je hroznej, pro to dítě bude lepší, když nebude mít takového tátu a mají tendenci se hodně jako vzdálit. A je to to první neštěstí z toho, co se dělo v tom vztahu. Takže, když se to chytí tady a začne se na ty rodiče, na oba působit, jak OSPOD tak třeba i ten soud a mají možnost jít na tu terapii nebo na tu mediaci, tak si myslím, že tam je jako velká šance, že se to jako zachytí a že se to posune. Když už pak to dítě je víceméně se muselo už rozhodnou a přimklo se hodně nějak k tomu jednomu rodiči, tak tam si myslím, že je to pak hodně hodně složitý. A ty cesty k tomu, aby ten vztah alespoň nějakým způsobem fungoval mezi tím zavrženým rodičem a tím dítětem, je hrozně těžký. A to vyžaduje velký úsilí od toho zavrženého rodiče, aby ten vztah nějakým způsobem udržoval, posiloval, byť nemůže se s tím dítětem jako vidět.

Na koho se může zavržený rodič obrátit?

Víte co, já tím, že jsem terapeut, tak v individuální terapii můžu doporučit těm lidem a doporučuji, když to my neuchopíme nebo nejde to nějak uchopit, tak i doporučuju nebo my s tím můžeme pracovat v té individuální terapii, tak ho vedu k tomu a doporučuju, aby se obrátil na OSPOD. Na OSPODu si zjistil, jestli ho můžou, jestli oba, oběma rodičům OSPOD nedoporučil nějakou rodinnou terapii a chodili na rodinnou terapii, jo. Takže se ty informace snažím předávat těm lidem. Když je to o té mediaci, tam já úplně nemám, pokud jeden i druhý neřeknou paní mediátorko, můžeme ještě někde o tom jako, tak jim to prostě říct nemůžu, to nejde. Takže spíše se snažím to uchopit já, co nejvíc to jde, v té mediaci. No a v té terapii s těmi dospívajícími, tam se snažím prostě co můžu, aby si ony, ty dospívající děti, samy nějak uchopily ten vztah s tím rodičem, který byl zavržený, ale i s tím, který programoval. Aby se na to mohly podívat, aby samy pro sebe odcházely s tím já jsem v pořádku, moji rodiče to nějak, snažili se, bylo to pro ně těžký, nějak to uchopili, ale prostě ta situace taková je a to, co jsem zažíval, není o mně, že já jsem selhal jako dítě, ale že to rodiče to prostě nějak blbě uchopili. Tak takhle nějak se s tím smířit.

Máte nějaký nápad nebo návrh, v souvislosti s tímto problémem, který zde nezazněl?

No, myslím si, že je hodně důležitý, aby se opravdu posiloval ten vztah rodičovský. A že by se o to měly snažit všechny profese, který pomáhají a že to, možná i to nálepkování těch rodičů úplně nepřispívá k tomu, aby mohli spolupracovat. Že, čím víc se budou ty rodiče jako oddělovat, čím víc se budou hodnotit mezi sebou, oni to dělají, protože jsou v konfliktu a když jsem v konfliktu, tak prostě toho druhého vidím prostě jako, že je to špatný s ním. Ale, že oni potřebují opravdu vyzvedávat to, co, protože, do té doby, než se začali rozcházet, tak se o to dítě nějakým způsobem starali. Oba dva do toho dítěte vkládali to, co sami považovali za důležitý, aby tomu dítěti předali a dali. Takže je důležitý spíše je spojovat. Proto se mi třeba líbí i ta Cochemská praxe, která vlastně vede k tomu, aby ty rodiče opravdu se

snažili domlouvat od začátku. Dobrým nástrojem je rodičovský plán. Myslím si, že když se rodiče zaměří na rodičovský plán, hned na začátku a začnou s tím pracovat, jeden i druhý, tak je to odvede od takových jako strategií právě jako je třeba SZR. Vede je to k tomu dívat se do té budoucnosti, myslet na tu budoucnost toho dítěte, taky na budoucnost vztahu mě jako rodiče a toho dítěte a to je důležitý, jo. To je hrozně důležitý, aby ty pomáhající profese a ti, kteří se okolo toho rozhodování pohybují, tak aby opravdu to směřovali dopředu a nevraceli tedy ty lidi zpátky a nerozdělovali ty rodiče.

Moc děkuji.

Víc mě asi nenapadá z toho, co jsem zažila s těmi rodiči a dětmi a myslím si, že toto je hrozně důležitý. Je to těžký, ale myslím si, že na začátku pro oba je důležitý, aby právě když mají takový ty klapky a jsou nešťastní, tak aby opravdu mohli odžít to svoje zklamání, že to nevyšlo tak, jak si představovali, že ten druhý reaguje nějak jinak, než si představovali, aby dostali k tomuto prostor. Protože pokud k tomuto nedostanou prostor, nemají někde někoho, kdo to s nimi prožije, sdílí, nechá je vyjádřit, co je pro ně důležitý, tak oni jsou jako takový bolaví. Že přes tu bolest pak nejsou schopni prostě spolupracovat na úplně banálních věcech a to je jako, mně to trhá srdce, když pak jako slyším sociální pracovníci, která je naštvaná na ty rodiče a říká to je prostě strašný, on není schopný nebo ona není schopna se na to podívat z pohledu toho dítěte. Jo, není, protože jí nikdo neumožnil vypustit, co potřebuje. Říct jí máš to těžký, ženská, fakt sis představovala ten život nějak jinak a zklamalo tě, jak to vaše partnerství vypadá nebo dopadá, štvě tě, mrzí tě, zlobí tě, jak se k tobě ten partner chová, Je to těžký. Ale dá se to zvládnout. A můžeme to zvládnout jinak, než tím, že prostě to rozseknete, jo. To je důležitý. Protože to je ten první krok. Potřebuju pochopení, ta máma i ten táta, kterým se to rozpadá, potřebuje pochopení pro sebe, protože to je jedna z nejtěžších životních situací pro ty lidi. A když se jí nedostane toho opečovávání, které by ta situace jako potřebovala, tak pak jsou bolaví, no. A když jsem bolavá, když jsem v emocích, tak já nevidím, neslyším a nemůžu přijímat ani dobrý informace.

(rozhovor č. 3, s respondentkou Cecílií)

Jak identifikujete nebo kdy hovoříte o Syndromu zavrženého rodiče?

Já si myslím, že je důležité hned zmínit, jak se k nám rodiče dostávají. A to jako, i když se mohou do té služby přihlásit dobrovolně, že si ji našli a vnímají v ní jako užitek, chtěli by získat podporu, právě při provázení té rozvodové a porozvodové situace. Tak vlastně nejčastěji se k nám dostávají buď na doporučení z OSPODu, sociální pracovníce z OSPODu, která zmapuje tu situaci, vesměs sociální pracovníce už znají, jak pracujeme, takže jsou schopny nějak jako odhadnout, zdali ta naše služba by byla ku prospěchu té rodinné situaci a nebo se potom k nám dostávají rodiče na základě nařízení soudu. A nejčastěji jsou to zakázky týkající se právě, buď třeba vedení rodičů k nějakým dohodám, ohledně péče a nebo když už je ta porozvodová situace, tak k nastavení pravidel rodičovské komunikace. Vedle toho mě napadají teď třeba poslední nějaké dva případy se kterými pracujeme a tam byla zakázka vlastně jednak posílit komunikaci nebo ten rodičovský vztah a současně vlastně znovu obnovit kontakt mezi otcem a dcerou. Ono se to jeví z venku jako že, mohlo by se tomu dát nálepka SZR, shodou okolností se jedná o dospívající dcery, které vlastně odmítají kontakt s otcem. Vedle toho vlastně je ta zkušenost nebo jak se s těmi rodiči poznáváme, i s tou situací, tak za mě nelze říct nebo já se sama vyhýbám tomu onálepkování, že se jedná o SZR, protože nemám za to, že by to naplňovalo ty znaky nebo ten scénář, který vlastně obsahuje ta definice toho pojmu. A ještě přemýšlím, když by se jednalo o takový ten ukázkový SZR, možná se mi vybavuje jedna rodina, kdy to byla soudně nařízená, takže motivace ke spolupráci byla, vlastně tím jedním rodičem, který nebyl v kontaktu s těmi dětmi, tak byla obrovská, ale vedle toho vlastně ten druhý rodič, tam byla motivace nulová. A protože jsme služba dobrovolná, tak i ta spolupráce jak rychle začala, tak i padla. Tak jako přemýšlím, jestli se v té čisté podobě k tomu SZR

vůbec jako dostaneme, možná že i jo, napadá mě právě tou cestou skrze jako nařízení soudu, ale vedle toho taky tam ta moje zkušenost je taková, že vlastně v rámci prostoru, kde se snažíme vést rodiče k nějaké jako dohodě, otevřenému dialogu, vzájemnému naslouchání, tak vlastně asi ta naše práce k tomu není jako úplně vhodná.

Jak pracujete s klienty, kteří jsou tímto problémem zasaženi?

Ano. Napadá mě konkrétní případ, třináctiletá holčička a dva roky už vlastně odmítá kontakt s otcem. Byl tam nařízený i asistovaný kontakt, ale ten vlastně nějak padl i ze strany táty. Vedle toho teď teda i finálně skončil soud, kde je vlastně nařízený kontakt, kdy táta se může vídat s dcerou na několik hodin několikrát do měsíce, v rámci toho asistovaného kontaktu, ale vlastně táta došel k tomu, že dceru nechce do ničeho tlačit a že by vlastně rád šel tou cestou nenásilnou a tudíž tedy vyhledali nebo měl doporučení od sociální pracovnice z OSPODu, aby sem docházeli s mámou. Zásada naší spolupráce je, že pracujeme s rodiči dohromady, nikoli v zvlášť. To znamená, že ta filosofie je taková, že ať se děje co se děje pro to dítě nebo v tom rodinném prostředí, tak vždycky za to nesou odpovědnost ti rodiče. Ale naším klientem je jakoby dítě, kdy říkáme, že vy rodiče pracujete a ku prospěchu toho dítěte. Takže se snažíme rodičům zohledňovat zájmy a potřeby vlastně těch jejich dětí. A pokud možno, tak vlastně dítě nechceme zatěžovat návštěvami, pokud to jde. Nevidíme to pro to dítě prospěšné. Nicméně, vlastně rodiče, když sem docházeli, tak táta byl takový už hodně jako otevřený, vstřícný čemukoliv, co vlastně máma nabídne. Ta maminka se vyjadřovala opakovaně tak, že dcera vlastně to absolutně odmítá, táta byl vlastně už několik let i bez informací, neměl informace o tom, kam dcera dochází do školy, co se jí v životě jako děje vlastně tam probíhal jako nulový kontakt. Takže, vůbec to, že sem společně docházeli, táta se vlastně od mámy, my jsme se ptali, jak se té jejich dceři daří, co prožívá, že změnila školu. Tak tyto všechny informace tady ten táta najednou získával. Vedle toho vlastně ještě ta dcera měla jako i nějaké úzkostné obtíže, takže je v péči psychiatricky. My jsme se spojili i s tou psychiatrickou, abychom měli nějaká doporučení od ní, směrem k té spolupráci i k tomu třeba, jak, jakou zátěž pro ni třeba může znamenat to, kdyby se nějak třeba pevně nastavil ten kontakt. Tak tam jsme úplně nedostali v tomto zelenou, současně jsme se setkali i s tou dcerou, která v tom má dost tedy jako jasno. Že kontakt teď tedy prostě nechce. A pokud ano, tak, ono tam ani nebylo pokud ano, ale do budoucna by si představovala za přítomnosti jako třetí osoby. No, nicméně, když jsme se podívali ještě trošku jako do historie, tak a to se vlastně promítá i do toho druhého, obdobného případu, kdy já nejsem přesvědčená o tom, že by ta máma jako programově naváděla tu dceru směrem k tátovi. Spíš vnímám, že máma je také hodně úzkostná, je hodně napojená na dceru a ta dcera je vlastně svým způsobem jako ten hráč, který si stanovuje jo / ne. Současně vlastně byla přítomna těm dlouhodobým konfliktům a tím, jak byla jako nastavena na mámu nebo napojena na mámu, tak vlastně si vyhodnotila, a to jsou vlastně jakoby běžné tendence, těch dětí v té rozchodové situaci, že se vlastně třeba přimknou jakoby k tomu rodiči, u kterého vnímají větší bezpečí. Takže ona vlastně jako nějak, i na základě toho, že třeba ten vztah mezi tou dcerou a tím otce předtím nebyl také úplně dobrý, tak ten rozvod nebo ta rozvodová situace bych řekla, že je jenom zesilovač něčeho, co už jako nefungovalo předtím. Teď asi úplně nemůžu nabídnout happyend, ale pokračuje to tak, že se snažíme vlastně, máme není tak jako uzavřená nebo nevylučuje, že by k tomu kontaktu nemělo docházet, ona naopak říká, že by jako ráda. Ale vlastně je teď v tomto jakoby slabá a snažíme se ji posílit, ona říká, že vlastně nemůže dělat nebo nechce do ničeho tlačit tu dceru za jejími zády. Jo, jako kdyby vlastně ta dcera měla nastavovat nebo určovat všechno, jak to vlastně bude. Takže třeba tady bych jako spíše než SZR tak to dala spíše jako do nějaké škatulky slabého rodiče a mocné dítě, které prostě.....

Myslíte třeba matku jako obět'?

No, svým způsobem jo. A ta dcera vlastně v tomto jako převzala tu péči o obě dvě.

Jak se k této situaci staví ten otec?

Otce vybavujeme trpělivostí, současně ho povzbuzujeme, spíše podporujeme, on to dělá stále a i hodlá do budoucna, kontaktovat dceru přes smsky, vyjadřovat jí podporu, ptát se, netlačit na ni a zároveň jako projevovat, že by stál o to, že zájem má. Tak v tomto ho jako podporujeme a současně se jako snažíme i tu mámu vést k tomu, aby vlastně jako nějaké informování toho otce započalo z její strany. Říkáme jí, že teď je to na vaší straně, abyste vykopla ten míč a vlastně nějak ji zbavovat těch obav, že vlastně je to bezpečný. Že když dá tátovi informace, tak se vlastně nic jako nestane, v těch jejich jako životech. A současně vlastně to může být jako inspirací pro tu dceru, že pokud vlastně ta máma to zvládá nebo že dokáže s tím tátou komunikovat a není to ohrožující, tak vlastně i pro tu dceru to může být jako důležitá informace, aha, tak třeba se do toho můžu pustit i jednou já. Ale, kdy to bude a jestli to bude, tak to nevím. Vedle toho mě ještě napadá další vlastně holčička nebo holčička, je to dívka, patnáctiletá slečna, kdy ten rozvod je poměrně čerstvý a neprobíhal ten rozchod jako vůbec hezky a ani to soužití táty s mámou nebylo asi vůbec hezké, přičemž tam nějak asi táta dlouhodobě byl v té roli toho trochu jako původce těch konfliktů a prostě věk patnáct let, to už je jako kdy si dospívající přehodnocují, spíše si staví nějaký jako hodnotový systém co chtějí dělat, co nechtějí dělat. Zároveň ten táta je hodně, jak bych to řekla, vnímá ten život jako hodně černobíle a nekompromisně, jo. Je takový ultimátní a vlastně nějak jako dojel na to, že o ten vztah s tou dcerou prostě nepečoval, těch předchozích patnáct let. A teď ta dcera prostě jako odmítala ten kontakt. Vedle toho se nám vlastně podařilo tady jedno setkání společné, ale bylo to vlastně o tom, že ta dcera dostala jako, nebylo to o tom, že musíš přijít, ale jako nabídka. Táta by o to stál, chceš taky? Současně jsem se paralelně setkávala s tou dcerou samostatně, tak jsme to jako probíraly a vlastně i říkala, že ví, že by to jako pro ni bylo dobrý, vlastně ten kontakt s tím tátou nějak jako znovu obnovit a mít. Na druhé straně se mi třeba zase strašně líbilo to, že říkala: „No ale můj táta vlastně taky nějakou dobu byl jako uražený a byl našťvaný, nekontaktoval mě, tak proč vlastně já si to také nemůžu dovolit?“ Takže tam byl i nějaký takový ten puberťácký vzdor, na který má prostě jako nárok, jo. Protože jinak je to vlastně jako taková hodně, jak bych to řekla, taková ta slušňáčka, takový ten slušňácký typ slečny, není to žádná vzdorovitá puberťačka, ale vlastně mně se líbilo, že i toto si nějak jako zkusila si dovolit. Že když táta, ti dospělí dělají toto, tak já vlastně bych měla taky. Ale vedle toho teda byla vstřícná a vlastně jsme se setkali teď poprvé, hráli jsme Prší a vlastně oba dva ocenili, že se jim podařilo setkat a máme naplánované další setkání. Tak uvidíme, jak to bude vlastně pokračovat. Ta zakázka nebo to, co teď budeme nabízet je toto setkávání, přičemž ještě předtím táta tedy nejprve docházel s mámou, asi čtvrt rok a probírali jsme vlastně vzájemnou rodičovskou komunikaci, kdy tu spolupráci nějak jako uzavřeli s tím, že táta měl, ještě vedle toho, za cíl vlastně to setkání. Tak uvidíme. Ale zase je tam pro mě jako nějaký společný jmenovatel, že to bylo zase jako zesílení toho, co nefungovalo jako předtím. Vedle toho tedy ta máma je vlastně jako podporující v tom kontaktu a zároveň tady už se jedná o patnáctiletou dívku a v patnácti letech si už sami, i před soudem, děti jako určují nebo se vyjadřují k tomu, jak to chtějí. Pak mě ještě napadají nějaké jako standardní zkušenosti s rozvodem nebo porozvodovou situací, že děti mají prostě jako tendence, teď nevím, jestli tendence, buď si jako vybírat toho pro něj bezpečného rodiče nebo toho, kde mají pocit, že vlastně je to pro ně nějaké jako přehledné nebo stabilní prostředí. Ale současně i k tomu, že když dochází třeba ke střídavé péči nebo je ta péče jako víc rovnoměrná, tak rodiče vlastně jako přinášejí úplně odlišné zkušenosti to, co jim děti jako říkají. A rodiče uklidňuje v tom, že to je vlastně taky jako v pořádku nebo děje se to a je to taky nějaké jako adaptace na tu novou situaci, kdy ty děti...takhle, pokud ty děti k tomu inklinují tehdy, když vlastně je nepropustnost mezi těmi dvěma domácnostmi, mezi těmi dvěma světy táty a mámy. Že i když tedy vlastně ten rodič jako cíleně nenavádí nebo nemanipuluje ty děti vůči tomu druhému rodiči, tak pokud ty děti jako vnímají, že vlastně táta s mámou jsou vlastně jako ve velkém konfliktu, informace si nepředávají, tak potom vlastně mají jako potřebu, vždycky u toho rodiče, u kterého jsou, tak se jako zadaptovat vlastně i na to jeho naladění, jo. Že pokud třeba slyšávají od mámy, že mámy nadává na tátou a nebo to nějak jako jenom vyplývá z té

atmosféry u mámy, tak se nabízí to, že děti nebudou si jako vychvalovat, jak si to u táty užily, ale naopak se spíše jako naladí na to, co se očekává, aby jim bylo dobře s tou mámou. Jo a stejně tak i vlastně u toho táty. A to, s čím třeba potom ti rodiče přichází je, že třeba jeden z nich řekne: „No, ale mně ty děti říkají, že se u tebe mají jako úplně špatně, že jim toto zakazuješ, nedovoluješ“. A ten druhý rodič přijde s tím: „No ale my si to užíváme, máme se dobře. Já mám za to, že jsou děti spokojené“.

Myslíte tedy, že ten impuls je právě vždy od toho druhého rodiče?

Ne, myslím si, že ten impuls je o tom, že si rodiče neuvědomují, že má velký význam i to, jak se jim daří nebo nedaří, aby děti svobodně přecházely mezi oběma rodiči. Aby mohly svobodně říkat to, jak se měly u toho jednoho rodiče nebo i to, že si, že třeba nejsou nositeli informací, jo: „Řekni, tátovi, aby ti pořídil boty“. Mělo by zaznít: „My si to s tátou domluvíme a jeden z nás to pořídí“. Nebo i to, že si může přenášet věci mezi jedním a druhým rodičem. Že vlastně ty děti si nemusí vybírat, který z těch dvou světů je jako lepší, který horší a zároveň tam nejsou, není tak vysoká zeď, kdy pak to vlastně v nich vytváří jako schizofrenní tendence, kdy když jsem u mámy, tak se musím nastavit tak, jak to u mámy funguje nebo jak ta máma je naladěná.

Ano, rozumím. Ty přechody dětí by měly být nenásilné i podobné.

No, podobné nemusí být a nemusí být podobné úplně v těch jako, jak bych to řekla, že chodí spát stejně, ale už třeba jenom, že o tom druhém rodiči mluvím neutrálně. Že vlastně to, když si, já nevím, dítě stěžuje nebo něco zažívá, tak hned na to jako nereaguju, že to je vlastně nějaký záměr toho druhého rodiče, že vlastně od toho si jako, k tomu si ponechávám úctu, že třeba nenechávám na tom dítěti, aby tomu druhému rodiči něco řeklo nebo ho nezpovídám, jak to ten druhý rodič má, protože to vím, protože se mi daří vlastně s ním komunikovat.

Jakoby ho nezatěžovat těmi rodičovskými záležitostmi?

Jo, jo, přesně tak.

Protože si myslím, že i když tam ten záměr třeba není, aby to dítě si jako vybíralo, tak vlastně pokud ta nepropustnost tam je, tak jenom si říkám, jenom z nějakého pudu sebezáchovy a nějaký jako šetrností k sobě, vlastně i běžný člověk si jako vybírá jako pro něj to lepší, šetrnější, kde vlastně nemusím vynakládat jako tolik energie.

Stejně tak i potom je důležitý věk nebo přihlídnutí k věku toho dítěte, kdy třeba může fungovat, já nevím, z pravidla třeba tak plus minus od dvanácti let jako střídavá péče a pak už ty děti zase začnou hodně přemýšlet spíše jako pragmaticky a najednou už jim jako nevyhovuje dojíždět jeden týden do školy půl hodiny, když je to vlastně u toho druhého rodiče třeba pět minut. A tam vlastně to může také vyvolat mezi těmi rodiči vlastně nějaký konflikt jako: „Hele, ty ho navádíš. Do teď to fungovalo a jak to, že teď nechce najednou“.

Z vašeho pohledu, má zavrhaný rodič situaci přijmout, respektovat nezájem dítěte a tím situaci nezhoršovat nebo se má domáhat styku s dítětem všemi možnými legálními prostředky a na situaci nerezignovat?

No, když budu vycházet z toho prvního případu, tak mi tam přijde vlastně jako minimálně důležité ten kontakt jako nabízet a udržovat a dávat tomu dítěti vědět, že vlastně o to jako stojím a budu stát. Že budu vždycky tím rodičem, který mu bude dávat tu podporu. To mi přijde jako strašně důležité. Ta cesta, takhle, říkám si, že je určující i to, jak se do toho vztahu dostali. A to není ze dne na den a já jsem vlastně teď mluvila jako o různých příčinách. Takže se mně k tomu strašně těžko vyjadřuje, jestli potom, v jaké roli je vlastně ten rodič nebo jak se do té pozice jako dostal. Já spíš jako přemýšlím o tom, že, my se snažíme jet tou cestou jako preventivní a vlastně mi přijde jako hodně smutný, že vlastně potom jako k takovým jako syndromům dochází. Protože mi přijde, že hodně předtím se dá, se dají ty věci nějak jako upracovat. A možná bych začala úplně jako preventivní nebo jako v rámci prevence prostě třeba edukací rodičů, jako fakt povinnou edukací rodičů v rámci rozvodové situace, že je to jako opravdu nová životní

situace, nejen pro ty rodiče, ale hlavně pro ty děti. Tak i směrem vlastně k nim, vybavit ty rodiče tím, co to pro ty děti znamená, co děti potřebují, kde třeba nacházet podporu, když nevím nebo na to jako nějak sami nestačíme. Podporovat je vlastně tou cestou dohod a dialogů, nikoli soudu, což tady vlastně i zažíváme, že vedle toho někdy soudní nařízení, soudně nařízené zakázky, tak to jsou případy, kdy už jsou jako několikaleté, těžké a je to vlastně jako pozdě, jo. Tam nemám pocit, že by se nám jako nějak dařilo, ale vedle toho jsou také případy, kdy teprve vlastně rodiče započali ten rozvodový proces a ten soud jako navrhuje nebo i třeba nařídí rodičům, že to než, že by chtěl rozhodovat o jejich vlastně i osudech jejich dítěte a o té péči, takže doporučuje nebo nařizuje třeba typ naší služby. A to mi přijde jako dobrý. Ale to si myslím, že obecně je to jako systémová věc, že jsou tady soudy i soudcové, kteří vlastně jednou v rámci té Cochemské praxe. Svým způsobem do toho spadáme vlastně i my, my hodně spolupracujeme s pražskými OSPODY, setkáváme se se sociálními pracovníci. Například, když k nám doporučí rodinu, tak si ji zveme na úvodní setkání, kdy ji vlastně do toho úvodního jako představení té rodinné situace a toho, co by se tady vlastně mělo s rodiči, na jakých tématech by se mělo pracovat, tak i ona tam vlastně vnáší ten svůj pohled. Tak to mi přijde vlastně jako strašně smysluplné. Stejně tak vlastně potom, když dochází k ukončení té spolupráce, tak ty sociální pracovníce o tom informujeme, ony si mohou vyžádat zprávy a vlastně zase můžeme tak jako společně, jako multidisciplinárně fungovat. A to mi dává jako hodně velký smysl a stejně tak jako, když je tam potom do toho zapojený i soud. Když ví, jakou službu nabízíme a když vlastně i on nějak jako správně vyhodnotí, že je vlastně lepší než nějaký jako rozsudek, je vlastně nejprve ty rodiče vést tady k té dohodě. A vlastně na některých soudech i probíhají edukace, jako třeba skupinová vzdělávání, kdy se rodiče právě seznamují s tím, jaký to má třeba emoční dopad na dítě, rozchod, rozvod, co může následovat, na co se připravit. Tak to mi dává jako hodně velký smysl.

A to se děje?

Ano, to se děje třeba na Praze deset. Pak třeba máme také zkušenost z Mostu. V Mostě je také jeden za soudců, který jako podporuje Cochemskou praxi, kterou tam zavedl. Takže třeba mostecký soud je v tomto hodně známý. A tam vlastně také funguje wiming for wiming, který v rámci sdíleného rodičovství dělá vlastně také edukaci rodičům. Ale asi bych třeba tyto věci, než na úroveň dobrovolnou nebo doporučení, tak já sama za sebe bych to asi vlastně použila systémově, jako nějakou povinnost pro rodiče.

Ano, protože ono to kolikrát může zřejmě zkrachovat jen na neznalosti, že si ten rodič vůbec nedokáže vše uvědomit a najednou – aha, tak ono je to takhle.

Jo, jo, ono už třeba jenom seznámení s tím, že když se rozvádíme, tak jaká jsou, jak vlastně ta rodičovská zodpovědnost pokračuje dál. Kdy je nezbytné vlastně neustále do toho zapojovat toho druhého rodiče, tak někdy to fakt stojí i na této znalosti.

Uvědomit si, že se rozchází manželství, ale nikoliv rodičovství, že?

Ano.

Pozorujete u programujících rodičů některé charakteristické rysy, které mají společné?

No, já přemýšlím nad tím, kdy i nám se nedaří s určitým typem rodiče vůbec jako spolupracovat. A tam si myslím, že to může jako sklouznout i tady k tomu. A tam bych to možná jako, teď trochu jako oleibelinguju, ale vlastně jsou to rodiče kde, teď se nechci pouštět do diagnostik, ale kde se prostě vyskytuje nějaký, nějaké jako podoba třeba poruchy osobnosti. Kde vlastně postrádáme nějakou jako empatii, náhled, sebereflexi. Tam je to jako těžké potom vnést, si říkám třeba jako i tomu rodiči, pohled toho dítěte nebo jeho potřeby. Nebo jsou to rodiče názorově rigidní, kdy vlastně ani v životě nejsou schopni dialogu nebo se nějak jako napojit na druhého člověka. Tak tam si myslím, že jako může být vyšší riziko k tomu, že vlastně i to dítě třeba vnímá jako nějaký nástroj, nikoliv jako bytost, kterou by měl rozvíjet, pečovat o ni, zajímat se vlastně o to, jak se dítěti daří, jak mu je, podporovat jeho psychický vývoj.

Takže spíše se nejedná o dominantní osobnost?

Ale podle mě také. Já si myslím, že obecně SZR, já tam vnímám jako silný podíl manipulace, tak potom je vlastně otázka, kdo je tím manipulátem a tak tam se nabízí vlastně jako lidí, kteří mají ta ega hodně posunutý jako k sobě, kdy v nich chybí jako takový ohled k druhým, kdy jako sledují ten svůj prospěch a kdy to okolí vnímají prostě jako nástroje k tomu získat vlastně to, co potřebuju já. A tam si myslím, že už je jedno, jestli se jedná o dítě nebo není to jedno, že vlastně je to někdo, kdo třeba takhle přistupuje i jako k ostatním lidem. Tudíž to dítě jenom zapadá do toho, jak vlastně jako standardně se chová. A nebo to můžou být pro mě třeba nějaké jako nezralé osobnosti, kdy to jako hodně souvisí s tím, že ten rodič není schopný se vyrovnat vlastně s tou rozvodovou situací, protože rozvodová situace taky může být jako významným traumatem v životě lidí a tam si myslím, že se s tím dá pracovat jako víc, třeba prostřednictvím nějaké individuální terapie. Setkáváme se, když vlastně rodiče, v rámci té situace aktuální, se kterou přicházejí, tak každý už ji má zpracovanou trošku jinak. Protože standardně bývá spíše jeden iniciátor toho rozvodu, který se už s tím emočně nějak jako vyrovnává nebo posunul dál, zatímco ten druhý rodič je někde třeba na začátku. Rodičům i nabízíme vlastně nějaké porozumění toho, jaké jsou jako fáze toho vyrovnávání se s tím rozchodem, přes a teď jestli je tam nějaké jako zoufalství, popírání, zoufalství, vztek. Pak je druhá míra vyrovnání se. Takže se jim snažíme, aby se i sami v sobě trošku zorientovali, co vlastně jako zažívají, nějak si to jako zvědomili a když jako vnímáme, že vlastně jeden rodič se vnáší nějaký jako věci, který nejspíš souvisí s jeho jako nezpracováním toho rozvodu, ale vlastně my ten prostor věnujeme těm dětem nebo té péči, tak prostě od nás slyší doporučení na individuální terapii. To se snažíme taky jako zachytávat, těm rodičům to vlastně jako pojmenovat, zvědomovat a vlastně tímto směrem je i vést, že je jako důležitý o sebe pečovat, o svou jako emoční pohodu, protože to vlastně je, to jsou propojené nádoby, ty děti a rodiče.

Dle vás se tedy nedá úplně říci, že se jde třeba o oběti, například psychicky slabší lidi, kteří se tím manipulujícím chování brání a nebo naopak někdo, kdo se cítí v tom vztahu nadřazený?

No obecně bych asi vzala asi nějaký takový ten rys, že ten rodič vlastně jako vůbec není napojený na to dítě. Takže vlastně to dítě vnímá opravdu jako jenom, má ho jako prostředek pomsty vůči tomu druhému. Ať už tam vstupuje to, že je emočně nevyzrálý, nedokáže zpracovávat svoje emoce nebo vedle toho naopak nemá vůbec náhled a sebereflexi a vlastně to tam moc jako necítí. Jo, mně připadá, že buď jako necítí vůbec a nebo cítí jako jenom sebe.

Je vaše práce s klienty úspěšná?

Rozumím. To je vlastně i něco, co s kolegy pořád oslovujeme i k nám, abychom nevyhořeli, co je vlastně smyslem té práce a z čeho můžeme čerpat, co můžeme říci, že se nám vlastně jako daří. A asi cesta k tomu je, že vlastně nevkádat do toho jako vlastní očekávání v tom, že chtěli bychom ty rodiče posunout tam a tam nebo se jako ta situace nabízí a rodiče toho nevyužívají nebo měli by využít a my bychom to dělali jinak než oni. Tak je důležité se vlastně v tomto nějak jako zdržet a máme vlastně vstupní tak výstupní dotazníky a nebo u toho vstupního nebo v rámci těch seznamovacích konzultací, protože s rodiči se vídám vždy jednou za čtrnáct dní, říkáme, že první čtyři konzultace jsou pro nás takové jako mapovací, zpřehledňovací, kdy se seznamujeme s rodinnou situací. Ale tak vlastně i s těmi rodiči jako takovými, ptáme se jich jednak na témata, kterým by se chtěli věnovat, ale současně i na očekávání od nás a od toho druhého rodiče. A hodně pracujeme s tím, jestli je to jako zrealizovatelné nebo ne a pak tomu vlastně dáváme čtvrtrok, kdy podepisujeme smlouvu o poskytnutí sociální služby a tam definujeme to téma, ten cíl, na co se soustředit. Protože vlastně rodiče přináší tisíc témat, ale my říkáme, my nechceme, abyste měli potom ten pocit, že vlastně se věnujeme všemu a přitom jako ničemu. Protože jsou vlastně důležité ty drobné jako změny, které chceme pro vás zachytávat. Protože na nich vlastně vy budete mít zkušenost, že se vlastně něco jako podařilo, že to není jenom marný, protože často ti rodiče mají vlastně nějaký jako hodně tunelové vidění a mají za to, že jim nic nefunguje, nic nejde a my se naopak snažíme jim

zvědomovat a zviditelňovat ty věci, které za nás jako fungují, aby se měli o co opřít. Tak si říkám, pro nás je úspěch vlastně v tom, když rodiče vydrží tu spolupráci, že nějak, není to pro ně příjemné, ale že do toho vkládají vlastně čas a energii se tady setkávat s tím druhým člověkem, kterého by nejraději jako neviděli. Pak, když se jim daří nějak jako vést dialog, slušnou konverzaci, když jsou schopni vlastně od těch svých témat se bavit jako o dětech, tak za to je také jako hodně oceňujeme a pak vlastně pro nás je důležitá i zpětná vazba, k čemu ta naše služba vlastně jim byla a to nám zachycují do výstupních dotazníků. A někdy jsme fakt překvapeni, že to, co bychom vůbec nevnímali, že je pro ně jako přínos, tak i to, že se vlastně jako setkají a i když se na ničem nedohodnou, ale že ani častokrát nemají tu příležitost se setkávat a o těch věcech se bavit, tak i to třeba oni reflektují jako, že vnímají pro ně v tu chvíli jako přínos. I to, že vlastně ten táta tady najednou slyší o své dceři, informace za poslední dva roky, kdy vlastně neměl žádnou, tak to je taky něco, z čeho může těžit, na čem může stavět. Takže, ty přínosy jsou jako různé, ale také ty spolupráce končí ne vždycky jako hezky a tam spíše vnímáme jako význam role toho soudu nebo těch institucí. Často to jsou takové spolupráce, končí, když tam akceleruje ten konflikt a ti rodiče jsou v takovém boji, že vlastně ta setkávání spíše ubližují, zraňují, zraňují se navzájem, ale není to vlastně jako prospěšný. Tak tam je dobrý toto nějak jako utnout a prostě třeba vnést jako rozhodnutí nebo rozsudek soudně. Nastavit jim jako jasné mantinely, hranice, herní póly, ve kterém se vlastně pohybují s jasnými pravidly. Protože tam se nedá nic jako dohodnout nebo vést prostě jako dialog.

Rozumím tomu, že tedy ten neúspěch je spíše postavený na tom, že oni nejsou sami schopni, přesvědčení k tomu, že by se vůbec s tím druhým bavili?

No, asi taky, já si říkám, jestli jako neúspěch nějak i identifikovat to, že v tuto chvíli vlastně není možné se dohodnout a je zapotřebí tuto situaci, ve prospěch dítěte, řešit jako jinak, to znamená třeba soudně. To znamená nevést rodiče k dialogu, tlačit je do mediací a tlačit je do služeb, když vlastně na to nejsou nastaveni a nemají vlastně k tomu.....no, takže chci říct, že to, co by člověk vnímal zvenčí jestli je to jako úspěch nebo neúspěch, tak úplně jako z té naší pozice to nelze takhle jako nazvat, protože to bereme tak, že děláme co můžeme, v rámci našich kompetencí a možností a ty zakázky a ty situace jsou vždycky tak jako jedinečné, že asi je to i o nějakém jako, že i vlastně nějaký můj pohled nebo vyhodnocení toho, co se nám dařilo nebo nedařilo vlastně nemusí vždycky odpovídat tomu, co ten rodič jako vnímá. Zároveň asi možná pro mě ještě jako důležitý pohled, jestli jsme nějakým způsobem jako zvýšili komfort dítěti v rámci té situace. Tak to je asi možná nějaký pro mě osobně jako měřítko.

Na koho se může zavržený rodič obrátit? Je něco či někdo, na koho vy můžete odkázat nebo odkazujete, pokud třeba nedojde zde k úspěchu?

Hm, no naše organizace má několik center. A vlastně funguje i meziorganizační spolupráce. Máme, poslední dva roky funguje centrum duševního zdraví, které pracuje vlastně s dětmi s nějakými duševními obtížemi a tam například byl dospívající klučina, který hodně řešil třeba úzkostné stavy a kolegům vlastně v rámci nějaké jakoby návazné služby, tak vnímali zapotřebí spolupracovat s rodiči, kteří vlastně svou jako nekomunikací, protože byli už několik let rozvedeni, tak přispívali vlastně k těm úzkostem. Takže následně jsme potom třeba pracovali takhle jako s rodiči. Takže, když jako vnímáme, že je ještě dobré vlastně napojit ty rodiče nebo to dítě na nějakou službu, tak za nás vysíláme to doporučení, stejně tak i třeba, když vidíme, že ten jeden rodič je, nemá dostatečné zdroje třeba k tomu, aby vlastně zvládal emočně tu situaci, tak právě třeba odkazujeme na individuální terapii. Vedle toho se ale také ptáme, jestli ti rodiče ještě nějaké služby čerpají a snažíme se, když vnímáme, že to je něco, co vlastně zasahuje do toho nebo co by mohlo nějakou posunout tu spolupráci nebo tak jako doplnit, tak se s těmi odborníky kontaktujeme. Často to bývá, když děti jsou v nějaké terapeutické péči, tak po souhlasu rodičů se třeba zkontaktujeme s tím terapeutem, jestli on má třeba nějaké doporučení k rodičům. Když vnímáme, že by bylo záhodno, aby jako i dítě mělo třeba ten prostor k vyjádření nebo i k nějaké jako ventilaci, tak si zveme děti sem, ale nepracujeme s nimi jakoby terapeuticky nebo diagnosticky. Ale je to spíš fakt jako

prostor o tom, aby nám daly zpětnou vazbu jestli se něco daří nebo co by chtěly rodičům vzkázat nebo posunout. Vyplynoují i z toho třeba krásný jako konkrétní věci k těm rodičům. Třeba ohledně předávání, že si přejí třeba, aby jezdili konkrétní cestou nebo aby, já nevím, jeden rodič, který začíná tu péči, tak aby si vždycky dojel k tomu druhému, jo. Tak ten prostor tady nabízíme těm dětem a pak ještě přemýšlím, naopak, když třeba vnímám, že ti rodiče jsou třeba naopak přeslužbovaní, ale tomuto se snažíme vyhnout v tom, že na úvodu nebo ještě než se k nám vlastně ještě dostanou, tak se vyptáváme, jestli nějaké služby čerpali, čerpají a jestli to nevnímáme, že už je to jako hodně. Tohle se také stává, že vlastně rodiče třeba chodí do mediace a vedle toho chodí k nám. A taky se vlastně snažíme, že pokud chodí k nám, tak aby pozastavili veškerá vlastně třeba jako soudní řízení nebo i stáhli trestní oznámení, protože zase máme tu zkušenost, že to je něco, co potom tady se jako objevuje. Takže se snažíme trošku takový klid, klid zbrání, no. Takže v rámci organizace a pak i různé, dle potřeby.

Poslední, závěrečná otázka. Máte vy nějaký nápad či návrh, v souvislosti s tímto problémem, který zde nezazněl a je důležitý?

Jo, já bych to vzala úplně jako z gruntu, jako celý systém, jak jsem říkala, že mi přijde hodně důležitý důraz na tu jako prevenci, aby se předcházelo potom těm stavům ať už ve formě toho SZR nebo vůbec jako těm nějakým dlouhodobým konfliktům, tak mně přijde jako důležitý opravdu ty rodiče na to nějak vybavit znalostně i třeba v tom smyslu, aby věděli, že se můžou někam obracet, že je důležitý v tu chvíli pečovat jak o sebe, o své emoce, tak potom vlastně, aby měl kapacitu nějak vnímat i ty potřeby těch dětí, který často třeba zapadají, právě v rámci těch konfliktů. Pak by mi přišlo i dobré, a teď vlastně i ta myšlenka toho sdíleného rodičovství, úplně vyjmout terminologii, pojmovou střídavé péče, výlučná péče jednoho rodiče. Vůbec to jakoby neškatulkovat, protože si myslím, že by tím ubylo mnoho bojů mezi rodiči o to, jestli vyhrají střídavku nebo prohrají. A vůbec, prostě bych to nazvala nějakým, klidně sdíleným rodičovstvím nebo rodičovským týmem, rodičovskou péčí, rodičovským projektem, tedy ty rodiče spojovat a nikoliv rozdělovat. Pak už by bylo jedno, jestli ten jeden rodič bude mít, já nevím, v rámci třeba té péče, větší poměr, menší poměr, ale vlastně pořád jako dbát důraz – jste v tom oba dva, je to na vás. S tím třeba souvisí i, já nevím, pro ty děti, aby rodiče, když se rozhodnou vlastně, že se rozvedou, tak pak třeba jeden se odstěhuje úplně někam mimo komfortní dojezdovou vzdálenost. Tak v tomto bych také byla jako dost přísná a stanovila bych jasné podmínky pro rodiče, že pokud jsme v tom jako oba dva, tak se nás týkají tato omezení. Protože často se ty děti dostávají spíše do toho, že jsou postaveni, tak a teď budeš mít třeba dvě školy, dvě školky nebo budeš dojíždět, já nevím, hodinu do školy. A zase to přináší spoustu jako emocí, nemožností se dohodnout. A tak vlastně jít jako tou preventivní cestou a víc ty rodiče, víc jim zdůrazňovat tu zodpovědnost, jejich kompetence a nějak jako nerozdělovat matka – otec, ale rodiče. A stejně tak to nečlenit na střídavou, výlučnou péči. On ještě každý soudce to pojímá hodně jako individuálně. Takže jsou třeba asymetrické střídavé péče, kdy děti u jednoho rodiče jsou šest dní, u druhého osm dní, ale přičemž úplně stejná podoba je mezi tou výlučnou péčí. Ale už to jako vnáší, já bych prostě tyto pojmy úplně vyřadila a vlastně bych se jenom bavilo o tom, kolik dní a v jakém rozvrhu dítě bude u jednoho rodiče, u druhého rodiče. Pak je vaší povinností zabezpečit to, aby mělo komfortní dojezd do školy, mezi vámi, aby střídání prostě bylo pro něj co nejméně zatěžující. Nějak to směřovat prostě k tomu dítěti. A nějak je vést k tomu, že i vlastně za ten rozvod jsou oba dva jako zodpovědní a že k tomu se vážou i nějaké jakoby povinnosti, nějaké odpovědnost vůči tomu dítěti, takže neodjet si, omezení. Prostě jednou jsem rodič a je to tak. Měli jsme tady rodiče, kdy máma se odstěhovala se čtyřletým klukem za rodiči na Moravu a dítě si předávali na nádraží na půl cesty.

Děkuji za rozhovor.

(rozhovor č. 4, s respondentkou Denisou)

Jak identifikujete nebo kdy hovoříte o Syndromu zavrženého rodiče?

No tak určitě si to neřekneme, když ta práce začíná. Určitě ne, protože jako těch faktorů musí být více, abychom toto potom nějak začali rozlišovat. Protože samozřejmě dítě prožívá ten konflikt rodičů velice těžce, dopadá to na něho hodně, když třeba zažil nějaké násilí, které bylo třeba ze strany jednoho rodiče vůči druhému rodiči. Tak samozřejmě to dítě, celkem pochopitelně, se zlobí na toho, kdo se toho násilí dopustil a samozřejmě, i když má třeba dítě rádo oba rodiče, tak ale nerozumí tomu, co se to tak strašného stalo, že si tam tohle jako objevil, ostatně on tomu nerozumí ani ten, kdo bije, ani ten, kdo rány obdrží nebo u některých, že jo, to bývá, že se teda vlastně perou, navzájem, tak oni sami taky tomu nerozumí, co se jim to děje a co se jim to stalo všechno, že to vedlo teda až k tomu vyhocenému teda násilí. Takže, ze začátku je celkem pochopitelné u všech těchto dětí, že se na toho rodiče zlobí. Někdy je to teda i tak, že se zlobí naopak na toho slabšího, jako někdy bývá, že jo, že vlastně matka, otec na matku křičí, otec matku udeří a dítě se může zlobit i na matku, že nic neudělá, že se nebrání, že to dopustí, tyhle věci. Takže to nějak jako sledujete během celého toho procesu a teprve za víckrát a za většího pozorování začínáte identifikovat to, že tam není jenom důsledek těch událostí, ale že tam je cílená snaha jednoho z těch rodičů to dítě ovlivnit. Jo a někdy to bývá i, že vlastně se dítěti říká nepravda, že vlastně se dítěti říkají věci, které se nestaly. Ale dítě věří tomu, že se staly. Takže, v podstatě, když to tak jako pozorujete, tak vidíte, že tam toto jako nastává, jo, že nedaří se pozvat to dítě k tomu, aby si uvědomilo, že to, co se dělo mezi rodiči, tak že to nebylo teda rozhodně nic chvályhodného, ale že se jde dál, že oba zůstávají rodiči, že mají dítě rádi, že se snaží nějakým způsobem dospět k nějakým dohodám, aby to pro to dítě nebo pro děti bylo snesitelné. Ale, pokud tam přetrvává takový to rozzlobení na toho rodiče, pokud tam se začnou objevovat takové ty věci, jako že vlastně mluví jako ten rodič, jo, že vlastně opakuje, jo. Jako třeba tady máme jednoho toho chlapečka a ten neustále opakuje věci, které nemůže mít z vlastní hlavy a jsou to teda, tím, že tady máme oba ty rodiče, tak my slyšíme, co říká ten tatínek, že jo. A pakliže nám chlapeček opakuje doslova to, co říká tatínek, hmm, tak už je to jako závažné, no a pak tedy krůček po krůčku poznáváte, že tam toto je, jo. Dítě prostě odmítne, třeba v tomto případě, dítě odmítne matku, on teď už je tak daleko, že říká: „to není moje matka, to není matka“ a přimkne se k tomu rodiči, který ho vlastně jakoby si získá, má ho v péči. Jedním z důvodů, proč jsou ty střídavé péče, je i tady to, že dítě má tedy možnost, pokud to tedy jenom trochu jde, já jako nejsem velká zastánkyně střídavé péče, ale zároveň nejsem proti a každopádně je to tak, že dítě má šanci slyšet jak jednoho rodiče, tak druhého rodiče. Kdežto, když je tedy v péči, jako třeba tento chlapeček, je teda v péči otce, tak nemá vůbec možnost být s tou matkou, neslyší, co říká matka vůbec, ale jenom stále slyší, co říká otec. Takže, to je potom jako silný vliv toho a vlastně i to dítě kvůli svému přežití, protože, co tak jako dítě může dělat, dítě potřebuje ty dospělé. Takže se přimkne k tomu rodiči a spolu s ním odmítne toho druhého. Takže to, ale jak říkám, nepozná se to jako nějak, není dobré to nějak jako unáhleně vyhlásit, stejně to jako moc nepomůže, že jo, dobrý, tak zjistíte, že tohle tak je, no a co dál?

A když zjistíte, že se něco takového děje, tak co dál? Jak postupujete při řešení?

No, tak jako jednak samozřejmě je nutné mluvit s rodičem, který má to dítě v péči a nějak mu jako nasvítit, co vlastně dělá. Jenomže, dost často ten rodič si to neuvědomuje, že to vlastně dělá. Tam jsou ty boje mezi těmi rodiči a oni jsou přesvědčeni o tom, že vedou jako svatou válku, dobrou válku, v zájmu toho dítěte, „přece toho idiota nenechám, aby pečoval o mé dítě“, že jo. Takže, v podstatě, jako oni věří tomu, že to dělají dobře, ale nicméně někdy se docela podaří nasvítit, že to jako není úplně to, co by pro dítě bylo jako dobré. Že jenom, teď zrovna nedávno jsem tady básnila jedné klientce o tom, že vlastně to dítě přece, vy jste taky zdravotnice, že jo, to nemusím dlouze vykládat, že v tom dítěti jsou teda ty geny, že jo, máme to DNA, no tak jsou tam teda ty geny z obou stran a že vlastně rodič, který teda odmítá toho druhého rodiče a dítě vede k tomu, aby taky odmítlo, tak že vlastně chce po dítěti, aby odmítlo kus sebe.

Aby nenávidělo kus sebe samého, jo. Takže, to není úplně to nejlepší, co bychom asi pro naše děti chtěli. No a některý ten rodič řekne: „aha, aha, to nechci dělat“, jo a tam je vyhráno a už pěkně krůček po krůčku se pracuje na tom, aby se tyhle věci nějak jako napravily a je to tedy ale docela taková jako ošemetná práce, protože ta psychika toho dítěte vlastně je hodně křehká a tady toto, děti mají docela rády, když to mají tak jako černobílé, že jo, a toto vlastně nějakým způsobem vyžaduje, aby i to dítě se nějak jako hodně zamyslelo nad celou tou situací a vlastně aby zkusilo nějak jako se podívat na věci trošku jinýma očima. Je to teda hodně svízelný. No a někdy ten rodič dělá ještě takovou věc, že poskytuje takzvanou jakoby dvojí vazbu, kdy vlastně na jednu stranu říká: „matka je špatná“ a na druhou stranu ale přivádí to dítě na ten asistovaný kontakt, jo. Takže, co si ten chlapeček má teda o tom myslet? „On mě vede ke špatné matce.“ Jo, takže to dítě vůbec neví, čím je. A třeba tedy, v případě tady toho chlapečka, kde teda říkáme, že tam opravdu už došlo k tomu SZR, tak ten už, a to se teda ale stává docela často, že ten rodič, když jakoby promešká tu chvíli, kdy ještě se to dá nějakým způsobem ještě trošičku narušit, tak pak to dítě už vlastně jde i proti tomu rodiči, který ho k tomu vedl, jo. Jako třeba tento chlapeček, jo, tak prostě ten táta mu říká: „A no tak pojď, máma ti přinesla tady bábovku a koupila ti tričko, to jsou teda blbiny, jo, ale nějak se už i on jakoby trochu snaží, ale dítě řekne: „Ne, to není moje matka! Ne, žádný tričko nechci! Nebude mi nic dávat! Nevezmu si to!“ Nic, nic, nic, jo. Takže potom vlastně i ten otec sám je úplně jakoby bezmocný, protože už se to tam jako přesunulo na ten druhý břeh, no. Ono se jako s tím těžce pracuje, no.

A pracuje se i s tím druhým, zavrženým rodičem?

No samozřejmě, no samozřejmě, samozřejmě. To je jako, se pracuje se všemi, že jo. Tam jako vlastně připravujete oba na to, jak teda budou s tím dítětem zacházet, co budou dělat, jak to budou dělat a primární je teda práce s oběma rodiči, aby teda oni se setkávali, domlouvali a s tím dítětem aby nějakým způsobem také jako byli. Ale jako někdy je to opravdu už docela hodně těžký. Protože, tady třeba v tomhle případě, kdy jsme už několikrát zkoušeli, že ti rodiče budou u toho oba a ten syn nějak stejně to odmítal, tak musíme se zase vrátit k těm individuálním pracím s každým z nich, jo. Znovu to tak nějak jako, hledat ty možnosti, protože my nemáme návod, jak se to má udělat. Neexistuje. Ale, s každým z nich hledáte tu cestu, co můžete udělat, aby se ty vztahy trošku jako proměnily, no a samozřejmě klíčový je ten rodič, který to udělal. A když on nechce, jako tady tenhle pán, umí dokonce dobře to nahrát i na soudní znalkyni, že se snaží, přitom se teda nesnaží jo, takže jste bez šance. Dokud ten rodič sám, třeba ta matka nebo ten otec, dokud sám neuzná, že dítě potřebuje oba, tak neuděláte nic.

Ted' se zeptám na váš názor, je lepší situaci přijmout a více dítě nezatěžovat nebo se má zavrhaný rodič domáhat styku s dítětem všemi možnými legálními prostředky a na situaci nerezignovat?

No, ono to dilema je, to nemá smysl si něco namlouvat. Velké dilema to je a musí to být opravdu jako na tom rodiči, jak bude k tomu přistupovat a zároveň teda opravdu na tom rodiči, který toto nějak jakoby vyvolal a způsobil. Takže, v podstatě a taky jak je to jako daleko, jo. My jsme tady třeba měli holčičku, která prostě seděla a koukala do zdi a s tou jsme teda, my jsme s ní vedli rozhovory, my jsme se jí věnovali, ten tatínek byl docela trpělivý, docela se jako fakt snažil, ale ono to nikam nevedlo. My jsme nakonec řekli: „počkáme.“ A to je teda možnost, jo, že počkáme. Prostě nějakou dobu a potom to můžete zkusit znova, jo. A u některého toho rodiče, třeba i u tohoto tatínka, jsme si nějak jako hodně domlouvali, že on jí bude psát, on jí bude posílat dárky, jo, vždycky narozeniny, Vánoce. Protože ty děti na to hodně dají. To jsme tady zase měli jiný případ, kdy holčička říkala: „Nikdy se o mě nezajímal, nikdy mi neposlal ani pohled, ani přání k narozeninám, ani přání k Vánocům, nikdy mi neposlal žádný dárek.“ A já jsem říkala: „Dobře, ale ted' je tady a ted' chce a prostě nevíš, co se všechno stalo, nevíš, jak to ten táta měl. Já věřím tomu, že nemohl přijít a kdyby mohl, tak by přišel, ale ted' je rozhodně tady.“ No a ona nakonec řekla: „No tak jo, tak já se na něj podívám a uvidím.“ Dobrý a povedlo se. Ale, prostě tam, že jo, zrovna takový příklad je, že se na ni přenesla ta bolest té matky, jo. On utekl, on se nezajímal, on, když já

jsem tamhle šla z porodnice, tak kdo ví, kde lítal a najednou otravuje.“ Jo, takže, dítě opakuje to, co říkala matka, pochopitelně. Jo, takže někdy opravdu mluvíme o tom, jestli teda nechce počkat.

Myslíte si tedy, že zevšeobecnit se to nedá.

No vůbec, vůbec. Vůbec se to říct nedá. My jsme teda přesvědčeni, že to je případ od případu a samozřejmě to hrozně moc záleží na tom, jestli ten otec nebo ta matka, jestli opravdu teda chce tam tu energii jako dát a jestli teda chce znovu a znovu se pokoušet a stát jako při tom dítěti i když to dítě ho takhle odmítá. No jiná cesta není, to se prostě musí takhle pomaličku, jo. A teď třeba mě napadá jeden ten tatínek, on jako, tam jsme právě taky zase, kde i znalkyně řekla, že už je to nevratná věc, že teda nechat kluka u matky. Já jsem teda úplně s tím nesouhlasila, jo, ale soud prostě většinou se přikloní názoru znalce. Takže znalkyně řekla: „Ty změny jsou už nevratné“, prostě ta nenávisť k otci je tak vysoká, že prostě nejde s tím nic dělat, takže nechali ho u matky, ačkoliv dvě další děti teda byly svěřeny otci do péče, no a ten tatínek, tak jak jsme domluvili, tak čas od času klukovi napíše, pošle mu, že jo Vánoce, narozeniny, posílá dárky. No ale ty dopisy, já myslím, že už je to takových pět let, žádná odezva není, vůbec žádná odezva není. Dokonce teda máme podezření, že ta matka si to zařídila tak, že to vůbec se k dítěti ani nedostane. Jo, protože kluk studuje v cizině, matka je s ním v cizině, do školy jsme psali a ne jednou, škola vůbec od toho držela. Tam jim matka napovídala, že je oběť domácího násilí, že jo. Nebyla obětí ničeho, byla obětí svého narcistického přístupu k životu. Ale, zřejmě ta škola, i když teda poslal otec jim veškerý ty rozhodnutí soudu, kde teda bylo zjevné, že se ničeho nedopustil a že má v péči dvě zbývající děti, tak škola prostě úplně se od toho distancovala. Tvrdila teda, že ty zprávy jako od otce předává, ale my jsme se to vlastně nikdy nedozvěděli, jestli vůbec ten syn to dostane nebo nedostane ty dopisy, jo. Ale, nicméně, protože já ty texty, co on teda píše ten otec vidím, tak na jednu stranu je tam vidět teda už ta mnohaletá práce s tím otcem, takže už ty dopisy jsou takové jako řekněme víc, jak to říct, víc zaměřené na to dítě, ale nicméně občas se tam jako objeví takový to co si úplně umím představit, že kluk řekne: „No jo, tak to je zase furt táta stejný, je to furt dokola.“ Jo, on teda neříká vůbec nic špatného o matce, to ani náhodou, ale prostě.....ono je to teda opravdu hodně těžký, jo. Napsat dopis dítěti o kterém nevíte x let, co se s ním děje, jak to prožívá, nic, ani nevíte, jakým způsobem ten druhý rodič potom teda interpretuje, což teda jedna věc je naprosto jistá, že tento typ rodiče vždycky interpretuje, ať už napíše druhý rodič cokoliv, tak vždycky to interpretuje po svém, tomu dítěti. Takže si umím představit, že i přes ty všechny práce, co se s tím otcem dělaly, tak že tam jako probleskávají takový jako trošku pochlubení se, že se máme dobře, že se nám jako tady daří. Tam jsou hezký ty pasáže „Myslím na tebe, mám tě rád, čekám na tebe, máš tady pořád svůj pokoj, bráchové na tebe čekají“, jo, to jsou takový hezký momenty toho dopisu, jo. Ale pak se tam třeba zase objeví nějaká taková jakoby zhrzenost a nebo něco takového jako, nejenom ta bolest z toho, že tě nemám, ale taková ta zhrzenost jako vzali mi tě, ty sám ses ode mne odvrátil, jo, něco takového. Jo, nejsou tam tyto slova, ale probleskuje tam tato jako velká bolest, ale vlastně se tomu rodiči nedaří popsat čistou tu bolest, ale dostávají se mu tam ty motivy té zhrzenosti, té ukřivděnosti, jo, ublíženosti a v podstatě jako kdyby podprahově to dítě klidně může zavnímat – aha, já mám podíl na tom, že ti bylo ublíženo. Jo, nějak takhle a samozřejmě matka to hodně přibarví: „Vidíš, táta zase....no jo, to je celý táta, jemu o tebe nejde, a tak dále. Jo, takže potom takový syn, kdo ví, jak to teda bude mít, ale jedna z možností je, že si uvědomí, že neví jak to bylo. Jo a tam je potom zase dobrá cesta se nějak jako snažit dovědět, co se mi to vlastně stalo, jak to vlastně mám a vždycky říkám, dokud ten rodič je živý, nejhorší máte mrtvý rodič, s tím už nic neuděláte, ale dokud je živ, tak vždycky je cesta jít a mluvit spolu, co se nám to vlastně stalo, jak jsme to prožívali a jak teď můžeme ten vztah obnovit a nebo začít budovat tak, aby tam bylo odpuštění, smíření, a tak dále. My jsme tady měli několikrát už starší, třeba nám tady přišly dvě sestry, mohly být tak dokonce v mém věku, a strašně nařikaly, že vlastně se snažily tátu zkontaktovat, ale že on už teda je odmítl a ty mně právě říkaly: „Samy jsme si to zavínily, léta jsme tátu odmítaly, nechtěly jsme o něm nic vědět, jenom jsme mu všechno zlé řekly a teď, když

jsme si to uvědomily, tak on už o nás nestojí.“ A není to tak ojedinělý. Promešká, ta doba, kdy ještě je možné ten vztah nějak jako obnovovat.

Pozorujete u programujících rodičů některé společné charakteristické rysy?

Myslíte nějak jako osobnostně? Osobnostně bych ani neřekla, ale společného mají to, že jim bylo ublíženo, že opravdu jim bylo ukřivděno a že nejsou schopni se přes to přenést. Jo, že vlastně to vnímají tak, jak jsem říkala, nepřišel si do porodnice, nedal si mi kytku. Jo nebo třeba ta jedna paní říkala, že přišel do porodnice a, to teda byla opravdu nesmyslná věc, přišel do porodnice a zjistil, že dítě má nějakou barvu očí. Což teda víme všichni, že nemá žádnou teda ještě, že jo. Ale prostě nějaký pokus teda o trapný vtip, jo, kdy nějak jako údajně jí měl říct, co to má za barvu očí a že to mně budeš muset vysvětlit, s kým to máš. A tahle věc se jí tak dotkla, že vlastně to byl nějaký takový spouštěč toho, že pak už bylo všechno špatně, jo. Takže ti lidi mají společného to, že se zaseknou v té křivdě, že se zaseknou v tom nějakým ublížení, v té bolesti a nechtějí z toho ven.

Takže se cítí tak trochu jako oběti?

Ano. A u některých z nich je to opravdu forma pomsty, čirá pomsta a neví, že se mstí dítěti. Jo, takový to jako ustrnutí v něčem a prostě za každou cenu chci vyhrát, přičemž teda je všeobecně známo, že ty spory v těch rodinách nelze vyhrát, tam nejsou žádní vítězové, tam jsou jenom všichni poražení, ale nicméně pořád ta snaha vyhrát, prokázat, že já mám pravdu, vyhrát u soudu, mít to dítě v péči. A ono to teda není jenom tohle, je tam i, objevují se tam i různé jako starosti, aby nedělal dětem to samé, co dělal mně, jsou tam opravdu závažné výchovné rozdíly, jo. Kdy jeden má třeba opravdu nějak má takové to staromilný, autoritativní vychovávání těch dětí, nějaké takové jako v té podivné tradici, jak to dělali: „Můj táta říkal, že škoda facky, která padne vedle. Tak to je ale pravda, táta měl pravdu a takhle já vychovávám.“ A když se to povede, tak ale máma vychovává naopak moderně, je si vědoma toho, že bití nic neřeší a má třeba nějaké už jiné představy, jak to dítě by mělo, i třeba škola, že jo, jak má být vzděláváno, jaké kroužky má navštěvovat a všechny tyto věci. To jsou tam obrovské rozdíly a u toho člověka, který teda se zabydlí v té křivdě, v té ublíženosti, v tom pocitu „já jsem ta oběť“, tak tam tyhle všechny věci rostou do obřích teda rozměrů a vlastně čím dál tím víc je to ten vliv na to dítě. Jo a to tady ony ty děti také opakují, že jo, „táta mi nedovolí chodit na karate a když jsem u táty, tak táta mě nevezme na žádný kroužek“. Jo a to už úplně slyšíte, to jsou formulace, které teda by to dítě nikdy jako neřeklo, jo. Nebo vám tady opakuje: „Já, když jsem u táty, tak táta se mnou tu matematiku nikdy nedělá, jenom maminka se mnou dělá matematiku.“ Jo a to už teda vidíte, jak to dítě je celý hrr do toho se šprtat matematiku. To určitě. Takže tak nějak.

Jo a jak říkám, někdy si ten rodič opravdu jako uvědomí, že tohle nepomáhá. A vlastně, jakmile si to uvědomí, tak je vyhráno. Tak potom už se to dá jako zpravit pěkně postupně, ale pokud tam není to poznání, tak se vlastně nedá nic dělat. A pak je teda otázka, jestli máte to dítě do toho zatahovat, když víte, že ten rodič je na tom takto. Je jako zamrzlý teda v té pomstě, v té křivdě, v tom být obětí. My tady máme docela hodně takových těch případů, kdy, třeba pán, on je takový jako jemný strašně, no a jako ta paní neuměla nic lepšího, než na něj poslat nějakého Ukrajince, aby ho jako zmlátil. Zaprvé, on si myslí, že měl být zabit a zadruhé teda je to taková jako škoda na něm, že on teda se z toho hned tak nevyhrabe, jo. A zatím je dítě malé a zatím to vypadá, že to jako nějak nedělá, tady to, o čem mluvíme, že by nějak jako působil na dítě, ale ten strach, třeba z té druhé osoby se přenáší stejně. A ta úzkost, ty strachy, ty obavy, ta nedůvěra je hrozná škoda, že tyhle děti už rovnou se seznamují s tím, že ve světě není tak úplně jednoduché věřit, jo, mít důvěru k druhým lidem, jo. Kdežto normálně dítě, pokud vyrůstá v nějaké jako, řekněme běžné rodině, jestli už teda dneska nikdo neví, co to je, ale nějak to nepřeváží, tak mají děti, že jo, důvěru k dospělým, nezpochybňují si to. A tyhle děti to mají vlastně jako zpochybněné, když vám tady osmiletý chlapec opakuje, že nemůže nikomu věřit a že vlastně kamarády sice má, ale že jeho hlavní snaha je, při jakémkoliv hře, aby vyhrál nad kamarády, to není to, co si člověk teda v dnešní době

představuje. Pokud si to někdy někdo představoval teda jinak, no. Asi ne, že jo, tak etika, kterou teda nějak jako máme, tak by toto jako asi nechtěla nebo myslím, že běžně neučíme děti podvádět. Takže asi tak.

Jak se ta práce daří, v čem je úspěšná a v čem naopak není úspěšná? Vy jste již zmínila, že pokud si rodič situaci uvědomí, tak je vyhráno...

Rozhodně. Rozhodně. Ale, můžeme dělat ještě jednu věc, které teda se taky docela daří a to je podpora toho dítěte, jo. A tam vlastně se pracuje na tom, aby to dítě bylo samo sebou, aby to dítě nějakým způsobem si uvědomilo pro sebe, že i když má to v rodině takhle, jak to má, tak že ale je důležité, aby bylo samo sebou, aby se soustředilo na svoje potřeby, aby si umělo uchránit svoje hranice, jo a tyhle věci. A to se docela jako dá, tam nějaká terapeutická práce s tím dítětem jako s jednotlivcem se určitě jako dá dělat a tam jako se docela to daří, dalo by se říct.

Je to asi také hodně podmíněné věkem, že?

Ano. Tak samozřejmě, čím mladší dítě, tím to jde líp.

Doopravdy?

No jasně. Ale jako pochopitelně také samozřejmě záleží i, máte děti, které jsou jako tak, jak to říct, no prostě tak jako mají tu nějakou charakteristiku osobní tak hezky jako postavenou, že se nějak i v takovýchto situacích jako poradí, jo a vlastně to nějak jako dokážou přežít, jo. No, pak máte děti, nějak jako si zařídí ten svůj život, jo. Tak nějak jako ví, že jsou nějak jako samy důležité a nějak si udrží ty hranice a zároveň třeba i s ostatními lidmi vycházejí velmi dobře, jo, to je taková jako ideál, jo. Některé to dítě opravdu nepotřebuje nikoho, aby si toto nějak jako poradilo samo sobě, jo. Jiné dítě je opravdu úplně znejistělé, úplně jako rozhozené, vůbec neví, čím je, vůbec neví, kde je pravda, vůbec neví, co se vlastně jako děje, co má dělat a tak dále. Tak vlastně to vedení k tomu, aby bylo samo sebou, samostatné, aby si postavilo jako svůj život na hodnotách, které budou jeho a ne těch rodičů, jo tak to bych řekla, že je jako hodně úlevný a hodně jim to pomáhá. No a pak máte, samozřejmě, některé starší děti, které prošly tím martýriem a třeba jim ani nikdo moc nepomáhal, což jako takových dětí je hodně, a které teda, protože se třeba nepodařilo nic jiného, tak chodí od jednoho rodiče ke druhému a oběma vlastně jakoby donáší co ten druhý rodič, jo a vlastně jakoby získává, má zisky z toho, že vlastně defacto jakoby popouzí oba ty rodiče nebo využívá. Prostě potom ty velké děti že jo: „jsem u táty“ a přitom je někde kdo ví kde, že jo a podobně. Že vlastně z té nedohody těch rodičů těží, že jo. No a protože ví, že získá u mámy body, když bude nadávat na tátu, tak to dělá. Takže, toto je docela škoda, že je docela těžký to těm rodičům toto nějak jako nadesignovat, jo. Oni, si to, teprve když se jim to stane, tak teprve si uvědomí: „aha, je to tady“. A dokud se to nějak jako neděje, tak si to neumějí představit. „On ví, že mně táta ublížil, on je na mé straně, on vždycky bude můj miláček a mazánek.“ No nebude, ale bude umět jí mazat ten med kolem pusy. Takže to jsou jako takový různé věci, ale o toto nám jako hodně by šlo, aby to dítě bylo samo sebou, aby prostě mělo svoje hodnoty, svůj život, samo si nějakým způsobem obstálo v tom, co bude v tom životě dělat a zároveň jako i třeba se umět opřít o jiné, další lidi, jako jsou třeba právě ti prarodiče nebo nějaká teta, nějaký strýček, sourozenci, že jo. My děláme teda ty takzvané sourozenecké skupiny a tam zase pomáháme těm sourozencům, aby oni dva spolu dokázali přežívat tu situaci. Protože, samozřejmě, máte také děti, kdy jeden je na straně matky a druhý je na straně otce, jo. Takže nějaká podpora, která spočívá v tom, aby oni dva spolu měli nějakou jako entitu, která vlastně může být, bez ohledu na oba rodiče, tak to je taky dobrý.

Tak to je zajímavé, že posilujete jakoby tu samostatnost toho dítěte.

Ale to je samo od sebe. Většina dětí, samozřejmě, závisí na svých rodičích, protože, co tak asi jako mají dělat, že jo. Takže, to jim jde samo, ale ono se to teda docela blbě dělá, protože samozřejmě nemůžete, to by nebylo vůbec, to by bylo úplně mimo jakoukoliv etiku, nějak jako mluvit o tom, jací jsou rodiče, jo. Ale prostě to, že oni mají taky svůj život, že oni mají také nějaká svoje práva, jo samozřejmě povinnosti,

ale taky práva, jo. Mají právo na to, mít nějaký názor, na tyto věci, co se jim dějí a mají právo vzít svůj život do svých rukou. To je prostě, jako každá lidská bytost, tak každé dítě. Samozřejmě, tomu mladšímu dítěti to může jako jít hůř v tom smyslu, že nerozhoduje, že jo, nemůže rozhodovat. Ale jako zase na druhou stranu, v dnešní době máme velký trend mezi odborníky, že dítě má spolurozhodovat o sobě a o svém osudu, jo. Takže, v podstatě se vyplatí, už od malička, tady tímto směrem jako jít.

Nastávají situace, když si třeba nevíte rady, že klienty odkazujete jinam, k jiným odborníkům?

No, my moc jako nemáme kam odkazovat, ale v některých vyhrocených situacích je opravdu potřeba, aby zasáhl soud. Například v případě, kdy prostě to dítě je vysloveně poškozované jedním z rodičů, tak my nakonec doporučíme odebrání dítěte, ale na nějakou dobu, že jo. Vždycky je nutný počítat s tím, že rodiče jsou pro dítě dvě nejdůležitější figury, to je jednou jasná věc. A nějaká jako reintegrace do původní rodiny nebo k původním rodičům, biologickým rodičům je samozřejmě, by měla být vždy na programu. Ale jsou situace, kdy vlastně to odebrání dítěte a umístění dítěte třeba do nějaké pěstounské péče, nejlépe pěstounská péče na přechodnou dobu, to ale není tady, bohužel, zatím vybudováno v tomhle gardu, jo. My máme pěstounskou péči na přechodnou dobu ponejvíce pro mimina, který jdou po porodu a jsou jako dány, jsou jako tou matkou dány do nějaký této jako péče, ať už tedy, no prostě třeba není ještě jasný, co s tím dítětem bude, ale už je jasný, že nebude s matkou, tak jdou do té péče na přechodnou dobu. Ale, nicméně, bychom si to uměli představit i v takovýchto případech. Kdy vlastně soud by nařídil neutrální prostředí, pro takové dítě, které teda má tady tento syndrom, jo a vlastně tam se s dítětem pracuje a zároveň ten vliv toho manipulujícího nebo ovlivňujícího rodiče je umenšen, protože se nesetkává, nějakou dobu třeba se nesetká vůbec a potom se začne setkávat, ale s oběma rodiči, jo. Takže ti odborníci připravují tu cestu na to, aby to dítě potom mohlo jít zpátky do rodiny a aby teda nepřišlo ani o jednoho, ani o druhého.

Myslíte jako nějaká reintegrační centra?

No, tak my máme centra, která se teda nazývají Zařízení okamžité pomoci, takzvaný ZDVOP, Zařízení pro děti s okamžitou pomocí nebo někdo tedy má Krizové centrum, kam se teda dá umístit dítě nebo někdy teda, i tak jako z nouze trošku, soud umístí to dítě do dětského domova, ale pořád jakoby ten mechanismus měl být stejný. Že vlastně rodiče jsou postaveni do toho, do té situace, kdy by si mohli uvědomit, že teda takhle to není nejlepší a zároveň dítě je nějak jako, pro dítě je teda naředený ten vliv toho manipulujícího nebo ovlivňujícího rodiče. Takže se jako dá na tom zapracovat z více směrů.

A děje se to takto?

Moc ne, moc ne, moc ne.

Ono teda odebrání dětí je teď jako opravdu hodně, hodně jsou ty soudy vedeny k tomu, aby to nedělaly a OSPODY jsou vedeny k tomu, aby se to nedělo a vždycky občas se objeví nějaká šílená kauza, jo. Teď to zrovna teda vybuchl, já to teda nesleduji, ale přinesla mi to klientka, kdy vlastně byly zase propírány teda jak OSPOD tak soud, že bylo dítě odebráno. A teď tam jako uváděli, kvůli tomu, že nechce chodit k tatínkovi, jo. Ono je to teda složitější, že jo. A ústavní soud to teda napadl, takže teď to nikdo neudělá. Oni se bojí, jsou judikatury na to a bojí se prostě toho, no. Takže to neudělají z těchto důvodů.

Je to velký zásah, já jako taky samozřejmě nemyslím, že by se děti měly odebírat rodičům, určitě ne. Ale jsou situace, jo nebo mě napadá jiná situace, to vlastně, taky úplně až dovedené ad absurdum, kdy matka teda je nepochybně má nějakou psychiatrickou diagnózu a každopádně je rozhodnutá, že otec ubližoval a vzhledem k tomu teda, že už je to asi čtvrtý její partner a všichni ti partneři postupně zneužívali její děti, tak jako si myslím, že je to zcela evidentní, že to je její fantazie. Ale, nicméně, taky ten soud prostě takhle rozhodli, no. Takže, v podstatě zdravý otec, který by splňoval teda naplňování teda potřeb toho dítěte, vzdělávání, rodičovství, tak se k tomu dítěti nedostane a matka, která je úplně šílená, když to řeknu tak jako lidově, tvrdí, že dítě bylo zneužíváný, že i její nějaký další děti byly zneužíváný a že musí jako chránit svoje děti, tady konkrétně toto jedno dítě neposílala, já nevím třičtvrtě roku, do školy, nikam. Mně

jako nevádí, když dítě nechodí do školy, ale co mi vadí je, že nemá žádné kontakty. Prostě ona to dítě úplně odizolovala ode všech ostatních lidí, jo. Takže, v podstatě je to patologie. No a ten soud jako jí ještě pak jako neřídil, že musí teda splňovat ty různé asistovaný kontakty, že jo, u nás. A že musí i teda dítě posílat do školy jo a prostě jí naplánoval, co ona má všechno dělat, no a ona to, samozřejmě, vesele nedělá a je to. A mezitím, samozřejmě, dítě roste, děti rostou, že jo. Tam největší problém je ten, že ty děti strašně rychle rostou, dospívají, vyvíjejí se a než se ta jejich situace vyřeší, tak kolikrát teda uplyne to správné období, kdy by bývaly potřebovaly, aby měly trochu klidu, trochu podpory od každého z rodičů a trochu alespoň malinko nějakého jako zažívat alespoň trochu nějakou harmonii toho života, alespoň trochu nějakou důvěru. No, tak to jste si vybrala teda dost tristní téma, no.

Napadá vás něco či máte nějaký návrh, v souvislosti s tímto problémem, který zde nezazněl, ale dle vás je důležité?

Nevím přesně, ale každopádně, při práci s každým člověkem je naprosto klíčové přijímání toho člověka. To znamená, i když je vrahem, tak ale pořád je to člověk a zaslouží si, aby byl přijímán, aby byl slyšen, aby prostě vnímal, že je tady ten lidský kontakt a je tady ta možnost toho nějakého dorozumění, jo. A pakliže teda vlastně projevíme, komukoliv, nějakou jako míru empatie, slyšení, jo, byť samozřejmě nemůžeme souhlasit s vraždou, nemůžeme souhlasit s fyzickým násilím, nemůžeme souhlasit s psychickým terorem, nemůžeme nikdy v životě souhlasit s jakoukoliv formou týrání druhých lidí, tak ale pořád jako ten, kdo se toho dopouštěl, tak je taky pořád ještě člověkem, jo. Takový to po katolicku-benediktýnsku teda „hříšníka milovat, hřích nenávidět.“

Dát mu vědět, že ho slyšíme.

No, takový to lidský přijetí, neodsuzování, neosočování, tyhle věci, jo. Protože, když si k tomu člověku zavřete cestu, to platí samozřejmě na obě strany, jo. Pokud tomu, kdo vede dítě k nenávisti k druhému rodiči, i když nemůžeme nikdy souhlasit s tím, co dělá, tak ale, pokud mu nenabídneme to slyšení, nenabídneme to porozumění a budeme ho odsuzovat, matku, která prostě vede kluka nebo dceru k odporu k otci, k nenávisti, tak pokud jí dáme najevo, že ji soudíme a odsuzujeme, tak s ní ta práce nikdy nebude fungovat, nikdy. My tady nejsme od toho, abychom lidi soudili, ale jsme tady od toho, abychom lidi podporovali v tom, že by změnili svůj postoj. To je princip sociální práce, to je princip jakékoliv terapeutické práce s lidmi, že jo. Prostě, to není na nás, abychom my je nějak jako, my zaprvé ten recept nemáme a zadruhé, i kdybychom ho měli, tak těm druhým lidem není k ničemu, jo. Jedině společně můžeme nějak jako hledat ty jeho správné cesty. Takže takhle asi.

Děkuju.

No není zač.

(rozhovor č. 5, s respondentem Erikem) č. 5

Jak identifikujete nebo kdy hovoříte o Syndromu zavrženého rodiče?

My se tohle dozvíme už po telefonu nebo v emailové komunikaci s tím rodičem. Ted' třeba, předtím, než jste přišla, tak volal tatínek, že soud jim nařídil tady spolupráci a že vlastně s těmi kluky není jako vůbec v kontaktu a popisoval to, co vlastně tomu předcházelo a že vlastně ta máma ty kluky proti němu, podle mě, manipuluje a staví. Takže, my bychom se to měli dozvědět ještě než se s těmi rodiči potkáme, abychom jsme současně už teda byli připraveni na to, a ty rodiče nějak vedli k tomu, že to bude třeba těžký, možná i nemožný, to nějakým způsobem zvrátit, aby ty děti byly s oběma rodiči nadále jako v kontaktu. Tak tohle se dozvíme před tím, než sem ti rodiče přijdou.

Akorát my potom nemluvíme a nenabízíme to jako, že pracujeme s rodiči, s rodičem, který je zasažen SZR, pracujeme s tématem, že pomáháme obnovit kontakt mezi rodičem a dítětem nebo dětmi, kde je ten kontakt přerušovaný. Ta míra toho přerušování může být různá, ať od toho, že se to třeba umenšuje, postupně

a ten rodič to zachytí včas nebo ty instituce, který se s tím setkají, OSPOD nebo soud a nebo to je tak, že prostě ten rodič volá: „to dítě jsem rok neviděl a chci s tím něco dělat.“ Což je pro mě vždycky jako otázkou, jak je vlastně možný, že jako teprve teď třeba ta rodina přichází do služby. Tenhle třeba tatínek, co volal, tak říkal: „My už jsme toho zkusili spoustu a nikdy se nic jako nestalo.“ Tohle, podle mě, je otázka, co se to děje v tom systému, že to vlastně prochází tomu jednomu rodiči, pokud opravdu tak jako koná, že to dovede do fáze, kdy ty děti si z vlastní jako bezpečnosti, nějaký jako ochrany, vyberou toho, se kterým tráví víc toho času, protože je to pro nějakým způsobem třeba bezpečnější než se vystavovat tomu vlastně „pusť nás za tátou“, což si myslím, že pro ty děti vlastně není úplně jako možný, takhle říct v nějakým věku. Myslím si, že čím budou starší, myslím, že těm rodičům, kteří toto vůči svým dětem konají, že vlastně jim zamezují v tom kontaktu s tím rodičem, tak rodičům tady říkáme, že v budoucnu se to otočí proti nim, protože ty děti si nejspíše potom v tom dospělém věku samy udělají nějaký obrázek, poskládají si to, dojde jim, že i s tím druhým rodičem ty hezký zážitky měly a je evidentní, že ten, kdo má ten vliv je ten, se kterým vyrůstají a proto si myslíme, říkáme to i těm rodičům, těm jako dominantnějším, že to se jim prostě vrátí. Do budoucna se jim to vrátí, to dítě na ně bude vlastně našťavaný a je dost možný, že vlastně ten kontakt s ním přeruší, jako potom, až bude dospělý nebo jim to bude nějak jako vyčítat, protože ta paměť tam je a nemůžete ji jako vynechat a pokud fakt tam nějaký jako společný život byl, tak to dítě si prostě na něj potom jako vzpomene, ať už samo nebo v nějaký třeba terapii.

Dobře. Pokud taková rodina přijde, jak s ní pracujete, jak postupujete při řešení SZR?

My vlastně od začátku říkáme těm rodičům, že oni jsou ti jediní, kteří mohou tu situaci nějak pro ty děti proměnit. Je možný do toho zapojit i děti, pokud s tím souhlasí ti rodiče a zároveň ty děti souhlasí, že přijdou do organizace, tak je možný si ty děti pozvat. Měli jsme tady třeba třináctiletou slečnu, která se s tátou rok neviděla a táta o to stojí, ale současně ta slečna řekla: „Já to teď prostě jinak jako nechci.“ Zároveň úplně není třeba zřetelný, že by ta máma vyloženě ji jako manipulovala, spíš se něco odehrálo v minulosti, mezi tím tátou a tou dcerou a ti rodiče to vlastně neuchopili spolu, protože spolu měli konflikt, tak to vlastně jako neřešili a ta dcera prostě toho tátu teď má jako někoho, kdo pro ni jako bezpečný a vlastně nějaká její vlastní rovnováha, kterou se teď podařilo jako nastolit, díky i třeba psychiatři, tak vlastně volíme třeba u této slečny mezitím na kolik je vhodnější, je to taková jako Sofiina volba, jo, vlastně zdravotní stav té holky nebo kontakt s tátou a je to takové jako vlastně jako postupné hledání nějaké vyváženosti, co ta holka vlastně unese v tom, aby ten kontakt s tím tátou se dál nějak rozvíjel. V tomto případě třeba ta holka žádný ten kontakt opravdu nechce, ten táta na to přistoupil. Současně ale, jako rodič, dál má zodpovědnost za výchovu své dcery, tudíž my to tady třeba skládáme teď z těch rodičů. To znamená, co vy jako máma můžete udělat pro to, aby vlastně ten kontakt tam ten táta měl, přestože ví, kam chodí do školy, jak se jí daří, co ji teď baví, co ji teď jako trápí, s čím by potřebovala pomoci, ačkoliv to nemůže jako ten táta udělat napřímo, tak to ale zprostředkovaně může poslat přes tu mámu, která řekne: „Táta se o tebe vlastně zajímá a řešíme spolu to, že třeba by ses nemohla dostat na střední školu, tak jeho to trápí a máme nějaký jako oba dva v tom povinnosti a kompetence, jak ti s tím pomoci. Tato slečna třeba se vymezila i vůči tomu, aby ten táta nějaký informace věděl a tam my jsme teda striktní, důrazní v tom, že to dítě si úplně tohle myslíme volit jako nemůže. A hledáme ale dál cestu v tom, jak jí teda, s čím začít, jo, co teda ten táta o ní může vědět. Může vědět známky, může mít přístup vlastně třeba ke známkám a je to něco, s čím to dítě se podle mě musí jako srovnat, že ten táta, když má ten zájem a současně vlastně i tu povinnost té péče se věnovat té výchově, tak se prostě k těm známkám jako přes ten školní systém dostane, protože je to rodič. Tam prostě to, té holce jsme říkali toto, ona potřebovala prostě přijmout. Současně, ona třeba přijímala to, že ten táta ví, že jede na tábor a najednou to tam nebylo, nebyl tam kolem toho žádný otazník, že by to ta holka zakázala, jo. Tak si vlastně klademe s těmi rodiči otázku: Co to znamená, že tábor nevádí a známky jo? Jo, vlastně jako hledáme ty světlý výjimky, který tam většinou jako jsou a přes ty nějak ukazujeme jak těm rodičům,

tak těm dětem: „Tohle si zvládnul, tohle bylo pro tebe v pořádku, že táta věděl, kam jedeš na tábor, protože kdyby se mámě něco stalo, tak on bude ten, kdo tě vyzvedává. Ne babička, ne nevlastní táta, se kterým máš sice skvělý vztah, ale tvůj vlastní táta“. Tak nějak pro ty děti tvoříme i to, že ta realita venku, i když oni třeba by chtěly, aby to bylo jinak, že to nějak má v historii, jako třeba, že to je pokažený ten vztah, tak ale ta realita těch práv, těch povinností je jiná a chceme, aby ty děti s tím počítaly, že se něco v tomto duchu bude jako měnit a nějaký ty povinnosti rodičů zůstanou. Takže, záleží na tom, jak je to moc jako rozbitý a začínáme každopádně vždycky u rodičů, protože oni jediní můžou to proměnit a dávat tomu dítěti signál: „ať se stalo, co se stalo v minulosti, tak teď pracujeme na nějaký nápravě a pro tebe to znamená tohle, tohle, tohle. Když slyšíme, že nechceš některý ty věci mít tak jako rychle a v takový intenzitě, tak nám můžeš říct, s čím tedy začít, ale s něčím se začne“. Tady u té holky jsme třeba, vlastně první krok byl, že máma té holce sdělí, že ty informace se budou sdílet. Něco prostě ti rodiče o jejím životě sdílet budou. Nevím ještě, co přesně to bude, dali jsme té holce zprávu, aby si jako řekla, tak kdyby to měla být jedna jediná věc, tak s čím začít. A pro toho tátu to bylo třeba jako málo, on se ptal, co to je za pokrok, v tomhle, a my jsme říkali: „Víte co, nějakou dobu se to kazilo a nejspíš možná stejně dlouhou dobu bude trvat, než se to vlastně zase postupně vrátí zpátky. Takže začínáme vždycky u rodičů, ale chceme, aby děti o tom věděly, aby to nebylo za jejich jako zády a pokud možno, aby do toho přispívaly tím, co ony považují za to, že je možný, s čím jako začít. A je pro nás úplně jedno, jestli to bude krok, že se potkají v organizaci s přítomností třetí osoby nebo s nějakým kamarádem, byl tady táta, který chodil se svojí dcerou a její nejlepší kamarádkou na veřejný místa a bylo to vlastně o tom jenom: „Dáme si tady oběd“. Pro ty rodiče je to mnohdy těžký v tom, že vlastně musí pracovat se svým nějakým jako selháním, protože, když to někde popisují, tak vlastně si říkají: „Tak co jsem to za rodiče, že nejsem schopný nebo že se nemůžu potkat se svým vlastním dítětem jenom já sám. A musí tam někdo u toho být a nemůžu se bavit o něčem, co já chci“. Jo, tak pro ně to je v tomto jako hodně náročný. Myslím si, doporučujeme všem těmto rodičům doporučujeme, že je za velmi vhodné, aby souběžně s tím, že takhle na tom vztahu pracují, tak aby se potkávali s nějakým jako odborníkem, třeba z psychoterapie nebo terapie. Protože si myslíme, že tam je hodně věcí, který v nich se odehrávají, hlavně kolem třeba silných emocí, výčitek, nějaký bezmoci a myslíme si, že je potřeba, aby to jako opracovávali proto, aby potom do toho kontaktu s tím dítětem chodili vlastně jako od tohoto ne očištění, ale minimálně zvědomění, že se jim to děje. Aby potom to vlastně nekazilo to křehký, co mezi tím dítětem a tím rodičem může se vlastně jako objevovat. A pro všechny ty rodiče je společný, že jim to připadá, že se to posouvá strašně pomalu nebo jako vůbec ne. A že to vlastně je stojí ten čas, který jim utíká s tím dítětem, které stárne a stárne. Současně my říkáme: „Víte co, děláte to i pro tu budoucnost“, protože to dítě nekončí, ta péče nekončí osmnáctým rokem jako zletilostí. Končí to, že do toho života můžete dítěti promlouvat, tam už potom toho promlouvání může být míň, ale současně ten jeho život je před ním a bude spousta životních událostí u kterých vás třeba to dítě do budoucna bude chtít mít, když to teď uděláte jako dobře. A vy se o něj tím pádem nepřipravíte, ale pro ty rodiče je tato budoucnost zároveň jako nejasná a jestli to tak opravdu dopadne, jako slabou útěchou a podporou v to, že teď teda mají třeba počkat nebo jít jako tím tempem toho dítěte, pomalu.

Tedy primárně pracujete s rodiči?

Tak, vždycky s oběma rodiči. Je možný, že ve chvíli, kdy ten rodič řekne a to dítě souhlasí, že se tady bude potkávat se svým rodičem, kterého jsem neviděl, tak můžeme potom proměnit ten poměr těch schůzek tak, že je tam více toho setkávání dítě – rodič s tím, že potom jednou za čas třeba 3:1, tři setkání dítě – rodič a potom jedna shrnující schůzka rodič – rodič, kde potřebujeme slyšet, jak to ten rodič tedy s dítětem je převážně, co tam vidí za změny, jestli to dítě potom, jak přichází jako domů, o čem mluví, jestli se tam dějí nějaké změny nebo jestli, jo abychom to zarámovali a měli to komplexně dohromady. Takže proto ti rodiče.

Je lepší situaci přijmout, nezatěžovat dítě nebo se má zavrhovaný rodič domáhat styku s dítětem všemi možnými legálními prostředky a na situaci nerezignovat?

No, záleží na té, jí si myslím, že záleží na reakci, na postoji toho dítěte. A na tom, v jaké je to fázi, no, tím, že řeknu fázi, tak bych teď měl říci, že jsou fáze jedna, dva, tři, jo, ale takový fáze vlastně nemám. Jak moc je to jako pokažený, jak dlouho to trvá. Ale umím si i představit, samozřejmě prevence se vyplatí, čím dřív se to zachytí, tím líp. Myslím, že by bylo zajímavé zjistit, jak je možný, že se opravdu stane to, že to prostě dojde do toho, že ta rodina nečerpá vlastně, v zájmu toho dítěte, žádnou službu. Jo, v tomhle si myslím, že...to mě třeba inspirují jako severský země nebo třeba i Kanada, kde vlastně oni tam přistupují daleko razantněji v tom „tady vlastně i jakoby oba rodiče v něčem selhávají. Jo, takže to není jenom o jednom, ale vlastně to dítě vyrůstá v takovém teď vašim prostředí, který není zdravý. A je jedno, nehledáme jako, kdo víc tomu, ale prostě obecně. A proto vy, vy byste měli jako rodina vlastně podstoupit nějakou podporu, aby se to napravilo.“ Jo, tak tohle mně přijde jako inspirující do budoucna, že to není o hledání, ale že tam oba dva teda nastavují špatně. A myslím si teda, že ve chvíli, kdy třeba tady v případě té slečny je v tuto chvíli dobře, že ten táta netrvá na tom, aby se s ním potkávala, i když třeba ten soud tam dal jako fakt minimum, že to je jednou za měsíc asistovaný setkání na hodinu. Tak ten táta řekl: „ani tohle já nebudu vyžadovat, protože slyším, že ta moje dcera fakt jako nechce.“ Tak to je jedna věc, že si myslím, že v nějakých situacích prostě už to je potřeba jako přijmout, i když to je něco, co teda musí být úplně strašný, ale je to nějaký jako vývoj prostě té situace. Současně si myslím, že tím, že ti rodiče mají tu zodpovědnost dál oba, tak by ale neměli rezignovat na to, že spolu o tom dítěti dál mají komunikovat a dál být v tom kontaktu. Protože si myslím, že když se to takhle jako propadne, tak to je nějaká, dejme tomu, ochrana toho dítěte, který by fakticky možná z toho, by to na něj hodně těžko dolehlo, kdyby se to vlastně teda vyžadovalo proti jeho vůli, s tím, že samozřejmě s tím věkem přibývajícím tam je to taky, myslím, rozdíl v tom, že se víc hledí na to, co to dítě jako chce. Ale myslím si, že je možný říct: „Teď prostě to nebude probíhat a já to po tom dítěti nebudu chtít.“ Zároveň nic nebrání tomu, aby ti rodiče spolu dál o tom dítěti mluvili a domlouvali to, jak tu péči budou, i bez toho kontaktu, tedy nastavovat. Přičemž, tohle je, považuju to za možný kvůli tomu, že jsou to dospělí lidé, kteří se svým životem, emocemi, nějakými postoji můžou zacházet, i když současně je to pro ně velmi náročný, protože velmi pravděpodobně ten rozkol mezi tím dítětem a tím rodičem má prvopočátky v tom, že tam je konflikt těch dospělých. Takže, v tomhle si ale myslím, že je v silách rodičů to proměnit a protože pak se to může zvedat, přestože to dítě vidí, že ti moji dva nejbližší, ač to teda bylo peklo, poslední dva roky, tak najednou se to mění. A potom se do toho může nějakým způsobem taky jako třeba zapojit. Současně myslím, že ty děti tomu nevěřily na začátku vůbec. Když ti rodiče se ptají: „A za jak dlouho uvidíme, že to dítě se do toho teda zapojí?“, tak to nedokážu třeba říct. Myslím si, že to dítě nejdřív může projít i fází, že bude našťvaný na toho rodiče se kterým žije, protože bude mít pocit, že ho ten rodič vlastně jako zrazuje, jo. Očekávám to třeba u této slečny, že ve chvíli, kdy ta máma, a ta máma se toho bojí, říkala: „Ona na mě bude našťvaná, když já jí řeknu, že tomu tátovi ty informace sdělím.“ My říkáme: „Je to možný.“ Současně ale, to bude ukazovat vlastně v něčem takovou jako zdravot, že ono to dítě bude moci být našťvaný jako na oba ty rodiče vlastně. „Já jsem našťvaný na vás, protože jsem to dětství třeba měla takhle vlastně těžký.“ A přijde nám to, jako ne, abychom toho druhého rodiče taky trestali tím, že to dítě na něho bude taky našťvaný, ale že vlastně to ukazuje to, že ono může vystoupit z té nějaké případné i koalice s tím jedním rodičem, protože bude mít odstup od těch dvou a bude projevovat to, že to třeba takhle nechce vůči oběma. A oni najednou budou v tom ti, kteří to drží a to dítě v tom rámci se bude moci jako snadněji spojit. Takže, tohle myslím, že ti rodiče by neměli rozhodně vzdávat a těm rodičům, kteří tady mají vlastně tu větší páku na to a větší tu kontrolu, tak říkáme: „ale vy jste ti, kteří to můžou proměnit a proč vám se vlastně jako nechce.“ Jo, rozumíme tomu, když se rodiče toho bojí, když neví jak a přestože to dítě bude vůči nim se vymezovat, protože bude mít pocit zrady, tomu

rozumíme. Ale nerozumíme tomu, proč by to jako vlastně nemělo jít. To pak za nás je, když píšeme třeba zprávy z těch setkání, na OSPOD nebo na soud, tak tam jasně pojmenováváme, že rodič vlastně nepřístupuje aktivně k té změně, možná jí opravdu i jako brání, brání se tomu vlastně s tím druhým rodičem spolupracovat, ač pro to nejsou, v tuto chvíli, objektivní důvody. Minulost a zranění jsou jedna věc, ale přes to se dá jako přejít. Stejně tak jako po tom dítěti vlastně ti rodiče chtějí, aby s tím nějakým způsobem jako pracovalo, tak říkáme rodičům, že vy také ale máte odvést kus práce a ten větší. Aby pak to dítě mohlo odvést ten svůj, ale vy musíte být tím příkladem i to, jak se s těmi situacemi vlastně dá zacházet, jako nějaký příklad do budoucna, že to nezůstane zamrzlý na nějakém mrtvém bodě. Může se to pokazit, hodně pokazit úplně, ale příkladem je, že se s tím dá něco dělat.

Umím si představit, říkám, situace, kdy pracujete na tom, dávejte vědět o sobě, i když to dítě říká: „Nepiš mi“, tak myslíme, že je v pořádku napsat: „Přeju ti všechno nejlepší k narozeninám, gratuluju k vysvědčení, přeji ti hezký léto, jsou to fakt jako střípky, střípky malinký, ale připomínat se. „Jsem tady a zároveň chci, abys ty vlastně dal tu zprávu, až budeš jako připravený. S tím, že ať s tvou mámou nebo s tvým tátou se rád v kontaktu.“ A to je vlastně něco, o čem to dítě nerozhoduje. Do toho to dítě, podle mě, nemá zasahovat, i když ty některý děti jako chtějí, protože, což mi přijde jako dobrá zpráva, že to není úplná laxnost. Přijde mi nejhorší, když to dítě vlastně apaticky úplně všechno vzdá. Přijde mi často, že se jako zlobí, bojí se toho, protože tam je s čím jako pracovat. V nejhorším případě, ty případy, kdy to dítě vlastně to úplně jako ignoruje, tak tam není za co se chytit. Ale dovedu si představit, že to má moment, kdy je třeba říct: „Já počkám. Já tady jsem, počkám“ a netlačit. Hm.

Pozorujete nebo můžete říct, že se u těch manipulujících objevují nějaké společné či podobné charakterové rysy?

No, my jich zase tolik tady nemíváme. No, myslím, že sem tam může hrát nějaký povahový nebo osobnostní rys toho rodiče, že vlastně to, kvůli čemu ten vztah těch rodičů skončil, protože ten manipulující rodič vlastně to, v tom vztahu jako získával nebo působil na toho druhého rodiče, tak tím, že tam ten rodič vlastně jako najednou zmizí, protože o řekne: „A dost, tohle já už nebudu trpět“, tak si myslím, že tito rodiče, možná nevědomky, já si nemyslím, že by to byl jako fakt jako záměr, asi jsou takový, ale to už pak mluvíme jako o nějaký psychopatický jako osobnosti, ale že ti rodiče to vlastně pak vezmou přes to dítě, který tam s nimi jako zůstává. Že vlastně to, co jsme a já teď nevím, co to přesně jako je, jo, ale to, co já bych jako vůči vám jako rodiči bych pořad něco jako uplatňoval, třeba tu dominanci nebo nějakou manipulaci a vy najednou z toho vlastně zmizíte, protože si uvědomíte, že vám v tom není dobře, že už to nejde, že s to neřeší, že to nejde vlastně snášet dál, tak najednou to místo je prázdný a já tu svoji potřebu můžu uplatnit vůči těm svým jako dětem. A ještě u toho být našťvaný, že vy jste vlastně mi z toho jako utekla a tím spíš to vlastně teď budu jako praktikovat. Protože tím se vlastně nadále mi daří držet jako vlastně ten náš jako nějaký jako patologický vztah, protože vím, že vás bude trápit to, že ty děti to vlastně odnášejí tím, že buď s nimi nemůžete být nebo že vidíte, že vlastně jim není dobře a takže vlastně vás držím přes ty děti dál. Takže, ale já to teď nedokážu, já to nedokážu jako zasadit do nějakého odborného termínu. Tohle, myslím si, že se nám to tady objevuje, že se nám to tady objevuje, že ti rodiče pak se jako sem těší, že se tady můžou potkávat s tím druhým a vlastně dostanou ho zpátky na místo, kde jinde by to nefungovalo. Protože ti rodiče většinou říkají, že se nedokážou potkat, že spolu nemůžou být v místnosti. A tady se potkávají, my je většinou se snažíme vést, ale většinou to třeba chvíli funguje, ale pak to sklouzne do toho, co oni spolu zažívali třeba v té domácnosti. A málokdy to tady, u těchto rodičů, takhle co se snaží toho druhého rodiče ovládat, toho rodiče, tak málokdy potom je tady o těch dětech. Že to je o tom, co v minulosti a jaký ty si a ti rodiče se otáčejí na toho druhého a je vidět, že i když je to zlobí, tak ale že vlastně tam jako se najednou nadechnou k tomu: „Tak za to mám to, o co jsem jako přišel.“

Rozumím tomu dobře, že se cítí tak trochu jako oběť, ti manipulující?

Že o něco přišli, no. Že v tomto jako o něco přišli, co nebylo zdravý ani když to fungovalo v tom vztahu, ale přišli o to a to vlastně si sytí přes ty děti a kusem dál i přes toho rodiče, protože na něj jako přes ty děti dosáhnou, no. Ale já si myslím, že drtivá většina těch rodičů tak tenhle náhled vlastně jako nemá, protože jednak by s tím mohli něco dělat, ale zároveň si myslím, že tenhle náhled získat, jo, tak to je, to musí být strašně těžký se s tím jako sám vypořádat, protože to se podíváte do svého nitra, že jo a zjistíte skoro, říkám: „Co jsem to vlastně za nemocného jako člověka.“ A to myslím ale, že když se někomu podaří, tak to je na roky roky práce s tou jako osobností. A otázka je, jestli se to vůbec dá jako změnit, protože to může být tak trvalá, zakořeněná součást toho rodiče, že opracuje třeba kus, že si to hlídá vůči těm dětem, ale je, no, myslím, že se to velmi jako těžko mění. Tak tohle mě napadá a ještě nějaký, my si myslíme, že někteří ti rodiče si nesou s sebou jako zranění, že: „Jsem našťvaný na to, že si mě jako zradil, že sis našel někoho jiného, že jsme plánovali život“ a to nezpracování, pak jde, že s tím zacházejí a jsou vlastně nazlobení a vidí v tom dítěti toho druhého, jo: „Ty jsi jak ten táta, jo, prostě, ty se chováš jak ta máma.“ A to je vlastně jako zlobí a ty děti pak mají pocit, že vlastně teda jsou vlastně jako špatný, protože jsou kusem z obou rodičů a snaží se zachránit tím, že s tím rodičem jedním jako zůstanou, zůstávají víc, tak se mu snaží teda vyjít vstříc: „Toto teda dělat nebudu, to rovná se nebudu se radši s tím druhým rodičem potkávat, protože bych vlastně tu mámu nebo toho tátu tím jako ranil a nemůžu ranit teď jako někoho, kdo mě jako drtivou většinu mého času vlastně jako vychovává, stará se o mě a jsem na něm závislý. Takže, tohle myslím, že ještě je, že to neodkloní ti rodiče a nejbližší jsou ty děti, který jim to připomínají, jako s kým ty děti mají a některý ty děti, bohužel, jsou těm rodičům i podobní, jak fyzicky. A zároveň je to přesně ono, do té doby to nějak fungovalo, tak je potřeba to nějak prostě odklonit. Já myslím, že fakt jako měli ty, jako se sňatek, plánování dítěte někde něco pro to chystá, něco se musí podstoupit, nějaký ty oficality, tak si myslím, že stejným způsobem by mělo být jako povinný nějaká minimálně jako edukace s tím: „My tu naši rodinu chceme rozdělit a máme to takhle a takhle naplánovaný, takhle to držíme“. „Jo, super, tak vy můžete jít sami. Jo, vy chcete to rozdělit a za všechno může ona, jo, tak vy jdete rovnou jako na edukaci a podle toho, jak se vám to bude dařit, tak budete svobodní a nebo to budeme prostě my jako ten stát vlastně držet, protože tady jsou ty děti. Když nemáte děti, tak to si dělejte, co chcete.

Ano, aby si uvědomili, že můžou rozdělit manželství, nikoliv rodičovství.

Tak, ano, tak. Přesně, že to je na stupnice těch stresových faktorů je to mezi prvními čtyřmi po úmrtí jako, po úmrtí někoho blízkého, jo. Že to je vlastně opravdu jako krizová situace, teda traumatická a že není teda důvod to jako podceňovat.

Je práce s takovými klienty úspěšná?

Myslím, že se klade velký důraz na to všimát si i jako malých posunů u těch rodičů. Někde jsme to sestavovali, že si všímáme toho, jestli přicházejí, že jo, tak jestli se pozdraví, rozloučí. Jo, tak vlastně tohle když vidíme, že se osloví, nejdřív je to pan doktor, paní doktorka, jo a pak tam uklouzne: „No, Honza to tak zhruba dělá.“ Tak tohle jsou malý věci, který, nebo začátek a konec konzultací. To bylo třeba včera, jo. Přišli a vlastně měli takovou tu litanii, na začátku toho, jak to ten druhý dělá špatně a jak to nefunguje a pak odcházeli s tím: „Dobře, tak příště musíme probrat to, co nám to ty děti říkají, že tobě říkají A a mně B, jo. Tak vlastně taková, za šedesát minut, proměna, kdy my jim říkáme: „Všimněte si, že přicházíte našťvaní a vlastně držíte se jako, potřebujete to ze sebe vylít, to by bylo dobrý chodit někam jako vylévat ještě mimo, do nějaké třeba individuální terapie nebo s kamarádem, s kamarádkou, to je vlastně jedno, ale někde, kde to můžete nechat, protože pak třeba byste přišli vy s tím: „Tak já jsem dneska přišel řešit tohle téma, protože já to chci odpracovat, těch šedesát minut využít naplno k tomu, aby se to proměnilo. A oni to ti rodiče umí, jo, tady přesně to bylo vidět, že se pak dokázali přepnout na to důležitý a tak to my jim třeba zvědomujeme, tak tohle si myslím jako daří přes různé i nástroje jako vést je k těm dětem. Jo, že vy jste taky důležití, něco prožíváte, ale ty děti vás potřebují k tomu, aby se to proměnilo. Tak tohle se daří. A pak co se nedaří? Myslím, že jsou to ty, když tam běží hodně, hodně jako

soudů nebo trestní oznámení a vlastně, tak to se nedaří a myslím, že bychom mohli být ještě víc v tom jako striktní a říkat těm rodičům: „Spolupráce v naší organizaci je možná pouze v případě, že tyhle věci minimálně zastavíte. A nepoběží souběžně tady spolupráce v naší organizaci a soudní jednání. Ve věci, umím si představit, že to můžou být nějaký majetkový věci, tak to asi jo, něco takového může být možná v souběhu, ale nepoběží dál to, že budete na sebe dávat trestní oznámení a dokazovat si, co ten druhý udělal v minulosti špatně. Myslím si, že tohle bychom mohli zakotvit, ale nevím, jestli nám to projde, třeba jako sociální služby, že určujeme těm rodičům, co budou vlastně dělat. Ale myslím, že někdy to pomáhá, že ti rodiče to tady jako zkusí. Tak k tomu soudu se vrátit můžou jako vždycky, ten tady na ně bude čekat, o to neprijdou. Tak, když je to souběžně a ti rodiče z toho nechtějí ustoupit, tak tam potom se to nedaří a do budoucna zvažujeme i to, že bychom to dali jako podmínku spolupráce, že ti rodiče jako ty aktivní kroky konat nebudou. No a pak se nedaří ty osobnosti, no. Tam, prostě tam, kde je zřejmé, že ten rodič bojuje jako za sebe, protože potřebuje vyléčit jako sebe a může být, s tím dítětem, jako sebelepší rodič když je s ním sám a to většina, myslím, že většina těch rodičů vlastně fakt s tím dítětem chtějí být a mají je rádi, to o tom vůbec jako nepochybují a říkám jim, že to vlastně jako nestačí to, nestačí jenom tohle, protože jsou tam jako oba. Kdyby tam byli sami, tak jo, ale tím pádem by nechodili k nám. Tak potom, když jsou ty osobnosti takhle jako náročný a ti rodiče nemají vlastně jako ten odstup a vlastně nedokážou se tady jako udržet, že poslouchají toho druhého, neskáčou si do řeči, úplně ty základní pravidla, tak tam ta spolupráce potom třeba nejspíše na čtvrté schůzce, když se podepisuje smlouva s cílem, tak tam to jako končí s tím, že my nedokážeme je tady přimět k tomu, aby drželi ta pravidla a drželi se těch dětí.

A přicházejí i takové rodiny?

Jo, oni zároveň vědí a nemyslím si, že by to byla motivace těch rodičů se přijít, ale většinou těchto jako těžkých rodin je na OSPODu, v péči OSPODu a nebo běží ten soud a oni jim to prostě jako nařídí, doporučí a ti rodiče dobře vědí, že kdyby řekli rovnou ne, tak se nějakým způsobem jako sami diskvalifikují, protože by bylo zřejmé. Jo a to mně přijde přesně jako nějaké měřítko toho, rodič, který se spolupráci brání, ačkoliv je zřejmé, že tam prostě nějaká odborná pomoc je potřeba, tak si myslím, že by měl být posuzovaný v kontextu, jestli takový rodič je vlastně jako opravdu vhodný rodič pro výchovu dítěte. Takhle natvrdo bych to jako pojmenovával, že pokud tam nejsou objektivní důvody, proč by to jako nemělo jít, tak si myslím, že ten rodič by se měl zvažovat jako na kolik by měl být jako v té výchově třeba dominantní, jo. Ať je to tedy vyvážený, pokud to pro to dítě není jako zatěžující. Protože jsou děti, který třeba rozhodně do střídavé třeba péče se nehodí, vykazují jako známky toho, že to stěhování, střídání je pro ně narušující, že jim to ten život jako komplikuje a nic to neříká o tom, že by toho rodiče neměly rády, ale nějak tím nastavením, tomu nejsou jako schopní dostát, oproti jiným dětem po kterých to steče a to, že si něco zapomenou se pak řeší ad hoc, jo. Takže si myslím, že takový rodič by, podle mě, měl dostat zprávu: „Fajn, ale tím pádem vy pro nás nejste jako důvěryhodný v té péči, protože vlastně tady vlastně tu spolupráci jako bráníte, přitom je to na bíledni, že vy tu odbornou pomoc prostě potřebujete, protože vlastně vy sami to nejste, tu situaci pro ty děti, schopní jako nastavit v jejich prospěch. Tak tam se to jako nedaří, ale chodí. Ale, dřív končí. To je, částečně to je i pro naši vlastně jako nějakou ochranu a nějakou psychohygienu s tím, že na těchto rodičích my bychom si vylámali zuby a myslím si, že pro tu dlouhodobost té služby a i pro všechny, kdo jako opravdu o tu službu stojí a je to potřeba, tak je za nás jako i vhodnější se s těmi rodiči časem rozloučit. A dá se to poznat jako velmi snadno, to ne, že bychom tady někoho předjímalí, že takový bude, ale ten zážitek tady s nimi, druhá třetí schůzka to ukáže nejspíše, pokud to není někdo jako fakt hodně šikovný, v té manipulaci a skrývání toho. Ale i tam se to jako ukáže, že to vlastně potom neodpovídá té realitě, co se tady domluví.

Takže, když se to pak ukončí, tak se to řeší soudní cestou?

Tam, u takových rodin my doporučujeme, protože ti rodiče většinou nejsou schopní se dohodnout tady, tak tam je vidět přesně jako: „předávání bude podle mě, ne, bude podle mě“, tak tam my doporučujeme tomu soudu, aby jim to velmi konkrétně a jasně ohraničil, že předávání bude takhle, protože vy jste tu svoji možnost toho nastavení vlastně nevyužili. A my prostě pro to dítě nemůžeme ho jako nechat viset v tom, že nebude vědět, kdy bude s kterým. Takže, pokud jako vlastně chcete tu péči mít, tak ale ji budete mít takhle a tam jako se prostě do toho vejdete. A máte vlastně smůlu, protože tu šanci mají všichni, všichni to můžou si nastavit bez těch institucí a myslím, že všichni budou rádi, když to ti rodiče budou mít podle sebe a ty děti znají nejlíp, že jo. Nevím, když se potkám jednou dvakrát, tak stejně je to nějaký zlomek, to dítě se ještě nějakým způsobem projevuje jinak v prostředí, který je jednak neznámý a jednak jako čitelný, bezpečný, ohraničený, tak může působit na některý ty lidi, že je to vlastně svým způsobem v pořádku, protože najednou zažijí to, že tady je klid, je to tady pro ně bezpečný a vědí, o čem to bude. Ale potom, někdy to trošku neodpovídá tomu, co to dítě jako opravdu reálně chce, protože může přicházet i s tím, že takhle by to bylo fajn, ale vlastně ta realita pak tomu potom jako neodpovídá.

Teď přemýšlím, že kdyby si ti rodiče uvědomili, že je to vlastně v jejich rukou, aby toho využili....

Tohle je něco, co zaznívá ke všem rodičům, že my tady s nimi půjdeme kus té cesty, protože se na ní jako ztratili nebo nemají ty nástroje, jak s tím zacházet. Ale oni jsou ti největší znalci svých dětí, tak není ani záměrem, aby se tady navázali na nás jako moc, protože tam s nimi potom taky jako nebudeme a 24hodin s nimi, abychom jim pomáhali s každou jako potíží.

Jsou organizace nebo jiná zařízení v případě, když vy si tady nevíte rady, kam rodiny odkazujete?

My odkazujeme třeba když tam u toho rodiče nebo v té rodině je třeba nějaké duševní onemocnění, tak třeba odkazujeme ke kolegům do Horizontu, kde třeba se na to specializují, ale zároveň je otázka, jak moc je velký ten konflikt, jo. Tak to odkazujeme. V případě těch duševních třeba obtížích u dítěte, tak odkazujeme do toho Centra duševního zdraví. U domácího násilí, třeba s aktivním, nepracujeme jako vůbec, protože nedokážeme zaručit, že ta oběť tady nebude znova vystavena tomu, co jako zažívá. A z hlediska nějaký jako minulosti, toho domácího násilí, tak tam se snažíme předem, než právě ta rodina k nám přijde, zmapovat, jak moc je to, jak to dobře má ten rodič zpracovaný, ať už ta oběť a nebo ten útočník. A tam vlastně v minulosti jsme hodně odkazovali do centra Locika, která ale ten program jako toho, že dítě zažilo vlastně nějaký domácí násilí v té rodině, tak ten program, myslím, teď už neběží, takže to jsme odkazovali hodně tam a teď máme navázanou spolupráci a chceme ji nějak dotáhnout, buď s Acorusem, ale pro nás spíš víc intervenčním centrem, který má jak program pro ty oběti, tak pro ty útočníky. A vize je taková, že ve chvíli, kdyby k nám taková rodina chtěla jít, protože vlastně nějakým způsobem je to zároveň i potřeba, tu situaci nastavit a dohodnout, tak ale bychom rádi, aby se dařilo těm rodičům, ať už přímo nebo třeba přes sociální pracovníci jejich nebo soud, říct: „Chceme, aby ti rodiče absolvovali nejdřív kus práce v tom intervenčním centru, kde bude jasný, jaká je zakázka, abychom mohli se jako potkávat s rodiči v naší organizaci, je potřeba, abychom si zpracovali to, co se nám to tam v rodině dělo, že tam to domácí násilí bylo. Ale chceme tam mít oba, oběť i útočníka, protože ten útočník je potřeba, aby také nějakým způsobem dospěl k tomu, že se to odehrávalo a že tam ta rovina partnerská teď jako končí a jak se to nebude, v případě, když bude, s tím zacházet v té rodičovské spolupráci. Tak to je naše vize takhle, mít to propojený, odkazovat nejdřív ty rodiny k nim a pak teprve k nám.

Napadá vás, v souvislosti s tímto problémem, něco zajímavého či něco důležitého, co zde nezaznělo?

No, myslím, že bych byl opatrný v používání toho termínu SZR kvůli tomu, aby to toho jako rodiče vlastně pak nehodilo do nějaký jako pasivity a pocitu, že vlastně teda tak já teď jako bych byl nemocný, mám tenhle syndrom a tím pádem s tím nemůžu nic jako dělat.

Aby to tu situaci nezhoršovalo.

No, aby ho to vlastně jako nesevělo do toho, že a možná by to vyžadoval: „Vy to za mě změňte.“ Jo, myslím si, že je v pořádku mluvit o tom: „Nedaří se, aby se dítě potkávalo s oběma rodiči“ a to nemyslím

tím, že bych to jako nějak tím zmírňoval, Syndrom zavrženého rodiče je důrazný, ale myslím, že je v pořádku mluvit o tom, že to dítě není v kontaktu s oběma rodiči a že toto se musí proměnit. Protože, pokud tam nejsou podmínky toho, že ten rodič je nějakým způsobem omezený nebo zbavený rodičovské odpovědnosti, tak nevidím důvod pro to, proč by se to dítě nemělo vídat s rodiči oběma. Jo nebo nějaký podmínky, že ten rodič odjede na pracovní dobu pryč. Jasně, objektivní důvody jsou – nejsou a když nejsou, tak co že se to stalo, když to dítě se dříve vídalo, tak jak to, že se to teda postupně proměňuje a když ten rodič chce. Něco jiného je, když rodič na to rezignuje sám od sebe, že neví, neumí, nechce, tak pak je dobrý pracovat i tak s tím, aby to dítě vědělo, že to není jeho vina a že ten rodič se takhle rozhodl. Ale ve chvíli, kdy chtějí oba, tak čím a zároveň je dobrý teda, podpořil bych tu prevenci toho, zachycovat to, že se to jako mění a že to může dělat úplně jako kdokoliv, ve škole, v kroužku, ti rodiče jako nejdřív, nejbližší, ale kdokoliv zachytí, že tam nějakým způsobem se ty disproporce najednou mění, tak je potřeba to zachytit jako zavčas, aby se to pak dalo včas jako nastavovat zpátky, protože jakmile je to dlouhotrvající a hluboký, tak tyto příkopy se bohužel zasypávají.

Takže nepojmenovávat.

No, já si myslím, že ten tatínek, co teď jako volal, tak s tím termínem jako operuje a přijde mi, že už přichází jako ten, kdo vlastně je v tom jako nějakým způsobem bezmocný. Což jako je fakt, protože on teď opravdu s těmi dětmi není, ale myslím si, že je to statečný, pojmenovat to jako „děti se nepotkávají se svým tátou“ a to se musí nějak změnit nebo to se ani nemá jako stát, že se tohle jako stane.

Rozumím, pojmenovat to, jak uvádíte, je pro něj mnohem zpracovatelnější, přijatelnější a dává mu tu zřejmě i větší chuť to řešit, než když mu řeknete.....

Jo: „Vy máte Syndrom zavrženého rodiče“, tak myslím, že to ty rodiče může nějak zbavovat té zodpovědnosti, protože je potřeba s tím nějak jako dál zacházet, ale samozřejmě oba, jo. Ale, pak by totiž se mělo možná teda i říkat, co je ten druhý, jo. Když má jeden SZR, tak tohle je syndrom třeba dominantního rodiče nebo manipulativního rodiče, jo. A mně přijde, že to vlastně není k tomu potřeba, protože i tak je očividný, že to není jako v pořádku a pro ty děti to není jako dobře, do budoucna.

Ale přijde mi v pořádku se o tom jako bavit, k čemu to může být vlastně jako užitečný a je možný, že se dostanou akorát k tomu zdroji toho, že to ty rodiče třeba může nějakým způsobem motivovat, je možný, že tam jako nějaký výhody jsou a mně to jako chybí, ty informace, jo. Ale přijde mi, proto mě zajímá, k čemu dospějete, že kdyby tam byly i nějaký odkazy na to, jak s tím třeba dál zacházet nebo jiný způsob, který je třeba alespoň z nějaké části opravdu opakující se užitečností a přínosem, tak se o tom rád jako dozvím, protože bych samozřejmě rád, aby to tady se proměnilo ještě ve více procentech, než se teď proměňuje, což není úplně úspěšný jako číslo.

Děkuji za rozhovor.

Příloha C: Ukázka kódování

začátku. Že to nebylo jenom o spolupráci se mnou jako s terapeutkou, ale bylo to také o spolupráci s psychiatrem.

Hm, on vlastně sám musí změnit ten pohled, postoj.....

2) Jo, na to aby mohl být, prostě pořád jsou oba rodiče a ta spolupráce těch rodičů, byť je složitá, byť je těžká, tak prostě musí nějakým způsobem fungovat, protože jinak se to odrazí opravdu na tom dítěti a to myslím si, že je důležitý a myslím si, že to je úplně nejtěžší, ale také nejvíc dává naději a může být tím posunem a tím motorem k tomu, aby, právě to, že ty rodiče se soustředí na to dítě, jeden i druhý. Když se nebudou soustředit na to dítě, tak je těžký, aby ten vztah spolu nějak jako narovnali jako rodiče. Tohle je prostě zásadní. Vidím to i u těch mediací. Když se stane, že někdo, že vidím, že ten jeden z rodičů má, buď už je to jako o syndromu zavrženého rodiče a nebo se k tomu hodně blíží, tak je strašně důležitý to propojení právě přes to dítě, takže v mediaci s tím pracujeme tak, že si necháváme popisovat to dítě, jaký je, co prožívá, jaká situace jsou pro to dítě náročný, který situace jak který ten rodič s nimi zvládá, aby fakt jako spojili síly, aby si uvědomili, že na to dítě, v některých ohledech třeba, pohlížejí hodně podobně, což je důležitý, aby viděli, že přece jenom nějaký pohled na ten život mají společný. A nebo, že se v některých rozcházejí a že každý to nějak jako řeší a řeší to ku prospěchu to dítěte, jo. To je jediný možný základ k tomu, aby mohli spolupracovat a aby se proměnila ta situace a ten syndrom zavrženého rodiče se nějak uchopil rozumně.

Jo, děkuju. Takže vlastně jak postupujete při řešení jste tím řekla.....

No, někdy je to fakt taková velmi časově náročná práce, u těch mediací, tam prostě ti rodiče přicházejí a to jedno sezení je tříhodinový. Když si představíte, že třeba pět, šest, sedm sezení je o tom, aby si opravdu jenom zprostředkovali pohledy na to, jak uvažuje jeden rodič, jak uvažuje druhý rodič a trochu spojili síly v tom, jak přistupovat k tomu dítěti, opravdu je to velmi časově náročný. Od nich to vyžaduje tu invenci toho času a té energie, že tam prostě vydrží s tím druhým, se kterým se opravdu jako nemusí. A který si jako hodně ublížili, to už většinou bývá, že to pak je.

V rámci té mediace jsou přítomni oba, že jo a je také důležité, aby oba měli zájem.

No, je to hodně důležitý a většinou ten, kdo je zavržený, tak ten má větší zájem se jako potkávat a ten, kdo zavrhuje, tak samozřejmě tu snahu nemá. Nicméně musím říct, že tady asi docela dobře zafunguje občas OSPOD a nebo soud, který teď, dost často se

*FOKUS A
SPOLUPRÁCE
V OBEJMA*

*SPOLUPRÁCE OBOJ
RODIČŮ?*

*Blíží se mu
mediace
u dítěte*

*poslední
silu
v mnu*

*co my
řešit
i mediat
ale tu
7 minut
dítěte*

POLOZUMĚNÍ!

*VELMI ČASOVĚ
NÁROČNĚ*

*NE KAŽDÝ
RODIČ TO
VYDRŽÍ*

68

Příloha D: Potenciální tématické výstupy výzkumu

Edukační

①. Nepojmenovat "S&R" ^{Nestandardní} / Nevhodný termín S&R ^{Nevhodný}

• Zdůraznit "vítěz" / Prevenovat zdůraznit "vítěz" ⑤

• Způsobit určitý syndróm / Nevyhromydit syndróm

• Dobroznámí spolupráce ^{obou vítězů} přinášejí úspěchy

②. Nereignovat, ale notovat

• Zhranovat?

• Malé vítězství → dobré vítězství / Velký důraz na úsilí

• Podpora úsilí postojů vítězů

③. Podpora ke spolupráci obou vítězů

• Provinciální manažer / manažer / Základní vítěz

• Propojení vítězů přes děti

• Přítomnost obou vítězů

• Společný trend: dobrá vítězství mimořádné úsilí

• Společný krajní možná řešení

• Stručně vše na tom dobrém
i se povedlo

④. (Pojaté) krůčky dětí velké problémy / malé problémy postojů vítězů

• Společné vítězství

Napětí vítězů

BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

Jméno a příjmení autorky: Bc. Radka Pokorná

Studijní program: Sociální práce se zaměřením na komunikaci a aplikovanou psychoterapii

Název práce: Jak sociální pracovníci postupují při práci s klienty vykazujícími příznaky syndromu zavrženého rodiče

Vedoucí práce: PhDr. Iveta Jelínková, MBA

Rok dokončení práce: 2023

Počty znaků hlavního textu práce (včetně literatury, bez příloh)

Přímé citace: 1 023

Ostatní text: 102 636

Celkový počet znaků: 120 832

Počet pramenů a literatury: 76

Názvy souborů:

Text práce ve formátu PDF: Diplomová práce – Bc. Radka Pokorná

Text práce ve formátu DOC nebo DOCX: žádný

Další soubory: žádné

**Posudek vedoucího diplomové práce
na Pražské vysoké škole psychosociálních studií**

Jméno a příjmení studenta/-tky: Bc. Radka Pokorná

Obor studia: **Sociální práce se zaměřením na komunikaci a aplikovanou psychoterapii**

Název práce: **Jak sociální pracovníci postupují při práci s klienty vykazujícími příznaky syndromu zavrženého dítěte**

Vedoucí práce: PhDr. Iveta Jelínková, MBA

Technické parametry práce:

Počet stránek textu (bez příloh):

Počet stránek příloh:

Počet titulů v seznamu literatury:

0**	1	2	3	4
-----	---	---	---	---

Výběr tématu

Závažnost tématu

	x			
--	---	--	--	--

Oborová příslušnost tématu

	x			
--	---	--	--	--

Originalita tématu a jeho zpracování

	x			
--	---	--	--	--

Formální zpracování

Soutěž¹ ano?

Jazykové vyjádření (respektování pravopisné normy, stylistické vyjadřování, zvládnutí odborné terminologie)

	x			
--	---	--	--	--

Práce s odbornou literaturou a prameny (citace, parafráze, odkazy, dodržení norem pro citace, cizojazyčná literatura)

	x			
--	---	--	--	--

Formální zpracování (jasnost tématu, rozčlenění textu, průvodní aparát, poznámky, přílohy, grafická úprava)

	x			
--	---	--	--	--

Metody práce

Soutěž¹ ano?

Vhodnost a úroveň použitých metod

	x			
--	---	--	--	--

Využití výzkumných empirických metod

	x			
--	---	--	--	--

Využití praktických zkušeností

		x		
--	--	---	--	--

Obsahová kritéria a přínos práce

Soutěž¹ ano?

Přístup autora k řešené problematice (samostatnost, iniciativa, spolupráce s vedoucím práce)

	x			
--	---	--	--	--

Naplnění cílů práce

	x			
--	---	--	--	--

Vyváženost teoretické a praktické části v daném tématu

	x			
--	---	--	--	--

** 0 – nehodnoceno; 1 – výborně; 2 – velmi dobře; 3 – dobře; 4 – neprospěl/a

¹ Soutěž o nejlepší diplomovou práci. Zaškrtněte, pokud práci doporučujete na základě kvalit v dané oblasti hodnocení.

Návaznost kapitol a subkapitol

	x			
--	---	--	--	--

Dosažené výsledky, odborný vklad, použitelnost výsledků v praxi

	x			
--	---	--	--	--

Vhodnost prezentace závěrů práce (publikace, referáty, apod.)

		x		
--	--	---	--	--

Otázky a náměty k diskusi při obhajobě:

Jaké výsledky Vašeho výzkumu považujete za nejužitečnější a zároveň nejdůležitější pro práci s touto cílovou skupinou?

Postupovala byste v rámci výzkumného procesu nyní jinak? Event. jak.

Celkové hodnocení práce (*klady, nedostatky; v případě doporučení do soutěže o nejlepší DP uveďte nadprůměrné charakteristiky práce v souladu s Vámi výše označeným kritériem formální úrovně, obsahové reprezentativnosti, metodologie a přínosnosti práce pro teorii či praxi*):

Hlavním tématem předložené diplomové práce je problematika zabývající se syndromem zavrženého rodiče, konkrétně práci sociálních pracovníků s těmito rodinami, respektive dětmi. Zvolené zaměření práce je úzce spjato se studovaným oborem.

Diplomová práce je standardně dělena na část teoretickou a empirickou. Teoretická část je postavena na čtyřech hlavních kapitolách, v nichž se autorka z různých pohledů pokouší přiblížit hlavnímu tématu práce. První kapitola předkládané práce se zabývá pojmem rodina, její definicí z pohledů různých autorů i oborů, představuje rodinu v historickém kontextu, zmiňuje funkce rodiny a dívá se na ni z pohledu výchovného. Druhá kapitola práce cílí na rozvod či rozchod rodičů a na to jaké dopady má situace na děti. Třetí kapitola se zabývá problematikou syndromu zavrženého rodiče a čtvrtá, závěrečná kapitola zdrojů pomoci rodinám zasaženým syndromem zavrženého rodiče.

Jednotlivé kapitoly práce na sebe logicky navazují, struktura textu je jasná a nepostrádá potřebnou dynamiku. Dostatečně nás seznamuje s řešenou problematikou. Autorka prokazuje odborné znalosti a orientaci v tématu.

Praktická část práce seznamuje s cílem výzkumu, kterým je zmapovat problematiku syndromu zavrženého rodiče, práci s ním a zmapovat z pohledu sociálních pracovníků možnosti řešení či nápravy. Dále s metodologií výzkumu, etickými aspekty výzkumu, s analýzou dat a v neposlední řadě pak s interpretací výsledků.

Autorka přílehavě zvolila metodu kvalitativního výzkumu formou polostrukturovaných rozhovorů a využila své profesní zkušenosti, což se v celkovém kontextu jeví jako velký přínos nejen pro samotný výzkum, ale i pro celou práci. Velmi povedená je analýza výsledků i Diskuse, ve které velmi rozsáhle reflektuje výsledky výzkumu.

Použitá literatura odpovídá obsahem i rozsahem nárokům na diplomovou práci.

Doporučení k obhajobě: doporučuji*

Navrhovaná klasifikace: 1 - výborně

1. 9. 2023

PhDr. Iveta Jelínková, MBA

**Posudek oponenta bakalářské/diplomové práce
na Pražské vysoké škole psychosociálních studií**

Jméno a příjmení studenta/-tky: **Bc. Radka Pokorná**

Studijní program Sociální práce se zaměřením na komunikaci a aplikovanou psychoterapii:

Název práce: Jak sociální pracovníci postupují při práci s klienty vykazujícími příznaky syndromu zavrženého rodiče

Oponent práce: PhDr. Hana Hejná

Technické parametry práce:

Počet znaků textu bez mezer (bez příloh): 120 832

Počet stránek příloh: 41

Počet titulů v seznamu literatury: 76

0**	1	2	3	4
-----	---	---	---	---

Výběr tématu

Závažnost tématu

	x			
--	---	--	--	--

Oborová přílehlavost tématu

	x			
--	---	--	--	--

Originalita tématu a jeho zpracování

	x			
--	---	--	--	--

Formální zpracování

Soutěž¹ ano?

Jazykové vyjádření (respektování pravopisné normy, stylistické vyjadřování, zvládnutí odborné terminologie)

	x			
--	---	--	--	--

Práce s odbornou literaturou a prameny (citace, parafráze, odkazy, dodržení norem pro citace, cizojazyčná literatura)

	x			
--	---	--	--	--

Formální zpracování (jasnost tématu, rozčlenění textu, průvodní aparát, poznámky, přílohy, grafická úprava)

	x			
--	---	--	--	--

Metody práce

Soutěž¹ ano?

Vhodnost a úroveň použitých metod

	x			
--	---	--	--	--

Využití výzkumných empirických metod

	x			
--	---	--	--	--

Využití praktických zkušeností

		x		
--	--	---	--	--

Obsahová kritéria a přínos práce

Soutěž¹ ano?

Přístup autora k řešené problematice (samostatnost, iniciativa, spolupráce s vedoucím práce)

--	--	--	--	--

Naplnění cílů práce

	x			
--	---	--	--	--

Vyváženost teoretické a praktické části v daném tématu

	x			
--	---	--	--	--

** 0 – nehodnoceno; 1 – výborně; 2 – velmi dobře; 3 – dobře; 4 – neprospěl/a

¹ Soutěž o nejlepší diplomovou práci. Zaškrtněte, pokud práci doporučujete na základě kvalit v dané oblasti hodnocení.

Návaznost kapitol a subkapitol

	x			
--	---	--	--	--

Dosažené výsledky, odborný vklad, použitelnost výsledků v praxi

	x			
--	---	--	--	--

Vhodnost prezentace závěrů práce (publikace, referáty, apod.)

		x		
--	--	---	--	--

Otázky a náměty k diskusi při obhajobě:

V diskusi si všímáte zajímavých podnětů, které respondenti ve svých odpovědích zmínili. Který z nich by byl vhodný pro výzkumné šetření, jehož výsledky by poradci v praxi mohli využít?

Celkové hodnocení práce (klady, nedostatky; v případě doporučení do soutěže o nejlepší DP uveďte nadprůměrné charakteristiky práce v souladu s Vámi výše označeným kritériem formální úrovně, obsahové reprezentativnosti, metodologie a přínosnosti práce pro teorii či praxi):

Autorka zvolila pro svou DP velice závažné téma, které má mnoho nejasných odborných nejasností nejen v teoretickém základu, ale především v praktickém uplatnění na poli ochrany dítěte. Teoretickou část autorka věnovala nejen teoretickému uchopení, zároveň však nechala vyniknout rozpory v odborném pojetí a přístupu k syndromu zavrženého rodiče. Právě dostatečně srozumitelné vyjádření různých přístupů a aplikací při práci s rodinou zatíženou tímto syndromem je oříškem, který autorka zvládla celkem dobře. Ve výzkumné části autorka představuje cíl výzkumu, kterému zvolila vhodnou metodologii. Výzkumný vzorek zvolila z participantů, kteří s rodinou pracují z různých pozic. Tato volba přinesla zajímavé odpovědi, které ale bylo náročné zpracovávat do podoby umožňující jejich interpretaci, vyhodnocení. Nutno podotknout, že se náročný úkol podařilo autorce se ctí zvládnout. Výsledky výzkumného šetření přinesly několik inspirativních podnětů k zamyšlení i realizaci.

Formální požadavky na DP byly splněny, DP proto navrhuji k obhajobě.

Doporučení k obhajobě: doporučuji

Navrhovaná klasifikace: výborně

Datum, podpis: 22.8.2023

PhDr. Hana Hejná

